

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ZAHERİN 40. YILI

YARIN

AYIK
SANT
EDENAT
DERTİN
MAVİN 83
45
KİTAPININ
250 TL

bir daha yaşamamak için...

YARIN'dan...

merhaba

Yarın'ın 45. sayısını, İkinci Dünya Savaşı'nda dünya insanların alman faşizmine karşı kazandığı zaferin 40. yılına ayırdık. Mayıs sayımızın yirini sayfasında, bu büyük savaşın kendisini, öncesi ve sonrasını da unutmadan okuyucularınıza aktarmaya çalıştık. Şiirleriyle fotoğraflarıyla, nazi imha kamplarıyla yeniden 40 yıl öncesine döndük. Özellikle o günleri doğal olarak yaşamamış biz gençlere bu insanlık suçunu, başka yönleriyle de anlatmak istedik. İstedik ki, bir daha olmaması için bizim de, savaş topraklarında yaşamamış bir ülkenin insanların da katkısı olsun. İnsanlık bir daha o günleri yaşamassın.

Herkesin bu içten çağnı yürekten desteklediğini söylemek olanaklı mı? Özellikle Avrupa'da yeniden hortlatılmaya çalışılan neonazizmi görmezden gelebilir miyiz? Almanya'daki, özellikle de kendi ülkemiz insanlarına yöneltilmiş yabancılık düşmanlığının altında yatanları bilmiyor muyuz? Zaferin 40. yılında, Helsinki Belgesinin 10. yılında Reagan'ın Almanya ziyareti için en büyük kaygusunu şaşkınlıkla izlemekten geri durabilir miyiz? Reagan ve Alman yöneticilerinin bu büyük insanlık suçunu unutturmama çalışmasına, 8 Mayıs'ta Alman Şehitliğine çiçek bırakmasına, onların da 'kullanılmış' olduğu mazeretlerine inancak mıyız? Elbetteki hayır. Çünkü bizim dileğimiz tüm insanlığın dilegidir: Bir daha olmasın.

Ülkemiz basını dönem dönem yaşadığı hareketli zamanlarından birinide yaşıyor. Babıllı'nın içi kayıyor. Bazı isimler 'yuvaya' dönerken, bazıları transfer dönemine giriyorlar. Uzun zamandır beklenen gazeteler yeni yayın yaşamına katılıyorlar. Eski dergiler yeniden çıkarken, yeni değerler, seçkiler, yerel basın yayın yaşamlarına başlıyorlar. Hepsinin, hepimizin tek ve

büyük bir sorumuz var. Son ANAP kongresinde yeniden gündeme gelen 'basın özgürlüğümüz'. Dörtlük, tartaklanan muhabirler, ellerinden makineleri alınmak istenen gazeteciler, topluca salonu terk eden basını, bir kez daha özgürlüğünü tartışıyor. Yarın da payını alıyor basın özgürlüğünden. İzmir temsilcisi arkadaşımız bir kez daha gözaltına alınıyor. On gün boyunca konuk ediliyor. Basını başta bildiğimiz sorunlarını da Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Ahmet Abakay gündeme getiriyor.

Bir ayını geride bırakırken Yarın da baharın gelmesinin canlılığını yaşıyor. Her baharda olduğu gibi, dergimize gelen mektupların sayıları daha bir fazlalaşıyor. Okuyucularımızın baharı, mektuplarından taşıyor. Cezaevlerimizden en çok çiçek çizilmiş mektupları bu aylarda alıyoruz. Okuyucularımızın sayısı, Yarın'ın tirajı artıyor. Yarın da canlı, hareketli günler yaşıyor. İsveç ve Almanya'dan sonra Hollanda da bir temsilciliğe kavuşuyor. Mayıs ayında Ankara'da düzenlenen Kitap fuarına katılıyor. 10-19 Mayıs tarihleri arasında UFD salonlarında okuyucularıyla kaynaşmaya hazırlanıyor. Yeni bir kitap çıkarmaya uğraşısına giriyor. Dört yılda kendisine cezaevlerinden gelen bini aşkın mektuptan, yüz kadarını 'Görülmeştir' adıyla Yarın Yayınları'ndan kitaplaştırmış. Bir sorumluluğunu daha yerine getirebilme mutluluğunu yaşıyor. Tüm bunların yanısıra olağan çabasını sürdürüyor. Okuyucularına zamanında ulaşmaya, onları bekletmemeye çalışıyor. Ayın birinci günü bayilerden, kitapçılarından, posta kutularından baharın coşkusuyla 'merhaba' demek istiyor.

Zaferin 40. yılı kutlu olsun. Bir daha olmasın bir daha yaşanmasın. Sevgiyle, dostlukla.

ZAFERİN 40. YILI

SARGUT SÖLÇÜN/Avrupalılık Bilinci ve 8 Mayıs	4
GÖRHAN UÇKAN/2.Dünya Savaşında Fransa ve İngiltere'nin Yanlış Hesapları	7
ÖZDEMİR İNCE/Direnme ve Şiir	8
YUSUF CEMALİ/Üçüncü Reich'da Kadının Rolü	10
A. MUMTAZ İDİL/Savaş ve Edebiyat	11
WILLI BASTIGKEIT/Genç Nesile Herşeyi Anlatmalıyız (Konuşan: Mehmet Ünal)	12
M. İLHAN ERDOST/Alman Faşizmi Üzerine Notlar	14
FATİH HUNAR/Sayılar ve Büyük Savaş	16
GÖKHAN DEMİRCİ/Hiç Unutulmaması Gereken Bir Mezarlık	17
Fransa'da 1985 Modeli Faşizm: Le Pen Yüreğe Nışan Alıyor (Çeviren: Yarın Çeviri Kurulu)	20
MEHMET İZER/1945'in 1985'e İyik Tutan Özlemi	21
MUSTAFA OKAN/Guernika'dan Hiroşima'ya 40-45 ŞİİRLERİ/Konstantin Simonov, Louis Aragon, Nazım Hikmet, Gunter Kunert, Paul Eluard Niyazi Akıncıoğlu, Erver Gökçe, Vera Inber	36
40 - 45 FOTOĞRAFLARI	

KÖLTÜR

AHMET ABAKAY/Basında Okuyucu Kaybının Toplumsal Nedenleri	22
SELİM DEMİRCİ/Demokrasiye Giden Yol	23
SERDAR DÜMLÜ/Darwin'in Maarif Vekaletinde İşi Ne?	24
YARIN İSTANBUL ARAŞTIRMA BÜROSU	
Evrenin Evrimi(2)	25
ŞİİR PENCERESİ/Yarın	26
MUSA EROĞLU/Kendi Kendini Yenileyen Teknik Olayında Halk Kendi Kültürünü Arayacaktır (Konuşan: Mehmet Güzel)	27
FERHAN ŞENSOY/Eğer Tiyatro Bir Araçsa Daha Çok İnsana Seslenmesi Gerekli (Konuşan: Yarın İstanbul Bürosu)	27
OKUMA NOTLARI	28
ERTAN YILMAZ/Ezilen Bolivya	29

Kapak

OKAN ÖZDEMİR

☐ SAHİBİ Sami Aiptekin	☐ DAĞITIM Etkin Dağıtım
☐ SORUMLU YA İSLERİ YÖNE MENİ Fusun Öztürk Baycan	☐ ABONE KOŞULLARI Yurtiçi/ Yıllık 2400 TL. Altı Aylık 1200 TL. Yurtdışı/ Yıllık 30 DM Altı Aylık 16 DM Yurtdışı tek fiyatı 3 DM
☐ BÖRÖ VE TEMSİLCİLER İsveç: Görhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm F.Alma ya : Mehmet Bütün Postişlernd, 4000 Düsseldorf 1 Hollanda: Ramazan Ekinci Postbus 392 6040 AJ Roermond İzmir: 847. Sokak, 8/313, Konak-İzmir İstanbul: Divanyolu, Koca Rüstem Sokak, Zafer Han No: 7, Kat: 4-12, Çağaloğlu, İstanbul	☐ İLAN FİYATLARI Kapak/ Tam Sayfa : 80.000.-TL Yarım Sayfa : 50.000.-TL Çeyrek Sayfa : 25.000.-TL İç Sayfaları/ Tam Sayfa : 50.000.-TL Yarım Sayfa : 25.000.-TL Çeyrek Sayfa : 13.000.-TL

☐ TEKNİKİŞLER Dizgi : Norm Dizgi Film : Reptoran Baskı : Sanem Basım ve Kapak Baskısı: Maya Grafik Dizilene: Yarın	☐ YÖNETİM ADRESİ Hanımeli Sokak, 15/15 Sihhiye/Ankara
☐ YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ Yarın, P.K. 723, Kızılay- Ankara.	☐ POSTA ÇEKİ Yarın Dergisi 16486 0

YARIN

40-45 şiirleri

Bekle Beni

Bekle beni, ben de dönerim.
Çok bekle ama,
Bekle, çoğalırken üzüntülerin
Sarı yağmurlar altında,
Bekle, savrulurken kar,
Bekle, kızgın yaz günleri,
Bekle, beklemiyorken tüm onlar,
Unutup dünleri,
Bekle, uzak beldelerden
Getirmeyince inektoplur bir ses,
Bekle, artık usansınca beklemekten
Birlikte bekleyen herkes.

Bekle beni, ben de dönerim,
Unutmak zamanı geldiğini,
Ezbere bilenlerin,
Dileme sakın iyiliğini.
Oğlum ve anam varın usansınlar,
Artık yok saysınlar beni,
Dostlar beklemekten yorulup kuşatsınlar
Ateşin çevresini,
Acı şarap içsinler
Ruhumun anısına...
Bekle.. Onlarla da sen
Davranına şarap tasma.

Bekle beni, ben de dönerim
Tüm ölümlere inadundan.
İşitilsin varsın, beni beklemeyenin
Sözü: - İşte, ensonu tamam,-
O beklemeyenler anlayamaz bile,
Ateşler içindeki varlığının
Bekleyişyle
Beni nasıl kurtardığını.
Bileceğiz, ben hayatta kalmıca
Yalnızca seninle hız bileceğiz.-
Sen bekleyebildin ancak,
Başka hiç kimse değil.

KONSTANTİN SİMONOV

Türkçesi: AZER YARAN

Bırakılmış

Gitme sakın bir tanem hayatım benim
Yitirir renklerini gökyüzü sensiz
Tarlalar ıssızdır bahçeler çiçeksiz
Sakın gitme
Gitme sakın yelin gittiği yere
Bütün kuşlar sensiz uçup gider
Ve çığındır bütün geceler
Sakın gitme
Gitme sakın suyun yittiği yere
Hor görüp mutluluğunu bardakların
Ve evrenini yemyeşil ağaçların
Sakın gitme
Gitme sakın o kan gibi öyle
Tıpkı beni vuran ele saçrayan
Hem gücüm hem güç siz lüğüüm benim
Sakın gitme
Gitme sakın ateşin kaçtığı yere
Yitirince saman gücünü biraz
Küllenince git sin diye alıp başını
Sakın gitme
Gitme sakın bulutların içine
Fırtınalar dostu canun kartalım benim
Ölebilirim ölebilirim cesaretle
Sakın gitme
Gitme sakın düşmandan yana
Toprağını alan silâhını alan düşmana
Ve inan gözyaşlarının anısına
Sakın gitme
Gitme sakın bil ki hıyanet olur
Bu söylevler bu türküler şenlikler
Ey insanlar ne yaptığınızı bilin
Sakın gitme
Gitme sakın o güd dedikleri yere
İnanıp yalanma iri iri lâfların
Burada kanayıp dururken yara
Sakın gitme
Gitme sakın zalimden yana
Güçlendirme onu kendi ellerinle
Zincirlerini dövme sevdâlerinin
Sakın gitme
Gitme sakın haydi al tufeğini
Köpeğini çağır dağın karanlıkları
Avcı avcı sayı sende üç sende
Sakın gitme

Haydi al tufeğini

LOUIS ARAGON

Türkçesi : ÖZDEMİR İNCE

içinde bulunduğumuz yıl, İkinci Dünya Savaşı'nın bitişyle ve daha sonraki gelişmelerle ilgili iki önemli anlaşmanın, yani Yalta ile Potsdam'ın kırkinci yıldönümleri oluyor. Bu iki anlaşmanın ortasında yer alan "8 Mayıs 1945" de, 1985'de kırk yaşına basıyor. Kırk yıl önce, 8 Mayıs'tan önce ve sonra olanlar, bu günü, demokratik dünyanın, Nazi Almanyası karşısında kazandığı başarı olarak tarihe geçmiştir. Nazi ordusunun kayıtsız şartsız teslim olduğu gün olan 8 Mayıs, faşizmin yenilgisini sembolize etmekten başka, bugünkü dünyanın en önemli sorunlarından biri olan bloklararası gerginliğin, eanek politikalarla yumuşatılabileceğinin de somut bir örneğidir. Kırkinci yıldönümü nedeniyle, savaşın bu sonuçla bitmesinde katkıda bulunanlar bir kere daha saygıyla anılacak; faşizmin nerelerden kaynaklanıp nerelere varabileceği üzerinde bir kere daha düşünülecek; savaşın tarihi bilançosu çıkarılırken barış mücadelesinin yaygınlaştırılması için çareler aranacak ve çağdaş demokrasi bilincinin güçlenmesi yolundaki engeller aşmaya çalışılacaktır. Bunun için, dünyanın her köşesinden çıkacak seslere kuiaik vermemez gerekiyor.

Yalta'nın, 8 Mayıs'ın ve Potsdam'ın kırkinci yıldönümleri nedeniyle tekrarlanan ya da yeni üretilen görüşler yaşadığımız dönemi çok yakından ilgilendiren başka sorunlar hakkında da düşünmemizi sağlayabilir, entelektüel gelişmemize yardımcı olabilir: böyle bir zenginliğe her zaman, hele "bunalım dönemleri"nde ihtiyacımız var. Aradan kırk yıl geçmiş, Avrupa, bu zaman içinde savaş görmemiştir. Kırk da, üç, yedi, dokuz... gibi, masalların sınırsız dünyasından tanıdığımız bir sayıdır; bir çokluk, bir uzunluk ve hatta bir kalıcılık ifade eder. Kırk yıllık Avrupa barışının gerçekleşmesinde, Yalta ve Potsdam'daki anlaşmalarla, 8 Mayıs'ta kağıt üstünde "fixe" haline sokulan güçler dengesinin rolleri küçümsemez. Bugün dünyayı huzursuz eden o denge, aynı zamanda, belli bir "barış dönemi" de yaratmıştır insanlığı. Gerçi kırk yıldır çıkan lokal savaşlarda 20 milyon dan çok insan ölmüştür; ancak, dünyayı topyekün yıkıma götürecek bir felâket karşısında "Ben yokum!" diyecek insanların sayısı da az değildir artık. Şovenliğin, milliyetçi önyargıların ve rövanşizmin, birer potansiyel saldırganlık kaynağı olarak hâlâ beslenmesine rağmen, "Mein Kampf"ün üslubunu kullanarak insanları savaş alanlarına sürmek mümkün değildir. Savaşa, insan ve silah tüketmeye en çok ihtiyacı olan sistem ve çevreler bile, taleplerini barış, özgürlük ve demokrasi la-muflajıyla dile getiriyorlar.

Yalta ve Potsdam'da düzenlenen konferanslar, anlaşmayla sonuçlanmasına rağmen, eski müttefiklerin (ve bugünkü hasımların) söz konusu toplantılarla ilgili olarak hâlâ aynı düşüncede olmadıklarını biliyoruz. Hatta, 8 Mayıs konusunda bile, aynı görüşleri paylaşmadıklarını söyleyebiliriz. Bu görüş farklılığı, bugünün

sorunu olmayıp, sıcak savaşın bitişini izleyen aylardan itibaren sürmektedir; yani kırk yıllık bir sorundur. Kırk yıllık Avrupa barışı, kırk yıllık anlaşmazlıklarla içiçe yaşamaktadır. Savaş sonrası gelişmeler açısından Avrupa'daki devletler NATO ve Varşova Pakti olarak iki bloktaki ele alırsak, Yalta ve Potsdam anlaşmalarına gösterilen olumsuz tepkinin batılı ülkelerden kaynaklandığı dikkatimizi çeker. Batılı devletler, artık eskisi gibi düşünmemekte, adı geçen anlaşmalara karşı çıkarak bunların, Avrupa'da Sovyet etkisinin yerleşmesine yolaçtığını ileri sürmektedirler. Kırk yıl önce olduğu gibi, bugün de ifade ettiği anlam gayet açıkken, Batı Avrupa demokrasilerinde 8 Mayıs'ı da bir "felaket günü" olarak ele almak isteyen güçlü politik çevrelerin bulunuşu trajik bir durumdur. Bir an için, bu konunun Avrupa'nın bir sorunu olduğunu düşünelim; ama bu noktadan hareket etmeye hazırlanırken, Yalta ile Potsdam'a "hayır" diyen ABD'nin Avrupa üyelerinin, NATO politikasının etkisi altında olduğunu görüyoruz. ABD'nin bu politikasını, "Avrupalılık bilinci"nin yeniden canlandırılması uğrunda uygulamaya koyduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, Varşova Pakti'ndaki ülkelerin özgürlüklerine kavuşturulmasıyla, Avrupa'nın bütünlüğü yeniden sağlanmış olacaktır. Sovyetler mi Avrupalıdır, yoksa ABD mi? NATO ülkeleri, Avrupalılık bilincini savunurken, bu anlayış içinde Varşova Pakti'nin Avrupalı üyelerinin yeri nerededir? Almanya'nın "Batı"sı mı Avrupalıdır, yoksa "Doğu"sı mı? Ya da, bu sorular bir tarafa, "Avrupalılık bilinci" nedir? Sosyalist ülkeler, ancak Varşova Pakti'nden çıktıkları zaman "Avrupalı" olacaklarsa, böyle bir talep, dünyayı altüst edebilecek gelişmelere davet çıkarmaz mı? Bir NATO ülkesi olan Türkiye'nin varlığı, "Avrupalılık bilinci" açısından ne anlama gelir? Bütün bu soruların nesnel bir tavırla ele alınıp tartışılması, en azından her iki anlaşmanın ve 8 Mayıs'ın kırkinci yıldönümleri nedeniyle önem kazanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonucuyla ilgili gelişmelerin değerlendirilmesi hakkında, dünya başına yansıyan görüşlere bakılırsa, sosyalist ve kapitalist bloklar arasındaki gerginlik ve düşünceler ayrılıkları, 8 Mayıs'ın anılışında da etkisini gösterecektir. NATO ülkelerindeki bazı çevreler, faşizmin yenilgisiyle başlayan gelişmelere doğrudan cephe almayıp, örneğin, Yalta'nın değiştirilmesi ya da aşılması gerektiğini ileri sürmektedirler. (ABD ve İngiltere, Potsdam'ın hemen ertesinde, bu anlaşmadaki bazı maddeleri tanımadıklarını açıkladıkları ve Kırım Konferansı kararları, savaşın resmen bitişinden önce alındığı için, gündende şimdilik Yalta bulunmaktadırlar.) Yalta'nın aşılması da, Avrupa'nın birliği, Avrupalılık bilinci ve özellikle "Doğu Avrupa halklarının özgürlüğü" gerekçeleriyle talep edilmektedir.

Eski yazıları açmak istemediği için Dachau'a gitmeyeceğini açıklayan Reagan, 18 Eylül 1984 tarih-

AVRUPAL BİLİNCİ ve

li Frankfurter Rundschau'un bildir- diğine göre, Yalta anlaşmasının de- giştirilmesi için, ABD'nin özel bi- misyon üstlendiğini ima etmektedir. Ona göre esas olan, "Doğu Avrupa" daki ulusların bağımsızlığının yeni- den sağlanması"dır. Güvenlik uzma- nı Brzezinski, "Foreign Affairs"ın Kış 1984/85 sayısında yayınlanan yazısında, söz konusu misyonun ye- rine getirilmesinde, Batı Avrupa devletlerinin inisiyatifi ellerine al- maları zamanının geldiğini belirt- mektedir. Bu tanınmış uzmanın ko- nuyla ilgili bir konuşması Türkiye' de de yayınlanmıştır. 10 Şubat 1985 tarihli Cumhuriyet'in Siyaset 85 ekindeki çeviriye göre Brzezinski

şöyle demektedir: "...Daha az Ame- rika, daha fazla Avrupa demektir. Yalta'nın mirasını silecek süreci baş- latma görevi, Avrupalılara düşer. Ben Fransa'nın bu çabada başı çe- kebileceğine inanıyorum.. Çünkü Fransa, kaderine yön verme ve Av- rupa kimliğini tarihi bilincine sahip bir ülke.. Avrupa'nın bölünmüşlüğü- nün sürmesi istenmiyorsa, Avustur- ya ve Finlandiya tününde bir taraf- sızlaşma tek çözümdür. SORU: Finlandiya'yı bir yana bırakalım. ABD'nin, İngiltere'nin Avusturya türünde tarafsızlaşmasına bile göz yumacağı düşünülebilir mi? CEVAP: İngiltere için değil, ama konfederasyon biçiminde birleşmiş bir Almanya'nın veya Polonya'nın, hatta Çekoslovakya'nın, Avusturya türü tarafsızlaşması pekâlâ olabilir." Bir zamanlar "ayrılıkçı" davrandığı için Fransa'ya karşı tavır alan Amerikalıların, Mitterrand dönemi- nde bu ilkeye böyle önemli bir misyon yüklemek istemeleri hayli ilginç. ABD'nin Varşova Pakti ülkelerindeki bölücü ve kısırtıcı çalışmaları bilinmektedir. Brzezins- kinin sözlerine dikkati çeken asıl nokta, "Avrupalılık bilinci" adına

ILIK

8 MAYIS

Sargut Şölçün

Fransa'nın öne sürülmesi, hatta bir anlamda kıskırtılmasıdır.

Aynı gazetenin 31 Mart 1985 tarihli "Siyaset" ekinde, yine tanındık bir kişiliğin, ama bu kez bir Fransız'ın (konuyla doğrudan olmasa bile dolaylı biçimde bağlantılı) açıklamalarını okuyoruz. Yves Montand, Avrupa'nın Sovyetler'e karşı kendini nasıl savunması gerektiği sorusuna şöyle karşılık veriyor: "Böyle bir savunmayı gerçekleştirmek için, iki ülkenin önemi büyük: Fransa ve Almanya... İktidarın coğrafi konumu, bu savunmanın temelini Federal Almanya ve Fransa'ya yapıyor." Montand'ın, Avrupa'daki politik gelişmelerle ilgili düşünceleri pek önemli olmayabilir; ne var ki, Avrupa'nın "korunması" söz konusu olunca bu Marksistyalı "solcu"nun, Fransa ile F. Almanya'nın adını vermesi, burada ele alınan sorun açısından ilginçleşiyor. Cumhuriyet'in 10 Şubat 1985 tarihli "Siyaset" ekinin yeniden elimize alalım. Burada bu sefer, C. Candar'ın yazdıklarına göz atalım,

"En önemlisi, Yalta'nın kırk yıllık ömrü içinde Batı Avrupa'da olduğu gibi, Doğu Avrupa'da da 'Avrupalılık' bilinci beslenmeye ve oluşmaya başladı. 'Avrupalılık' bilinci, Avrupa ötesi güçlerden, deneyimli kıtanın kendisini sıyıma arayışları olarak da tanımlanabilir.. Bu noktada, Fransa-F.Almanya eksenini, bu eksenin Batı Avrupa politikasının biçimlenmesinde oynadığı pivotal rol önem ve değer kazanıyor." Gerçi tarafsız gazetecimiz, "Avrupalılık bilinci"nin tanımında biraz yanılıyor; ama ABD politikası açısından bu bilincin Avrupa'da hangi eylemler halinde biçimleneceği ve bunda hangi ülkelerin baş rolü oynayacağı konusunda, Pentagon'un görüşlerini başarıyla özetlemiş.

Yalta ile Potadam anlaşmalarının ve 8 Mayıs zaferinin yıldönümünde gündeme getirilen "Avrupalılık bilinci" bağlamında, karşımıza sık sık Fransa ve F. Almanya özel birer "görevli" olarak çıkıyor. Bu iki ülkedeki devlet yetkililerinin bu ko-

nuda ne düşündükleri henüz belli değil; büyük bir ihtimalle, ABD'den kaynaklanan bu önemi sırt çevirmeyeceklerdir. Ancak, adı geçen ülkeler halklarının, böyle bir politika-yaya hemen "evet" diyeceği şüphe götürür bir varsayımdır. ABD'nin önderliğinde bir "Avrupalılık bilinci" hareketi. Neden ABD "Avrupalılık" uğruna böyle bir fedakârlığa katlanacak gibi görünüyor? Bir "Avrupalılık" ya da "Amerikalılık bilinci" var da, neden "Asyalılık" ya da "Afrikalılık bilinci" olmadı? Neden "Akdenizlilik bilinci" fazla yaşayamadı?.. Acaba "Üç dünya teorisi" ne artık Amerikalılar mı sahip çıkıyor?.. Sonra, neden Fransa ve F.Almanya? Hadî diyelim ki, F.Almanya, ABD'nin Avrupa'da en çok güvendiği yoldaşı ve vitrini olma durumunu koruyor; ama Fransa'nın özelliği ne? Belki de Brzezinski haklı; bu ülkenin, geçmişinden kaynaklanan bir tarih bilincine sahip olduğun doğrudur. Brzezinski haklı çıkarsa, bu yazı amacına ulaşmış sayılabilir. Şu "Avrupalılık bilinci", Pentagon buluşu olmadığı için, Avrupa'ya özgü bir geçmişle yüküklüdür.

Thomas Mann gibi "nesli tükenen" burjuvalardan olan Stefan Zweig, "Dünyanın Monotonlaştırılması" başlıklı kitabında, Avrupa'nın mânevi gelişmesini inceler: İnsanın kendi "ben'i olarak kalmasıyla (ya da kalmak istemesiyle) bir toplum içinde yaşaması arasında çelişki, adına hayat dediğimiz tarihi sürecin içi gücüdür. Avrupa'daki halklar da, bir yandan kendi benliklerini korumak isterken, öte yandan da duygu, irade, düşünme ve yaşama alanlarında, ezeli bir birleşme özlemi içindedirler. İkibin yıllık bu özlem yaratmıştır Avrupa kültürünü. Ancak bu özlem, tarih öncesindeki mitler dönemine götürülecek kadar eskidir. İnci'nin daha ilk sayfalarında anlatılan Babil Kulesi efsanesi, insanlığı yaratıcı birliğin ilk sembolik hikâyesidir. O zamanlar, ilizlelerinde gökyüzüne gören insanlar, insan olmalarından kaynaklanan bir etkiyle ulaşılmaza varmak isterler ve ilk kez birlikte bir eser yaratmaya kalkarlar. Bir kent ve bir kule inşa edecekler; gökyüzüne yükselecek bu kuleyle ebedileşeceklerdir. İnsanlık, balçık ve tuğlayla ilk eserini gerçekleştirebilir. Ne var ki, birlik olduğu zaman insanlığın ne kâdir olduğunu gören Tanrı, iktidarını tehlikeye düşürmemek için, önlem alır. Bir gecede olan olmuş ve insanlar birbirinin dilinden anlamamaya başlamıştır. Çatışmalar çıkar, birlikte yaratılan eser terk edilir; herkes kendi kabuğuna çekildiği, kendini sevdiği ve kendi dilini konuştuğu için, Babil Kulesi harabeye döner. Sonra tarih çağları başlar, ama eski Yunan kültürü de dahil olmak üzere, gelip geçen toplumlar ve uygarlıklar, dünyaya birlik damgasını vuramamışlardır. Avrupa'nın gerçek anlamda politik ve düşünce birliği ise, ilk kez Roma'yla oluşur. Roma İmparatorluğu'nun kurmak istediği egemenlik o zamana kadar olduğu gibi sadece askeri güce değil, aynı zamanda, Latince de biçimlenen bir düşünce birliğine dayanmaktadır. Ve İmparator Romayum bunu başarmıştır

Bu durumda, Roma'nın yıkılması da, Avrupa kültürünün, oryantal ve Çin kültürlerinin gezisine düşmesine neden olmuştur. Ancak bu anarşi ortamında bile, Avrupa'da birlik fikri kaybolmamıştır ve felâket ortamı kendi zıddını yaratarak birliğe kavuşulur. Yeni eserin adı Katolik Kilisesi'dir. Maddi olan yıkılmıştır, ama mânevi olan kurtulmuştur; yeniden yeşemeyi sağlayan tohum da Latince'dir. Manastırların katakombalarında keşişler tarafından saklanarak kurtulan Latince, hayalla bağlantısı kesildiği için, bir süre sonra, yine kendi zıddını yaratarak halklar arasında bir anlaşma engeline döner. Teolojinin gölgesinde buz kesen düşünce dünyası, üstüne seipilen ölü toprağın, Hımanizm Çağında kurtulur. Erasmus, von Rotterdam, Bruno, Spinoza, Bacon, Leibniz, Descartes gibi "ayrı cumhuriyetin yurttaşları" sayesinde, Avrupa uygarlığı yeni bir geleceğe uyanmıştır. Birbirlerinden binlerce mil uzaklıklarda yaşamalarına rağmen, o dönemlerin sanatçıları, düşünürleri ve şairleri, bugünkü uçaklar, demiryolları ve otomobiller çağından çok daha sıkı bağlarla birbirlerine bağlıdır. Ama bu arada Reformasyon, Rönesans'ı darmadağın etmiş, birleşik Avrupa düşüncesi yine bir "lorso" olarak kalmış; yaratıcılık, ulusal dilin çizdiği sınırlar içinde sıkışmıştır. Tarihi gelişme durmadığı ve yalnızca "teneffüs" yaptığı için, birlik çabası kendini yeni bir alanda gösterir. Avrupa birliğinin öncülerini, antik teologlar, filozoflar ve şairler değil, müzikçilerdir. Devrimler ve Napoleon savaşlarıyla yeniden ulusal sınırlar içine kapanan mânevi yaratıcılık, uluslararası olma çabasını sürdürür: "Her yerde yeni vatansız yaratmakla uğraşıldığı bu anda, soğuk kanlı bir düşünür için, kendi zamanının üzerine çıkabilen düşünür için, vatan hiç bir yerdir ve her yerdir." (Goethe) Ondokuzuncu yüzyıl, duygularda ve eğilimlerde kolektifliğin iyice ortaya çıktığı dönemdir. Byron'un, Hölderlin'in, Puşkin'in lirik köktimsellikleriyle, 1848 devrimlerinin bütün Avrupa'yı baştan başa kaplaması rastlantı değildir. Aynı yüzyılın sonunda "Birleşik Avrupa Devletleri", artık politik (ve aynı zamanda politika üstü) bir talep olmuştur. Nietzsche: "Aya'nın küçük yarımadası" artık birleşmek zorundadır.

Stefan Zweig'in, 1932'de Floransa'da verdiği konferansta dile getirdiği bu görüşlere tamamen katılabileceğiz. Öncelikle, kırıktığı sisteminin duygusal baza dayalı yanının ağır basması, kafamızda birçok soru işaretinin belirmesine neden olmaktadır. Bu haliyle bile Ayusturyalı sanatçı, "Avrupalılık bilinci"ni anlatırken, Antik kültürle Hristiyanlık'a (ve de kapitalizme) dayalı burjuva ideolojisinin gelişmesini çizmektedir. Zweig'la biraz daha meşgul olalım, bazı ipuçları yakalayabileceğiz:

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce, bir büyük düşünür ve sanatçı, yarattığı eserle birlik fikrinde ısrar etmektedir: Romain Rolland ve romanı "Jean Christophe". Bu

dönemin Avrupa'sının ortak bir kitabı yoktur. Jean Christophe, bu eksikliği uluslararası zıtlıklardan yola çıkarak gidermek ister. Kendisi bir Alman'dır, Paris'e gelir, herşeyi yabancı ve anlamsız bulur, ta ki bir Fransız dostu oluncaya kadar... Oliver, kendisine Fransız kültürünü kavramayı öğretir. Yaratıcı eylem, yaratıcı düşünceyle birleşmiştir (İşte Fransa ve Almanya yine karşımıza çıktı!). Ancak nihai uyum için yine bir şey eksiktir. Sonra Grazia ile sembolize edilen İtalyan dehasının olgun üzelliği ile, bu eksiklik de tamamlanmıştır. Bu üçlü sayesinde, Jean Christophe bir "Avrupalı" olmuştur. İç özgürlüğün yüceltiğine erişilmiş, gururu aklın hizmetine veren adalet sağlanmıştır.

Zweig'in Rolland'ın romanıyla ilgili bu yorumuna egemen olan iyimserlik, Babil Kulesi'ni ve Roma'yı yerle bir eden birinci büyük savaş yüzünden bile kaybolmuyor. Abart-

ma gibi gelebilir, ama sanatçı biraz gayret etseydi, marksizmin kaynaklarını bile bu "Avrupalılık bilinci" içinde bulabilecekti; ancak, 1917'yi atlayan Zweig'tan böyle bir politik bilinci bekleyemeyiz. "Nesli tükenen" burjuvalardan sayılan Zweig'in (ki Romain Rolland da, Zweig'la birlikte verdiği barış mücadelesi ve hümanist geleneğe bağlılığıyla, aynı türe girmektedir) savunduğu "Avrupalılık" ile Pentagon'da tezgahlanan "Avrupalılık" arasında büyük bir fark olduğu bellidir. Stefan Zweig faşist barbarlığa dayanamayıp intihar etmeseydi, 8 Mayıs 1945'de (Avrupa toprağının ürünü olan) hümanist geleneğin kurtulduğunu görecekti. Ve o zaman, büyük bir ihtimalle, bugünü gerçekleştirenleri kendi kronolojisinde saygıyla anacaktı. Hele Reagan ve Breznevski gibi düşünenlerin söylediklerini duysaydı, herhalde şöyle diyecekti: "Bugün yaşayan herkes 8 Mayıs'ı kutlama

hakkına sahip değildir!" Çünkü, "Avrupalılık bilinci" diye formüle edilen, altında hümanist geleneğin kendisidir; düne kadar, haklı olarak sahip çıktığı bu geleneği, burjuva ideolojisi, bugün artık istemese bile, çağdaş sahiplerine, savaş çıkaran değil, ama savaş bitiren güçlere devretmek zorunda kalmıştır. Bilin ve Sanat'm 36. sayısında (1983) Tomris Uyar, Türkiye gibi savaş kültüründen yoksun ülkelerin ödeyeceği bedeli anlatırken şunu yazmıştı: "Sanıyorum, çok uzun bir süre, kutsal barışı savunurken bile, savaşa gönderme yaparak ödenecek bu bedel." İşte, aynı şeyi bu yazıda yapmış oluyorum. Yalnız, bu, sadece Türkiye gibi ülkelere özgü bir durum değil galiba. Heinrich Böll, F. Altman bir yazar ve 8 Mayıs nedeniyle oğullarına yazdığı mektupta şöyle diyor: "Askerler -ki onlardan biri de bendim-, aslında, savaşta kendilerini karşı karşıya etmek üzere gittiklerini

değil, onları savaşa gönderenleri şikayet etmelidirler." (Die Zeit, 15 Mart 1985)

Avrupalılar ve Amerikalılar, şu ya da bu biçimde Yalta'yı anarlar ve 8 Mayıs'a hazırlanırken, Türkiye'de neler yapılacak diye ister istemez merak ediyoruz. Üniversitelerin bilinde olsun, Yalta ve 8 Mayıs'la ilgili bir "bilimsel" toplantı düzenlenemez mi? Hazır "Ermeni terörü", "Bulgaristan'daki Türklere yapılan baskılar" ve "NATO'yu tanıma" gibi konuları içeren toplantılarla üniversitelerimiz dış politikaya açılmışken, 8 Mayıs'tan ne anladıklarını, bir de YÖK'ün bilimcileri dile getirselar. Kaldı ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı, NBC Televizyonu'na verdiği demeçte, "Amerika'nın güvenliği açısından, Türkiye'nin güçlü olması gerekir" diyerek "Avrupalılık bilinci"nin güzel bir örneğini de vermişti.

40-45 şiirleri

Saman Sarısı
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarısına
çıkıldılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka
gören olmadı

bir mangaydılar
kasa konçlu çizimleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
omuzları omuzlarında miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hatta yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümüne ağlanmayan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yoktu ki göziere olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
belli çizimlerinden
korku belli olur mu çizimlerinden
oluyordu onlarınki
korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapıları bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlar
hatta Şopen sokağında mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir sıva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kuşun seslerini benden başka duyan yok
ölüler bir SS mangası da olsa ölüler öldüremez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kurdun derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağından sabun
saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılarında gecenin ve buz gibi esen
yelin içinde sıcak bir francala gibi
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarısına

NAZIM HİKMET

Önemli Görev

Akşam olup da
ışıkları ölünce kentlerin
gündüz "ağaç" denilen
kara iskeletler
taşımaya başlayınca gökleri
uyanır ölü askerler.

Hafif ıslak taşlar üzerinde
başları yürümeye.
Dost ve düşman olarak
düşmüşlerdi vaktiyle o sokaklarda
benzinle tutuşturup birbirlerini
fosforlu mermilerle vurmuşlardı
bedenlerinin her köşesini.

Şimdi yürüyorlar taşların üzerinde
kentler sessizken
duyasınız diye.
Çünkü korkuyorlar
yukarda, evlerinizde
trende
otomobilde
köprüde ve kuleda siz
meşgulsünüz diye
unutmakla
unutmakla

GUNTER KUNERT
Türkçesi : GÖRHAN UÇKAN

"...Sene 1941 değil artık sene 1945.
Moskova kapılarında değil artık Berlin kapılarında dövüşüyor senin kiler..."
Nâzım Hikmet.

"...Ankara radyosu:
"On güne kalmaz," dedi
"Führer'in tankları Moskova'da geçki resmî yapabilir."
Halû bilyordu ki yapamazlar."
Nâzım Hikmet

1 Eylül 1939'da Hitler'in askerleri Polonya'ya girdiği ve iki gün sonra Fransa ile İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilân ettiği zaman Sovyet-Fin savaşı heniz başlamamıştı. Atın uzmanların verdiği bilgilere göre silâhlı Fin güçleri, Leningrad'a 30 km yakınında sınırda büyük yığınak yapıyordu. Bir yandan okyanuslar ötesinden ABD, öte yandan İngiltere ve Fransa'nın yöneticileri "arkamızda biz varız!" örneği sözlerle destekliyorlardı. Kasım ayında beklenen Sovyet-Fin savaşı patlak verdikten sonra ABD, Fransa ve İngiltere, Finlandiya'ya her türlü askeri, ekonomik ve "ablâkı" yardımı yapmaya hazır olduklarını açıkladılar. Aynı zamanda "Yıldırım Savaşına" başlamış olan naziler, sanki unutulmuş gibiydiler 28 Ocak 1940'da İngiliz hükümeti, göçmen Polonyalılardan oluşan ve Fransa ile İngiltere'de eğitilecek bir gücün Finlandiya'ya gönderilmesi önerisini gündeme aldı. Söz konusu güçler, Petsamo-Murmansk bölgelerini işgâlde kullanılacaklardı. Bu öneri daha sonra İsveç'ten destek görmeyince askıya alındı.

İngiliz ve Fransız yöneticiler, resmen savaş ilân ettikleri Almanya'ya değil, Sovyetler'e karşı savaş tasarımlarını sürdürdüler. 5 Şubat 1940'da İngiliz-Fransız Müttefik Devletler Üst Konseyi, her iki ülkenin askerlerinden oluşacak 100000'erlik bir orduyu aynı ayın sonunda Finlandiya'ya yola çıkarmaya hazır hale getirme kararı aldılar. ABD'nin Fransa büyükelçisi William Bullitt, Fransa'nın Sovyetler'e karşı tutumunu, "diplomatik ilişkileri bozmadan ve savaş ilân etmeden ama elden gelirse Sovyetler'i toprak ile darmadağın etmeye hazır," olarak tanımladı.

İngiliz tarihçi Alan J.P. Taylor durumu şöyle dile getiriyor: "Finlandiya'ya güç gönderme konusundaki gerekçelerin nesnel incelemeyi gerektirir. Büyük Britanya ile Fransa'nın, Almanya ile savaş halindeyken Sovyet Rusya ile de savaş çıkarmak istemeleri, bir deliliğin belirtileri gibidir; bu girişim, savaş bir anti-bolşevik olay haline getirerek Almanya ile savaşın unutulması ve hatta bitirilmesi içeren siyasi bir plandır."

Bu girişim de, daha önceki gibi yitiniyordu. Özellikle İngilizler, bir kez daha başlatıkları politikayı son anda bıraktılar.

Ama Sovyetler'e saldırma tasarımlarından vaz geçmemişlerdi. 28 Mart 1940'da Londra'da altıncı kez toplanan Müttefik Devletler Üst Konseyi, İngiltere'nin o zamanki başbakanı Chamberlain, Churchill ve Fransa'nın yeni başbakanı Paul Reynaud ve çeşitli yüksek rütbeli subayların katılımı ile Sovyetler'e bu kez de güney sınırlarından saldırma konusunu ele aldı. Fransızlar, Sovyetler'in Kafkasya'daki petrol tesislerini bombalamaktan yanaydılar. Chamberlain, bunun Sovyetler ile savaş çıkarılması demek olduğunu söylemesi üzerine şimdilik Orta Doğu'da on beş bombardıman uçağı bulundurmakla yetinilmesi kararını aldılar. Fransız generaller, bu sayının 100'e çıkarılması halinde Sovyetler'in Bakü ve Gronzy'deki petrol tesislerinin tümünün, Kara Deniz'deki limanlarının da yüzde otuzunun yerle bir edilebileceği görüşünü belirttiler. 4 ve 12 Nisan 1940'da toplanan Fransa bakanlar kurulu, bakanların çoğunun onayı ile bu tasarıyı kabul etti. Oysa bakanlar kurulu ikinci kez toplandığında, Alman güçleri Danimarka'yı ele geçirmiş, Norveç'i işgal etmeye başlamışlardı. Yine de Fransız yöneticiler, gendemde Sovyetler'e saldırıyı görüyorlar, kapılarını dayanan tehlikenin birinde değilmiş gibi davranıyorlardı. Daha sonra kendi orduları, Almanlar karşısından çabucak silâhları bırakınca, bu yanlışlarının nereye vardı.

çill ve Fransa'nın yeni başbakanı Paul Reynaud ve çeşitli yüksek rütbeli subayların katılımı ile Sovyetler'e bu kez de güney sınırlarından saldırma konusunu ele aldı. Fransızlar, Sovyetler'in Kafkasya'daki petrol tesislerini bombalamaktan yanaydılar. Chamberlain, bunun Sovyetler ile savaş çıkarılması demek olduğunu söylemesi üzerine şimdilik Orta Doğu'da on beş bombardıman uçağı bulundurmakla yetinilmesi kararını aldılar. Fransız generaller, bu sayının 100'e çıkarılması halinde Sovyetler'in Bakü ve Gronzy'deki petrol tesislerinin tümünün, Kara Deniz'deki limanlarının da yüzde otuzunun yerle bir edilebileceği görüşünü belirttiler. 4 ve 12 Nisan 1940'da toplanan Fransa bakanlar kurulu, bakanların çoğunun onayı ile bu tasarıyı kabul etti. Oysa bakanlar kurulu ikinci kez toplandığında, Alman güçleri Danimarka'yı ele geçirmiş, Norveç'i işgal etmeye başlamışlardı. Yine de Fransız yöneticiler, gendemde Sovyetler'e saldırıyı görüyorlar, kapılarını dayanan tehlikenin birinde değilmiş gibi davranıyorlardı. Daha sonra kendi orduları, Almanlar karşısından çabucak silâhları bırakınca, bu yanlışlarının nereye vardı.

ğın ancak anlayabileceklerdi. Ne ki her iki ülke de, bu istekleri geri çevirdiler. Bu durumda Müttefik Devletler Üst Konseyi'nin savaş komitesi, 26 Nisan 1940'da Sovyet Kafkasya'na Romanya'yı iş olarak kullanarak saldırma önerisini tartıştı. Bu kez Romanya Krallığının yöneticileri, Sovyetler ile doğrudan doğruya çatışma tehlikesi ile, İngiliz ve Fransızlar ile işbirliği sonucu Hitler'i kuzur riskine gözle almaya yacaklarını belirttiler.

Sözünü ettiğimiz her iki girişimde, II. Dünya Savaşı'nın eşliğinde bir avuç tutucu yöneticinin, kendi halklarının güvenliğini nasıl hiçe saydıklarını kanıtladı. 1947'de İsveç'in yayınladığı Beyaz Kâğıt'ta İngiltere ile Fransa'nın, Bakü'ye yönelik ve Finlandiya topraklarını kullanan bir saldırının tüm hazırlıklarını yapmış oldukları açıklandı.

Charles de Gaulle anılarında bu girişimleri "Sahte Savaş" olarak adlandırıyor. De Gaulle'e göre Paris, "Rusya'ya saldırma tasarıları ile meşguldü -ya Finlandiya'ya yardım yolu ile, ya da Bakü'ye bombalaya-

1940'da başa geldiğinde en yakın müttefikleri Fransa yenilmişti. Bu durumda, tarihin en koyu anti-komünistlerinden olan Churchill, Sovyetler olmadan nazilerin yenilemeyeceğini anlayarak, İngiltere'nin bu ülke ile olan ilişkisini düzeltmeye başladı.

Görüldüğü gibi Avrupa'nın en etkili devletlerinden ikisi, kendi dar görüşlü yöneticileri yüzünden hem halklarının verdiği kaybı kat kat artırmışlar, hem de insanlığın yaşadığı en büyük trajedinin gereksiz yere uzamasına neden olmuşlardı. İdeolojik yanlışların, kategorik sapmaların ne büyük zararlara yol açtığının bundan güzel ve yeni örneğini bulmak güçtür. Bunun değerlendirilmesini yaşadığımız günlerde doğru olarak yapmanın önemi ortada. Avrupa'da NATO ülkelerinin birbiri ardına topraklarını nükleer başlıklı füzelere açtıkları şu aralar, Reagan'ın ağzından konuşan birçok devlet yöneticisi, kendilerine karşı yıllardır tek bir saldırganlığı görmedik-

II. DÜNYA SAVAŞINDA FRANSA VE İNGİLTERE'NİN YANLIŞ HESAPLARI

Gürhan Uçkan

Fransa ve İngiltere, Sovyetler'e güneyden saldırıyı tasarlarlarken Türkiye ile İran'dan olumlu yanıt alacaklarını umuyorlardı. İngiltere ve Fransa, deniz güçlerinin ve özellikle denizaltılarının boğazlardan geçmesi'ne, Orta Doğu'dan kalkacak uçaklarının Türk ve İran göklerinden uçuşuna söz konusu ülkelerin izin vereceklerinden emindiler. Üstelik Fransızlar, gerekirse Türk ordusunun kendilerine karadan da yardımcı olacağı görüşündeydiler.

rak ve İstanbul'da üs edinerek; Alman tehlikesi geri planda kalmıştı." Fransızlar, Sovyetler ile olan ticareti neredeyse sıfıra indirdiler; yaklaşan Hitler tehlikesine karşı Sovyetler ile dayanışma yapmak yerine, onları en önemli düşman olarak görmeyi yeğlediler. Fransa'nın Hitler orduları karşısında yenilgisinin birinci sorumlusu olan Paul Reynaud, anılarında bunun çok büyük bir hat olduğunu kabul ediyor. Eski başbakanı göre bu hata, "Fransız diplomasisinin Waterloo'su idi." Churchill hükümeti 10 Mayıs

leri Sovyetler Birliği'nden "insanlık için en büyük tehlike" olarak söz etmekte. Çok değil, 40 yıl önce aynı hatayı yapan babaları, gerçek "insanlık için en büyük tehlike"min kimden geldiğini çok geç anladılar. Şimdi saat on iki olnadan dögimiz, bu yanlışın bir kez daha yapılmasının önlenmesidir. Çünkü böyle bir yanlış, insanlık için son kez demek olacaktı.

1. Taylor, A.J.P., *English History 1914-1945*, Oxford, 1965, s. 469
2. A History Of Second World War, 1939-1945, Vol. 3, Moskova, 1974, s. 37

1940 dolaylarında, işgal altındaki Fransa'nın ve dünyanın öteki ülkelerinin şair, yazar, denemeci ve filozoflarını yayınlayan Fontaine (işgal sırasında Cezayir'de, daha sonra Paris'te yayınlandı) dergisinin yöneticisi Max-Pol Fouchet şöyle diyordu: "En yüce şiirin her zaman bir bilinç değeri vardır." Derginin yayınlandığı 63 sayı boyunca ve daha sonra edebiyatı eylemle uzlaştıran Max-Pol Fouchet'nin her zaman coşkulu bir yazınsal "nitelik" savunucusu olduğu görülmüştür. Eylem yazınında "nitelik" in öncelliği bulunmadığını sananlara, insanlara Fouchet'nin durum ve eylemi etkili bir yanıt oluşturmaktadır.

İşgal döneminde özgürlük ve bağımsızlığın, dolayısıyla burdakin savunucusu ve savaşçısı olan Direnmenin ("La Resistance"), "Mukavemet hareketi") sözcülüğünü yapan Fontaine'nin kolleksiyonunu karıştırdığımız zaman şu imzaları görebiliriz: Louis Aragon, Rene Char, Paul Eluard, Pierre Emmanuel, Pierre-Jean Jouve, Max Jacob, Henri Michaux, Pierre Reverdy, Saint-John Perse, Jules Supervielle, Tristan Tzara, vb.

Bu şiir anlayışları az-çok birbirinden farklı şairleri bir araya getiren güç neydi? Bu bir araya geliş, edebiyatın eylemle birleşip yüksek düzeyde bir şiirsel ürüne dönüşmesi, çok yüce bir amaçtan kaynaklanıyordu: En başta bozgunun reddi; ama yalnızca bozgunun reddi değil, bozgun düşüncesinin de reddi; insan olanın insan dışı olan'a karşı direnmesi; şiiri umut kaynağına, özgürlük bayrağına dönüştürme bilinci. Böyle bir amacı savunan Fontaine'de daha sonra Artur Adamov, Samuel Beckett, Emmanuel d'Astier gibi yazarların da ilk kez yayınlandıkları görülecektir. Yıllar sonra ilk sayının yayınlanmış mucizesini anımsayan Max-Pol Fouchet, "Şiir bizim düşmanı alaya aldığımız çetemizdi," diyecektir. Ve Fontaine dergisi şairlerinden yıllar sonra (1978) yapılan bir kitabın önsözünü şu cümlelerle bitirecektir: "Fontaine, dostlarımız ve benim için her zaman bir gençlik oldu. Bu nedenle bu hem eski hem de yaş tanımayan sayfaları günümüz gençliğine önerdikleri ve bir bağ kurdukları için Jean ve Michel Breton'a şükran duyuyorum; çağdaşlığım yüzünden bunca hayal kırıklığına uğradıktan sonra, kendilerinden, şiir yoluyla ve şiirin başta başkaldırı olmak üzere her türlü biçimiyle, yeni bir umut şiirleşmesi ve dirilişi beklediğim çümbünüz gençliğine ulaştırdıkları için..."

Konumuz elbette Max-Pol Fouchet'nin yaşamı değil, ama bu yaşamın bir umutla birlikte şiirin yükselişine ve hayal kırıklıklarına da tanıklık ediyor.

"Gerçekte, Fransız Direnmeşiiri, 1939'dan önce şiire egemen olan ve onun gelişmesini engelleyen anlayışlara karşı, güçlü, doğrudan ve kesin bir protesto idi. Bununla birlikte, bu şiirin kendisine katılan şairlerin eski şiirlerinin bir çok niteliğini taşıdığı ve zorunluluklardan doğan bir çalışma olduğunu belirtmek gerekir." (Aragon, J'abats mon

jeu.) Aragon durumu birkaç satırda özetliyor ama biz biraz açmak zorundayız: Birinci dünya savaşı ile ikincisinin başlangıcı arasındaki dönemde Fransız şiiri büyük bir bunalım yaşamıştır. Bu dönemde Dadaizm, Gerçeküstçülük, Letrizm gibi akımların ortaya çıktığı, biçim araştırmalarından yola çıkan birçok şairin şiiri hokkabazlığa vardırıkları, şair-okur (toplum) ilişkisini hiçe saydıkları, okurun beklentilerini umursamadıkları görülmektedir. Gerçekte, öteki iki akımdan ayırmamız gereken ve şiire büyük olanaklar sağlayabilecek olan Gerçeküstçülük, ne yazık ki, "hezryan"la özdeşleştirilerek dönüştürülen bir çıkmaza girdi. Oysa gerçeküstçülüğün başlıca amaçlarından biri insanı özgünleştirmekti. Ama gerçeküstçü şairler çoğu "insanın özgürleşmesi"nden, insanın siyssel, ekonomik ve inançsal özgürlüğünü değil, şiirin uyuturucu olarak bilincini ortadan kaldırmasını anlıyorlardı. Şiirin ve şairin bu trajik dönemini, daha sonra Direnme Hareketi'ne katılacak olan birçok şair (Aragon, Eluard, Robert Desnos, Tristan Tzara, vb.) yaşadılar. Bu şairlerin Direnme Hareketi'ne katılmasıyla yapıtlarının içeriğinde ve biçiminde oldukça önemli değişiklikler oldu. Ama asıl değişiklik içerikteydi: Şiirin ve şairin tarihsel ve toplumsal sorumluluklarının bilincinde olan bir içerik! Bugeleneksel Fransız şiirinin (Villion-Hugo çizgisinde gelişen şiirin) dürlüğüydü. Aragon'un da dediği gibi, bu şairler geçirdikleri büyük içeriksel evrimle karşın kendi biçimsel niteliklerini büyük ölçüde sürdürdüler (bunun en iyi örneklerinden biri Rene Char'ın şiirleridir). Yani her şair kendi dili, kendi biçimi ile Direnme Hareketi'ne katıldı. Ama en büyük evrimi Aragon ile Eluard geçirdiler: "Hezryan" içeriklerinden, "otomatik vazi"dan gelip, hem biçim, hem de içerik olarak, Fransız şiirinin ana damarı ile birleştiler ve ozamangüçümüzün büyük ve benzersiz Aragon ve Eluard'ı oldular.

Fransız Direnme Şiiri, yalnızca şairlerin yazdığı şiirlerden oluşmaz: Bu şiir aynı zamanda, bu bağlamda yazılmış anonim şiirleri, halk şiirlerini, şarkıları, hayatının belli bir anında duygu ve düşüncelerini şiir yoluyla dile getirmek istemiş olan insanların, sürgünlerin, tutukların, mahkumların, direnme hareketi savaşçıların da şiirlerini kapsar. Bunlara bir örnek verecek olursak: Bir yeraltı gazetesinde yayınlanan bir imzasız şiir "ŞAİRİN GÖREVİ" ni (şiirin adı) şöyle tanımlıyor:

"Hayır, hakkın yok gülbülbül şarkısını söylemeye,
Hayır, hakkın yok ilkbahar mehtemlerini söylemeye,
İlâhın, hakkın yok eski gözlemleri anlatı söylemeye."

.....
Ama söyle acının, hapisanelerin şarkısını,
Söyle zindanları, işkenceleri söyle,
Söyle adamlardan da büyük ölenleri"

Gerçekte uzun bir şiir, halkın şairden ne beklediğini göstermesi

DİRENME

Özdemir ince

bakımından da çok önemli. Fransız ozanlarından çoğu halkın kendisinden beklediği şeyleri yerine getirmek için gözünü kırpmadan onun safalarını seçti. Aragon ve Eluard, kelle koltukta, yaşamlarının en güzel şiirlerini yazdılar ve bu eylemleri sırasında, yukarıda da belirttiğimiz gibi, büyük Fransız şiirinin ana damarıyla buluştular. Rene Char direnme hareketinin bölgesel komutanlarından biriydi, biraz kapalı da olsa, direnme hareketi'nin en etkili şiirlerini yazdı. 22 Şubat 1944 günü gestapo tarafından yakalanan Robert Desnos, Terezin esir kampına gönderildi ve 8 Haziran 1945 günü orada öldü. Max Jacob 1944'de Nazilerin elinde öldü. Saint-Pol Roux'un ölümünden, kızını yaralayıp hizmetçisini öldüren Alman as-

kerleri sorumludur.. Ve bu örnekler çoğaltılabilir.

Fransız şairleri işgal döneminde takma adlarla, derme-çatma basınevlerinde gizlice basılıp dağıtılan şiirler yazdılar. Bu şiirleri yazmak, basıp yaymak kadar okumak da tehlikeliydi, ama bu şiirler büyük bir yaygınlık kazandılar ve Fransız şiiri onurlandı, büyüdü, yücelti. Çünkü Fransız şairleri halkla özdeşleşmişlerdi, halkın yerine geçmiş, beş duyusunu ödünç alıp ödünç vermiş, halkın sözcüsü durumuna yükselmişti.

Ama bu böyle sürüp gitmedi. Kurtuluştan sonra, Fransız Direnme Hareketi'nin öncüleri nasıl politik (hem iç, hem uluslararası) engel ve muhalefetle karşılaştırlarsa, Diren-

me'nin şairleri de kendi ortamlarında Çin duvarlarıyla kuşatıldılar. Ne gariptir: Sanatçıların halkın gözü-kulağı-dili olması "bir kuso insanlar" tarafından ancak savaş zamanlarında beklenir ve istenir. Onun bir direniş öncüsü, düşman karşısında özgürlük savaşçısı olması kabul edilir ve bundan dolayı (belki) onurlandırılır. Ama savaş bitip (sözde) barış dönemi gelince, sanatçının böyle işlere burnunu sokmaması, savaş sırasında yüklediği görevleri (gerçekte en asli görevleridir) bir gömlek gibi üzerinden çıkarması, kendi fildişi kulesine kapanması istenir. (Savaşın sonra Fransız Direnme Hareketi'nin öncüleri, ideolojile-

ri nedeniyle, en kısa zamanda Fransız politik sahnesinden uzaklaştırıldılar. Şiiri destekleyen orta ve küçük yayınevlerinin 1948-1950 arasında kapanmak zorunda kalması, Direnme döneminde Yazarlar Ulusal Komitesi'nde toplanan yazarların işbirlikçi yazarlarla aynı yerlerde yazmayı reddetmeleri, birkaçı dışında Direnme şairlerini yayınlanmamasına mahkum etti.) Bunun böyle olmasını isteyenler gene o "bir kısım insanlar" dır, ama ne yazık ki bunun böyle olması gerektiğine bazı "saf" sanatçılarla, bazı "bön" okurlar inandılar. (Kurtuluş'tan sonra büyük yayınevleri eski alışkanlıklarına döndüler ve sorumlu, eylemci, gele-

neksel şi'erekaplarını kapattılar; hele Andre Breton'un ABD'nden geri dönmesiyle birlikte Gerçeküstçülük ve Letrizm'i olağanüstü desteklemeye başladılar.) Savaş döneminde kitlelerin mali olan şiir, giderek, geriledi geriledi ve 500-750 okurluk küçük bir azınlığın ilgisine mahkum oldu.

Fransız şiirinin son kırk yıllık kısa öyküsü aşağı-yukarı budur: Sanki içiş olmuş gibidir. Gene de en çok okunan şairler bir zamanlar Fransız halkıyla sıcak ilişkiler kurmuş olan şairlerdir (Aragon, Prevert, Eluard, Apollinaire ve daha eskilerden örneği "Baba").

Gerçekte, Jacques Gaucheron'un dediği gibi, Direnme şiiri "Fransız şiirinde bir parantez değildir." Peki nedir? İhanete uğramış, ezilmiş, işgalcilere ve katillere karşı ayaklanmış olan bir halkın bilinci olmuş bir şiirdir. Jacques Gaucheron, "Açıkça söyleyelim, diyor, bizim şiirimizde, bizlin şiir geleneğimizde parantez içine yazılan şiir 'Direnme Şiiri' değildir. Parantez içine yazılan, kendini dar estetik araştırmalar açmazına kapatan ve geçtiğimiz son on yıl boyunca (1974 öncesi, ö.l.) en yeteneklilerine varıncaya kadar şairlerimizi, genç şiirimizi kötürüm eden hermetik (anlaşılmaz, kapalı) şiirdir. Bütün büyük yazarların ifade gücünü ortaya konu ve duyarlıklardan aldıkları bu ülkede, beylik olmak korkusu şairi yalnızca büyük temalardan ya da yalın duygulardan değil, aynı zamanda anlaşılır olmandan da uzaklaştırdı." Dostum Jacques Gaucheron'un bütün yazısını aktarmamın olanacağı yok. Ama özet şu: Büyük yayınevleri Direnme şiiri geleneğine bağlı şairlere kapıları kapattı; aynı şairler radyo ve televizyonun olanaklarından yararlanma olanığı bulamadılar. Yani halkla aralarına engeller sokuldu. Öte yandan, hermetik şairler kendilerine sunulan bütün olanaklara karşı, Fransız şiirinin geleneğinin dışında kaldıkları, okuru yok saydıkları, şiiri kendi kendinin amacı yaptıkları için halkı kendilerinden uzaklaştırıp "okursuzluk"a mahkum oldular. Durum budur!

Buradan bir genellemeye geçerek yazımı bitirmek istiyorum: Savaş sırasında "bazı insanların" ülkenin kurtuluşu için şairin sözüne gereksinimi vardı. Barış gelince, "Öküz öldü ve ortaklık ayrıldı". Oysa Fransa'daki şairin, Batı'daki şairin görevlerinin değiştiğini doğrulayıp kanıtlayacak bir topludum, savaş sonundan bu yana, hiçbir zaman gerçekleştirilmedi. Savaşın hemen sonra yaşanmaya başlanan "Soğuk Savaş" Kore, Cezayir, Vietnam ve Orta-Doğu savaşları, Afrika ve Latin Amerika'da yaşanan trajediler; savaşın bu yana büyük bir hızla gelişen ve insanları uzaktan yönetilen oyuncak bebekler durumuna indirgemek isteyen kitle iletişim araçları, bilgisayar egemenliği, videolar; nükleer silâhlama, uzayda yıldızlar savaşı... bütün bunlar Direnme Şiiri'nin görevlerinin sona ermiş olduğu savlarını kökünden yalanlıyor. İnsan bugün her zamankinden daha büyük bir tehlike altındadır, çünkü insanlık "insanlık"ının elinden alın-

ması tehdidini yaşıyor. Ama şairle diyorlarki: "Bunlar senin işin değildir. Sen kendi fildişi kulende sözcüklerinle oynas, oyalan.. Çünkü yazınsal yaratı ilk önce bir dil sorunudur.." Ne yazık ki zavallı şair, zavallı yazar inanıyor buna ve başlıyordun oynamaya, oyalanmaya. Yazınsal yaratının dile dayanmasının, yazının dile indirgenmesi anlamına gelmeyeceğini, bu yaratı sürecinde "dilden önce" ve "dilden sonra" evrelerinin bulunduğunu, her zaman bulunmuş olduğunu ve her zaman bulunacağını unutuyor; ve sözün ve dil'in içeriğine sirtını dönerken insana da sirtını dönmüş olduğunu unutuyor. Ama sirtını döndüğü o "insanlık"ı tehdit altında olan insan onu ilgisinden yoksun bıraktığı zaman, o okur-insan'ı suçlamak da geri kalmıyor. Öylesine yalnız ve bu yalnızlık nedeniyle öylesine mağdur(!) ve saldırgan ki Victor Hugo, Walt Whitman, Emerson, Ginsberg, Ferlinghetti, Neruda, Rilke, Aragon, Eluard, Lorca, Guillen, vb., şairlerin kendisinden neden on binlerce, yüz binlerce kez daha fazla okunduğunu bir türlü anlayamıyor. Biraz nesnel dünyaya bakabilse, "duman altı"ndan kurtulabilse, kendi üzerine düşen görevi üstlenen Pink Floyd, Bob Dylan, Leonard Cohen, Genesis gibi şarkıcı ve toplulukların neden gençlik katmanlarıyla yakın ilişkiler kurabildiklerini belki anlayabilecek, ama olan-bitene burun kıvrırdığı için işin can alıcı noktasını ("Başkaldırıyı") farketmesi olanaksız...

Bunlar arasında genç Fransız şiirinin alandığı nokta: "Direnme Dönemi Şiiri'nin görevini tamamlamış olduğuna inanmış olması. Ne var ki bu aldanış ona çok pahalıya mal oldu: Çünkü şu anda Fransa içinde ve dışında, "söz"ü, "dil"i ve "ses"i olan şairler arasında bir tane 1920 ve 30 ve 40'larda doğmuş Fransız şairi yok. Ama "Direnme"nin ruhuna sahip çıkıp geleceğini sürdüren yaşdaşları Güney ve Kuzey Amerikalı, Asyalı, Afrikalı şairler büyük bir ağırlık kazanmaya başladılar.

"Kurtuluş'ta, 1939-1944 döneminin büyük şiirinin, Fransa'da ve yabancı ülkelerde, tümüyle şiirsel sorunun içinde yer aldığı ve ona teorik ve pratik bağlamda yüksek düzeyde öneriler getirdiği kesinlikle anlaşıldı. Şiir, büyük bir değişim geçirmesi bir yana, bütün yazınsal hayatın en etkili, en canlı etkinliği durumuna gelmişti. Halk, hiç kuşkusuz, savaş sırasında kalemini düşmanın emrine vermemiş olan yazarlara karşı büyük bir gönüllü borcu duyuyordu, ama şairlerin bambaşka, ayrıcalıklı biryer vardı; çünkü bütün kaynaklarıyla büyük ulusal geleneğe bağlanan şiir, sonunda özgürlüğünü kazanmış olan halkın ruhuna uygun düşüyordu." (Jacques Gaucheron, "Fransız Şiirinin Büyük Bir Anı").

Ve Jacques Gaucheron'un sözünü ettiği gelenek, genellikle yanlış anlaşıldığı gibi (ya da öyle anlaşılacak istendiği gibi) yalnızca biçimle ilgili değildi; o gelenek bir davranış geleneği idi, yani direnme geleneği idi.

ve ŞİİR

Başlangıçından beri aynı düşünce yapısında erkeklerden oluşma militan bir topluluk olan Nasyonal Sosyalist hareket kadına neredeyse hiçbir hak tanımamıştı. 1921 yılının ilk aylarında üyelerin yaptığı ilk genel toplantıda 'bir kadının parti yeterliğine yüklenmesi ve yönetim kuruluna girmesi kesinlikle kabul edilemez' başlıklı kararı alınmıştı. 'Führerlexikon, ya da yederler indeksi, çoğu önemsiz insanlardan oluşan sayısız ad arasında bir tek kadına yer vermiyordu; ve Üçüncü Reich'ın daha sonraki yıllarında, her iki cinsiyetten milyonlarca insanın kayıtlı bulunduğu kuruluşlara karşın, kadın politikada gerçek anlamda temsil edilmiyordu.

Resimler, anılar, beykeller ve aynı zamanda amatörce ama resmen desteklenen 'gerçek milliyetçi şiir'lerde, erkek bir kahraman gibi işleniyordu. Kendi toprağında cesur bakışlarıyla güneşin doğuşunu izlerken ya da bacakları ayrı, dindik ayakta, güçlü-çiplak göğsüyle hayatın tüm güçlüklerine karşı koyar gibi gösteriliyor, uzun boylu, iri göğüslü karısı da ona yaslanıyordu. Kadın da yiğit ve cesur, fakat aynı zamanda şevkli ve yorulmaksızın doğurduğu çocukları arasında engin ve neşeli bir yaratık olarak betimleniyordu. Erkek terimin buharına yoğunlaşmış ve soylu bu dindir duran sarışın köylü güzeli Nasyonal Sosyalist öğretisinin ilkelelerine uygundu.

Bu tantanalı kahramanlık betimlemelerinin ardında sinsi güç politikası pusuda yatmaktaydı. Bu düşünce evliliği bir 'verimlilik ilişkisi' olarak görüyor ve kadını çocuk doğurma başarısına göre değerlendiriyordu. Doğal olarak kadını toplumsal değil erotik çerçevede bir kavranın içine atmak düşünülüyordu. Bir kadının hayatında erşebileceği en yüce değerler aşk, aşkla ve anlayışla ve çocuk doğurarak mutluluğu gerçekleştirmek olarak görülmüyordu. 'Dünyaya getirdiği her çocuk ulusunun varoluşu ya da yokoluşu yolunda kadının kazandığı bir savaştır' diyordu Hitler.

Bu kitle erotizminden ister politik düşünceler ister Hitler'in kişisel saplantılarını sorumlu tutalım, her iki durumda da kadına yalnızca 'bir nesne' olarak bakılıyor ve 'kendini teslim etme' ya da 'yetke ve düzen isteği' gibi kadına bazı özellikler kadını ruhsal açıdan yönetmeye daha yakın kıldığı şeklinde değerlendiriliyordu. Hitler'in bazı kişisel eğilimleri ve Nasyonal Sosyalist öğretisinin kadınlara ilişkin yönlerinin besleme noktası burada yatmaktaydı; çünkü özünde bu öğretiy yalnızca popüler yazılarda geliştirilen kuramları canlandırmakla kalmadı, aynı zamanda onlara belli bir yön verdi, ve sözcüklerin ve imgelemin aldatıcı yalnızlığının ardında bu öğretinin amaçlarının ölümsüz gerçekliği sınıyordu. Bütün bunlar, yayımlamış amaçları örtün düzme bir romantik maskeden başka birşey değildi. İşte Nasyonal Sosyalist öğretisi uygulamalarının belirleyici özelliği burada yatmaktadır.

Nasyonal Sosyalizmin kadın öz-

ÜÇÜNCÜ REICH'DA KADININ ROLÜ

girişü sorununun eninde sonunda çözeceği savı kadınların çağdaş toplumdaki belirsiz konumlarının ilmiyle erkek ve kadının eşit olduğu liberal dünya görüşünün sonucu olduğu anlayışına dayanmaktaydı. Erkek ve kadın arasındaki doğal ayrım giderilince ve aslında, yani başlangıçta varolan temel iradeye dönüş gerçekleştirildiğinde, aydınlarca yapay olarak yaratılan tüm sorunlar anlamazlaşacaktı. Bu görüşe göre, kadın kabilenin ve biyolojik kalıtımın koruyucusu, heniz olgunlaşmamış ırksal kaynağın, evcil erdem, ve sonsuz ve öncesiz ahlakın gözetmeniydi. Alfred Rosenberg kadının ana görevlerinden birini 'saf ırkını yaşatmayı kafalara sokmak' olarak görürken, Reich kadınları yeder Gertrud Scholtz-Klink kadınları 'ailenin ve ulusun rahibeleri' olarak çağırısında bulunuyordu. Bu düşüncelerin ışığında, 19 uncu yüzyılın kadın hakları hareketi, demokrasi gibi, liberalcilik ya da parlamenter rejim gibi, aryan ırkını sistemli bir şekilde yoketmek için Yahudilerce uydurulmuş sözler olarak görülmüyor ve yozlaşma belası olarak niteleniyordu. Nasyonal Sosyalist öğretisine göre, 'Alman kadınının asıl isteği bir eş ve anne olmaktır. Kızıl insanbilimcilerinin kendilerini ve kadınları aldatmaya çalıştıkları gibi, yoldaş olmak istemiyorlar; fabrikalarda çalışmak, yönetimde ya da Meclis'te yer almak gibi özellikleri yoktur onların. Bütün istedikleri, sıcak bir yuva, sevilen bir koca ve bol bol mutlu çocuktur.'

Nasyonal Sosyalizme özgü, çağcıl dünyaya karşı alınan düşmanca tavır, büyük kentleri, uygarlığı yadsıma, ve teknolojik ve endüstriyel bir topluma tarımsal toplum modellerini zorla kabul ettirme çabaları 'ulusta bir köylü zihniyeti yaratma' isteğine kadar varmış, ve bu önerilen ideal kadın tipinde de kendini göstermiştir. Yazarlara işlemeleri 'öğütlenen' konulardan bazıları şunlardır: Toprağın gerçek sahibinin köylü olduğu, klan fikri, kentleşmeye karşı çıkma, ırkçı düşünceye dayanan yeni bir dizge, toprağa bağımlı yaşayanların ve askerlerin hayatları, köyün teknik donanımı ve kültürel bağımsızlığı. Reich tiyatrolarının başında bulunan Reiner Schlösser'e göre yazarlar 'toprağa yakın olan Alman kanında yeşeren o yüce şarkıyla Asya topraklarından fıskıran yabancı dinsel kurgulara' karşı durmalıydı. Ve böylece, köylü kadının analık özelliklerini yadsıyan,

kırmızı dudaklı, boyalı tırnaklı, yüksek topuklu ve nikotin sevdalı kent 'hanımefendisi', ya da bir diğer betimlemeyle İhsen-kadın tipi lanetleniyordu. Çoğu Alman kadınının polis şefler, lokantlara kadınların sigara içmelerini yasaklayan posterler asıyorlar, ve Erfurt polis şefi ise halkı sigara içen kadınlara 'bıracı Alman eşli ve anası olarak görevlerini' anımsatmaya çağırıyordu.

Kadın haklarına ilişkin tüm fikirler Nasyonal Sosyalist öğreticilerin tarafından yadsanmış ve kadının zihinsel ve tinsel savaşımına erkeklerin savaşımına katkıda bulunduğu sürece hak ve görev tanınmıştı. Kadının toplum içindeki durumunun yükseltilmesi girişimlerinin özünde 'analık' vardır. Goebbels kadının toplum yaşamından çekilmesini 'temel asalet' unsurunun yeniden kazanılması için gerekli olduğunu açıklarken, Hitler de açık sözlülikle Nasyonal Sosyalist kadın hareketi programının tek bir konuya önem verdiğini, bunun da 'çocuk' olduğunu söylüyordu. Hitler'e göre, cinsiyetler arasında asla çelişki ve tartışma çıkmayacak ve onlar büyük bir uyum içinde elele birlikte savaşacaklardı. Çünkü Tanrı onları bu amaç için yaratmıştı. Cinsiyetler arasındaki ilişkiyi düzenlemek Hitler ve adamlarının göreviydi ve Hitler tüm ulusun hem babası hem de Tanrısı gibi 'Çocuğu bir yödürür, ona bir şekil veririz. Bütün çocuklar annelerine ve aynı zamanda bana alttır' diyebilirdi.

İdeal kadın, örgünlü saçları bir topuzla ya da bir tokayla toplanmış, geniş kalçalı, uzun etekli, atletik, düz topuklu ayakkaplar giyen, samimi ve mahrem bakışlı olmayan, ve stilize edilmiş doğallığına karşın doğal olmayan ve yüzünde insanın gözünü korkutan düzme bir köylü gülüşü taşıyan sarışın bir ilahtı.

Şimdi bu ideal kadının 1935 yılındaki bir evlilik ilanında nasıl resnedildiğine bakalım:

52 yaşında, saf Aryan doktor, Tanenber'ge doğuştan. Yuvarlak kurmak istiyorum. Aranan özellikler: Saf Aryan ırkından, özel bakım istemeyen, ağır işe yatkın, tutumlu, düz topuklu ayakkabı giyen, kuşaksız, mümkünse parasız, genç, sağlıklı ve erkek çocuk doğuracak, sarışın bir bakire. Komisyona yok. Gizlilik garantisi. Adres: P.K. AEH 15 1, 094. c/o M. Neuest.

Bu tür fantazilerin dışında ideal Nasyonal Sosyalist kadın tipine Martin Bormann'ın karısı Gerda tam tamına uyuyordu. Bu kadın ne kişiliğinden özveride bulunmaktan, ne de isterik inançlarından gen kalıyor; boyun eğmeye ve kendini teslim etmeye duyduğu özlüm, bangır bangır bağırın zaafı, herhangi bir utanma-skılma göstermeksiz çelişkili bütün olguları dünya görüşüyle bağdaştırma yetisiyle, aptallıkları yitirme ve çapraşık işlere neşe içinde kendini kapıp koyverme becerisiyle örnek bir kadın oluyordu.

Sonuç olarak, kadın bitmez tükenmez bir politik kavga'nın nesnesi' olmaktan öte gidememişti. 1933'ten sonra alınan bir dizi önlem ve yasalarla hedeflenen doğum oranını artırmak, Alman (Aryan) ırkını paklamak, yabancı kan'dan arıtmak, tazelemektir. Kadınların erkekleştirilmesine karşı alınan tavırlar da bu totaliter dizge içindeki tüm faklılıklar gibi baskı rejiminin altında ezilip yok olmuşlardı. Kadının Hitler ve Nasyonal Sosyalist yönetimi altında aşağılanması çağdaş toplumlar tarafından yeterince anlaşılmamış, ve ciddiye alınmamıştır. Bugün bile uzantıları görülebilmekte. Hitler'e yakın olmuş altı kadından ikisinin kendini öldürmüş diğerlerinin de buna en azından girişmiş olmaları anlamlı ve çok düşündürücüdür.

JOACHIM C. FEST'den kısaltarak çeviren YUSUF CEMALİ

Yıl 1923. İnsanlığın kurulmakta olan tezgahın hiç haberi yok. Bir dünya savaşı atlatmış olan insanlar, bir daha böyle bir acı yaşayabileceklerini akıllarına getirmemektedirler. Ders alınmıştır, yinelenmesi için de ortada görünür bir neden yoktur...

Parti organı Völkischer Beobachter gazetesinin yazı işleri müdürü Rosenberg'in odasına Hitler hissimla girer: "Bu gece başlıyoruz Rosenberg" der, Bürgerbrau'da büyük nutuk söylenecek ve ardından... Bizimle birlikte mısın?" Rosenberg coşkuyla, "Evet!" der.

1923 yılı Almanya için "insanlık dışı" bir yıl olurken, daha sonraki yıllar tüm dünya için "insanlık dışı" dönemin başlangıcı olacaktır. Fransızların Ruhr bölgesini işgali, Almanya'nın ekonomisinin iflas durumuna gelmesi, paranın korkunç düşüşü ve işçilerin ayaklanması; bütün bunların biraraya gelmesi insanları şaşkına çevirmiştir. Paranın değer yitirmesi aklı almayacak boyutlara ulaşmıştır. Örneğin, 1 temmuz 1923'de 1 Dolar 160 bin Mark etmektedir, ekim ayına gelindiğinde 1 Dolar 242 bin Mark, kışın ayında ise 1 Dolar 4 milyon Mark değerine ulaşmıştır. Bir süre sonra ise, birkaç milyon Mark'a ancak şehirci bir otobüs bileti alınabilmektedir.

İşte tam bu sıralarda Führer sahneye çıkar ses kısık, ama etkileyicidir: "Eykül rejimi sona ermek zorundadır, diye bağırılmaktadır, devlet iflas etmiştir. Almanya yıkılıyor, ayaklar altında çöğneniyor. Ya Üçüncü Büyük Enternasyonal, ya Alman milletinin kutsal imparatorluğu! Birinden birini seçmek gerek. Yürüyün vatandaşlarım, yürüyün! Berlin'e, Berlin'e!"

Gerçi, Berlin yürüyüşü Hitler'in umduğu başarıyı getirmez, ama ok yamdan çıkmıştır artık ve 1933 yılından sonra başlatılacak kanlı dönemin temelleri atılmıştır.

Nazizm 1933 yılından sonra tarih en kanlı, en korkunç yapıtlarından yerini almıştır. 1935 yılından sonra yeniden silahlanmaya başlayan Almanya, 1936 yılında Ren bölgesini, 1938'de Avusturya'yı, 1939'da Çekoslovakya'yı ele geçirdikten sonra, sistemin gereği bunlarla da yetinmeyip eykül 1939'da Polonya'yı da işgal ederek İkinci Dünya Savaşı'nı başlatmıştır. 1940 yılının nisan ayında Danimarka ve Norveç, haziran ayında Fransa, 1941 yılının nisan ayında Yugoslavya ve bir ay sonra da Yunanistan ve Girit'i işgal eden Hitler Almanyası, 22 haziran 1941'de de 190 Alman tümeniyle Sovyetler Birliği'ne saldırmıştır. Bu akıl almaz kana susamışlık yüz milyona yakın insanın silah altına alınmasına, ellimilyona yakın insanın ölmesine, üçbinden fazla kent ve kasabanın yıkılmasına, altı milyon insanın da toplama kamplarında yok edilmesine yol açmıştır.

Edebiyat, tarihin hiç bir döneminde gerçeğe karşı, bilinçli ya da bilinçsiz, yabancı kalmamıştır. Aslında yabancı da kalmamış, çünkü şu ya da bu şekilde olayları yaşamış, gözlenmiş ve ikinci dünya savaşında

yayın organları savaşa karşı bir kampanya başlatırlar. "Aktion" dergisi bunlara bir örnektir. Bu kampanyalar genellikle, burjuvazi tarafından bozgunculukla suçlanmıştır. Barışın somut bir karşılığının bulunmaması ve savaşın sürekli barışa karşı bir kavrammış gibi düşünülmesi; edebiyatçıların arasında ideoloji ve uzlaşmaz düşünce farklılıkları yaratmış, akıldışı bir soyutlama eğilimi gösteren sanatçıların yüzünden de, gerçekçi mücadele veren sanatçıların çabaları gölgede kalmıştır. Bütün bu hazırlıklar, insanlığın ikinci bir felâketin eşliğine getirmiştir: İkinci dünya savaşı.

İkinci dünya savaşından çıkıldı-ğında ise, insanlık haklı bir yığınlık içindedir. Gerçi savaş bitmiştir ve bir zarar kazanılmıştır, ama bu zafe-

SAVAŞ ve EDEBİYAT

Mümtaz İdil

somut olarak acısını çekmiştir. Birinci dünya savaşının getirdiği acı deneyimler edebiyatçıları bir kez daha böyle bir acı yaşamamak açısından uyanık kılmıştır. 1920'lerden başlayarak edebiyatta güzellik, estetik ve uyum kavramları alabildiğine değişmiş ve yaklaşmakta olan ikinci büyük tehlikeyi tüm güçleriyle insanlığa bildirmek için seslenmeleri bile ikinci dünya savaşını önlemeye yetmemiştir. Ama yine de, iyisiyle kötüsüyle; her düzeyden örnekleriyle savaş, yeni bir edebiyat çıkışı açmıştır: Asla övünilemeyecek, bir daha yinelenmesi asla istenmeyecek, her yaprağı kan kokan bir çığırdır bu.

Özellikle ikinci dünya savaşından sonra kesin olarak bir akım durumuna gelen savaş edebiyatı, sanılın aksine, savaşın getirdiği bir yaratıcılık değil, barışın korunması ve yaşanan acıların bir daha yinelenmemesi için verilen onurlu mücadeleye sanatçıların katkısıdır. Eğer savaşlar bu kadar insanın canını yakmasaydı, savaş edebiyatı diye bir edebiyat da olmayacaktı ve bundan kazançlı çıkacak olan da insanlık olacaktı. Savaş edebiyatı, savaşın lanetlenmesinin toplu destanıdır. İnsanlığın böyle bir felâketi bir daha yaşamaması için belleklerden asla silinmeyecek vahşetler anlatılmıştır.

Ama sanatın savaşı yokedemeyeceği, hatta asla gereği gibi anlatamayacağı anlaşılmıştır ve bu da somut olarak yaşanmaktadır. Buna karşılık savaş edebiyatı, savaşa karşı sanatın yalnızca bir koludur. Yirminci yüzyıl, toplumsal rahatla vaatlerinin yerine getirilemeyeceğinin anlaşılmasıyla birlikte, kaygılarla doruk noktasına çıktığı bir yüzyıldır. Yine yirminci yüzyıl, daha önce hiç bir yüzyılda sanatın böylesine dallantı budaktanmadığı bir yüzyıldır. Yine yirminci yüzyıl, bağmazlık savaşlarının birbiri ardına

filizlendiği, insanın doğayı ve çevresini değiştirebileceğini kesin olarak anladığı, ilerive dönük yatırımlardan çok "günülik" yaşamının savunulduğu, yeni devlet düzenlerinin geliştiği vb. gibi bir çok konunun ardına patlak verdiği bir yüzyıldır. Böylesine çeşitlenmeyi kucaqlayabilecek bir edebiyatın da sınırlarını genişletmesi kendiliğinden zorunluluk haline gelmiştir. Ama yine de tüm bunların altında topyekün savaş olgusu yatar. İnsanı boşvermişlikten tutkulara, yeni bir nihilizmde gerçeküstü bireysel terörden toplumsal tasvura kadar çeşitli boyutlara sokan nedenlerin en başında savaş gelmektedir. Savaş, bozulmuş bir düzen demektir. Dengeyi yeniden kurmak ise, yeni kurbanlar istemektedir. Sanatçı, bu yeni kurbanları engellemek için tüm gücünü mücadele veren silaha gözünü döndürmüştür.

Birinci dünya savaşının bitiminden sonra, böyle bir savaşın bir daha yaşanmayacağı umudu genel bir kanı olmakla birlikte insanların kafasında, özellikle de aydınların ve sanatçıların kafasında, böyle bir umuda yer yoktur. Özellikle İspanya İçsavaşından sonra aydınlar ve yazarlar günümüzde kadar artarak gelişen savaş karşıtı bir edebiyatın başlatıcısı oldular. Edebiyatçıların, birinci dünya savaşının yüzkırtıcı, aşağılayıcı havasında iktidarlardaki burjuvazinin, kapitalizmin ve liberalizmin kayıtsız koşulsuz sektörüne genel olarak, ama büyük bir netlikle tepki gösterirler. Bazıları savaşın köktimsellik içinde "zorunlu son felâket" olarak nitelerler, bazıları ise, insanlık dışı ve iğrenç konuları gözler önüne sererek, savaşın lanetler. Ama yine de bu dönemde savaş "sağlıklı" ya da "sanatsal" olarak gösteren pek çıkmamıştır. Birinci dünya savaşından sonra birçok dergi, gazete ve diğer

rin sağlayacağı "barış" ortamı ne kadar sürecek? 1890 ile 1910 yılları arasında doğmuş olan ve her iki savaşı da yaşamak acısına katlanan tek bir yazar yoktur ki, savaşı konu eden bir ürün vermemiş olsun. Savaşlardan tüm edebiyat derin biçimde etkilenmiştir, savaşların etkisini her ünlüde şu ya da bu biçimde bulmak mümkündür, ama işin daha da dehşet verici olan yanı, doğrudan savaşı anlatan ya da savaşın renklerini gözönüne seren ürünlerle imzasını atmış yazar sayısı, günümüze kadar tüm insanlık tarihinde ele alınan ana konulara imza atmış yazar sayısının çok üstündedir. Ne sevdâ şifreleri, ne kahramanlık destanları, ne de söylenceler dünya savaşları kadar insanlığı etkilememiştir. Yalnızca bu savaşa yaklaşım bile, savaşın insanlık üzerindeki yıkıcı etkisini göstermeye yeterlidir.

Elli yıl içinde ikinci dünya savaşı yaşamış insanlığın tepesinde savaş kala Demokles'in Kılıcı gibi sallanmaya devam etmektedir. Savaş yaşamamış kuşaklara, savaşı yaşamış kuşakların anlattıkları yeterli gelmemektedir. Acıları ne kadar kağıtlara dökseler de, haykıştıkları ne kadar sanatsal yapsalar da, sayfayı kapattıkları andan sonra insanlar kendilerini günlük yaşamın akışına kapırmaktadırlar. Ama savaş, bir anlık yıldı buruşturması yaratacak, bir mirıldanma ile lanetlenip geçitilecek sıradan bir olay değildir. Binlerce ürün verilmiştir bu konuda ve hepsi de yaşamın, yaşamışlığın bir parçasıdır. Savaşın başka hiç bir olgunun acıların böylesine feriyada dönüştürmesine, insanlara diller dolusu kitaplar yazdırmaya gücü yetmez. Ama bütün savaş edebiyatının tek amacı vardır: Barışı yaşatabilmek, barışı sürekli kılabilmek. Bu da edebiyatın tarihi boyunca üstlendiği en yüce görevdir.

W illi Bastigkeit, şu anda 75 yaşında ve savaştan geriye kalan nesil arasında 'ünkilerden' değil. Aşağıda yaptığınız konuşmada bu 'ünsüz' insanın savaşı nasıl yaşadığını, neler düşündüğünü ve şu an ne düşündüğünü öğrenmeye çalıştık. Gerek daha önceden, gerekse günümüzde barış için yaptığı çalışmaları 'doğal', 'olağan' karşılamasını becerebilen Bastigkeit: "Barış insanın doğası gereğidir. İnsanlık onsuz yaşayamaz. Bu sorun için uğraş vermekten daha doğal bir durum olmaz," diyerek başlıyor konuşmaya:

□ Askere ne zaman alındın?

■ Bastigkeit: Özel nedenlerden ötürü Ağustos 1944 yılında askeri alındım. Çünkü ciğerlerimden hastaydım. Veremden kurtuldum. Nazi orduları büyük kayıplara uğradıkları için artık, sakatları hatta tek kolu olmayanları bile askere alıyordu. Kaiserslautern'de heyet "Askerliğe uygun" buldu ve geri hizmetlerde çalıştırılmak üzere, Polonya'da bulunan subay okuluna 'yazıcı' olarak gönderildim. Bu tip okullar çoğunlukla vardı ve doğrudan Hitler'in komandası altındaydı. Bunu belirtmemin nedeni, daha sonra kaçışımı anlatırken anlayacakları. Bir pasifist-hümanist olarak insan öldüremezdim. Öldürmemeliydim! Ayrıca, savaşın başından beri, katışı çalışmalarda bulunduğum için, bu savaşın bir savunma değil saldırı savaşı olduğunun bilincindeydim. Hitler ve yandaşları, başka ülkelere saldırı, gözünü kırpmadan suçsuz insanların öldürttü. Bu faşistler değil yardım etmek, içinde bulunmak bile beni kahrlandırdıyordu. Asker olmaya zorlanmıştım. Ama insan öldürmeye zorlanamayacaktım. Bu bana aynı zamanda babamın da nasihatiydi. Askere gitmeden kaçmayı becerememişim. Ve tek bir kurşun bile sıkmak zorunda bırakmadım kendimi. Şayet geri hizmete değil de, cepheye gönderilsedim, gene kurşun sıkmayacaktım. Kaçmayı planlamıştım. Ya da karşı orduya gidip teslim olacaktım. Ancak, bu savaş vatanımı korumak için olmuş olsaydı, o zaman vatanımı savunurdum. Böyle kaçır almama gençliğimde almış olduğum eğitim yardımcı olmuştu. Babam birinci dünya savaşına alınmıştı. Kaçmayı planlarken, bir bomba patlamasında tek gözünü kaybederek, askerlik yaşamı son bulmuş. Eve döndüğünde sevinçini, hem de tek gözünü kaybetmesine karşın birlikte yaşamıştık. Aynı zamanda evimize gelen ilerici-barışçı yayımlara da barışçı düşüncelerimin gelişmesinde büyük yardımları oldu. O zamanlar, Upton Sinclair, Cari von Ossietzky, Maksim Gorki vb. okumuştum ve bu yazarlar benim düşüncelerimi, dünya görüşümü oluşumumda sonsuz yardımlarda bulundular.

□ Sen askere alınmadan önce savaşı biliyordun. Bu dönemde savaşa kar-

Konuşan: MEHMET CNAL

şı birşeyler yaptınız mı?

■ Karşı koyma girişimlerimiz, daha Hitler erki ele geçirmeden başlamıştı. O zamanlar, gençlik örgütümüzde çalışıyorduk. Ancak toplam on beş milyon sol oy olmasına karşın bunu önleyemedik. Ve savaşı da önleyemedik. Böylesine savaş karşıtı bir halkı Hitler kendi canı oyununa alıyordu. Bu savaş bir fetih savaşıydı. Tekeller böyle istiyordu. Birinci dünya savaşında yapılan 'yanlışlar' düzeltilmek isteniyordu. O zamanlar imparator Wilhelm "Biz güneşte bir yer istiyoruz. Birinci dünya paylaşımında bizim payımız küçük kaldı." diyordu. Hitler ise, "Bizim doğudaki topraklara gereksinimimiz var. Polonya, Rusya bizim olmalıdır." diyordu. Bu gibi görüşlerle saldırganlık politikalarını sebebdenliyorlardı. Ama amaçları bu ülkelerin haklarını esir etmek, düzenlerini yıkmaktı.

□ Sizin mesilden olanlar bu iki saldırıya da yaşadılar. Savaşa karşı tavırınız bu nedenle mi açık-seçik oldu?

■ Evet! O zamanlar ilerici partiler, hatta liberaler bile barışın korunmasından yanaydı. Ancak, faşistler de boş dunnadılar. Örneğin ben 1917'de okula başladım. O zaman birinci dünya savaşı sürüyordu. Ya da bitmek üzereydi. Okuldaki öğretmenimizin bazıları "savaşı övüyor" tavır alıyor, biz çocuklara da etki yapıyorlardı. Ama aralarında savaşa karşı konuşanlar da vardı. Dolayısıyla, ulusumuzun "milliyetçi-şoven" düşüncelerle eğitilmesinin önüne geçilemedi.

□ Askere alındın. Savaşa karşı çalışmaların içinden uzaklaştınız. O zamanaki düşüncelerinizi hatırlaya-

biliyor musun? Korku söz konusu muydu?

■ Biz bulunduğumuz okulu terketmek zorunda kalmıştık. Sovyet ordusu Polonya'ya girmişti. O zamanlar en büyük korkum, geri hizmetten alınarak cepheye gönderilmektir. Çok şükür bu olmadı. Öte yandan, naziler savaştan geriçekilenleri biraraya getirmek üzere "toplama kampları" yapılmıştı. Savaşta geri çekilenler bu kamplarda tekrar savaşa gönderilmek üzere ajite ediliyordu. Gitmek istemeyenlerse, sorgusuzsualsiz ya kurşuna diziliyordu, ya da asılıyorlardı. Kaçışım sırasında en büyük korkum, bu kamplardan bir tanesine alınmaktır. İstemedim, haksız bir savaş için cepheye gönderilebilirdim. Öte yandan böyle bir durum olursa, bu kaçmayı deneyecek ya da Sovyet ordularına teslim olacaktım. Yeter ki bana verilen silahtan tek bir kurşun bile çıkmasın. Bu kararı almama benim önceden kazanmış olduğum, ahlakım, moralim ve politik eğitimimin büyük yardımı oluyordu. Bu durumda kalan bir insanın kaç psikolojiden geçtiğini tahmin edebilir misin? Haksız bir savaş için ne ölmek, ne de öldürmek isteyemezdik!

□ Nasıl kaçışınızı anlatırmışın?

■ Tabii. Önceden de söz etmiştim. Benim bulunduğum okul, Hitler'in direkt komandası altındaydı. Onun emriyle okulun nakli istenmişti. Okul, Polonya'dan Çekoslovakya'daki Pilsen kenti yakınlarına taşınacaktı. Ben yazıcı olduğum için gerekli izin ve taşıma evrakları benim çalıştığım bürodaydı. Bu izin kağıtlarından bir tanesini, generalin imzasını taklid ederek kendi adıma dil-

zenledim. Stetten kentinden trene binerek, ailemin bulunduğu Hagen kentine yola koyuldum. Rayların çoğu bombalandığı için dört ya da beş kez aktarma yapmak zorunda kaldık. Her kerteşinde gerek kimlik kartlarımız gerekse izin evraklarımız kontrol ediliyordu. Şans diyebileceğim, geri gönderilmedim. Şayet gönderilsedim, bu benim sonum demektir.

□ Asker kaçakları o zamanlar kurşuna diziliyordu. Bunu göze alarak kaçtınız?

■ Evet! Kurşuna dizilmeyi göze almadım. Artık kaybedecek, canından başka hiçbir şeyin kalmadığını düşünüyordum. Çünkü düzenlemiş olduğum izin evrakının yüzdeyüz geçerli olabileceğini kestiremiyordum. Ama yapılan kontrollerde, kimse anlamadı. Saklamaya gerek yok. Yapılan her kontrolde kalbim sanki ağızma geliyordu. Çünkü geçtiğimiz yerlerde "toplama kamplarının" bulunduğunu görüyordum. Hagen'e, eve geldiğimde, evimize henüz bomba düşmemişti. Herkes sevinçten ne yapacağını şaşırmıştı. Evim bodrum katına sakladıkları beni. Günlerce güneş yüzü görünmedi. Amerikan orduları geldiğinde dışarı çıktım. Silahımı teslim ettim. Ve beni savaş esiri aldılar. Kim olduğumu nasıl düşündüğünü söylemeye karşın beni aldılar. Bir yerde haklılar diyebilirim. Çünkü beni tanımıyorlardı. Ayrıca bazı naziler bala amerikan panzerlerine ateş ediyordular. Nazilerin etine düşmekten daha iyiydi. Şunu da belirtiyim; silahımı sakladım. Ya naziler gelirse? diye düşünüyordum. Onlar gelirse silahımı kullanacaktım. Körikörüne teslim

olmayacaktım. Ben gidecektim, ama bir de nazi temizleyecektim. O koşullarda başka türlü düşünemiyordum. Kendi gözlerimle görmüş-tüm, savaştan geri çekilenleri, bir daha cepheye gitmek istemeyenleri ya kurşuna diziyor ya da asıyordular.

□ Kimdi bu aslanlar?

■ Çoğunluğu inanmış naziydiler. Bu inançla savaşa gitmişler. Ama savaşı kaybettiklerinin de bilincindeydiler. Hatta kimisi bu savaşın ne kadar gereksiz olduğunu bile seziyordu. Bizim olulda iki subay karşılıklı birbirlerinin kollarına kurşun sıkarak askerlikten terhis olmayı düşünüyordular. Bu arkadaşları hala tanırım. Şimdi ikisi de barış hareketi içerisinde. İşte aslanlar bu insandı. Ve her keresinde kamuya açık asıyordular.

□ Amerikalılar geldiğinde, artık Hitler'in teslim olduğunu öğrenmiş oldun. O zaman neler hissettin?

■ Nasıl anlatayım? Ailemin yanındaydım. Hepimiz ağlaştık. Sevinçten olacak. Sanki üzerimizden, omuzlarımızdan büyük bir yük kalkmıştı. Bu korkulu düzen sona ermişti. Cinayetler son bulmuştu. Sovyetlerin bunda büyük katkısı olmuştu. Artık rahat nefes alacaktık. Haksız yere başka ülkelere insan öldürmeye gönderilemeyecektik. Bu anı yaşamımda hiç unutmayacağım. Evimizin önü bayram yeri gibiydi. Herkes dans edercesine hoplayıp-zıplayordu...

□ Senin savaştan sağ çıkabilmene humanist-pasifist tavrın mı neden oldu?

■ Evet! Benl yaşama bağlayan her zaman düşüncelerim olmuştur. Benim bu düşüncelerimin yeryüzü üzerinde daha milyonlarca insanı da düşünceleri olduğunu bilmek, beni yaşattı. Bir gün kazanacağımızın bilincindeydim. Tekelcülerin barışsever halklara karşı bu canice girişimlerinin başarılı olmayacağını, birgün mutlaka çökeceğini biliyordum. Ve hala bunun bilincindeyim. Bu nedenle savaştan sonra da hemen demokrasi için, barış için aktif girişimlerde bulundum. Hâlâ da bu mücadelenin içindeyim. 75 yaşında olmam benim barış savaşını bırakmama, "emeklilik oyunu" oynamama neden değil ve neden olmayacaktır. Geçirmiş olduğum deneyimler, herkeşe tavsiye etmem ama savaşı görmem bana barış için iki misli fazla çalışmam gerekliliğini öğretti. Savaş sırasında, kaçıyım da yaralıları, "anne, anne, bana yardım et" diye bağırın gençleri gördükçe, kendime, "şayet savaştan kurtulursan, tüm gücünü barış mücadelesi için harca", dedim. Bu sözünden dönemem, dönmeyi bile düşünmem. Ben yaşadıkça bir kez daha savaşa izin veremeyeceğim. Bu nedenle hâlâ barış mücadelesi içindeyim ve bu dirençle de diyorum ki, günümüzdeki acil sorun, yerküremizi Reagan'den kurtarmaktır. Bunu başarmalıyız.

nazilerden inciler...

Biz Almanlar için din herşeydir. Her ne yaparsak yalnızca ellerimizle ve beyinlerimizle değil, yüreğimizle ve ruhumuzla da yaparız. Bu bizim trafik kadenimiz olmuştur artık.

Baldur von Schirach

Sizi temin ederim ki, hepimiz bu idamlar ve canavarlıklar karşısında şaşkına döndük. Bir Alman'a yaraşan işler değil bunlar! Benim birini öldürebileceğimi düşünebilir misiniz? Dürüstçe söyleyeyim bana, biz katle benziyor muyuz?

Joachim von Ribbentrop, Nuremberg

Bir SA özgürlüğün kutsal savaşçısıdır. Pg (Parteigenoss-NSDAP'nin üyesi) öğretiler ve yetenekli bir kışkırtıcıdır. Politik propaganda karşıt düşüncede olanı aydınlatmayı, onunla tartışmayı, onun bakış açısını anlamayı, onunla hemfikir olacak belli bir noktaya gelene değin düşüncelerini tanıtmayı amaçlar - ama SA sahneye çıkınca, bu durur. Herşey ya da hiç herşey için çıkar onlar ortaya. Bildikleri leh düstur şudur: Öldür! Yaşar, ya ben!

(3 Kasım 1926'da çıkan 'SA ve Propaganda' adlı emirden.)

Bir çocuğu buradan alıp Reich'a gönderen, onu yücelten ve bütün ulusun Führer'i yapan, inanıyorum ki, Tanrı'nın arzusudur.

Adolf Hitler, 1938, Linz

En büyük derdimiz karışık ve bozuk kandır. Kendimizi nasıl saflaştırabiliriz ve kefaretimizi nasıl öderiz? Tanrının bahşettiği sonsuz hayat gerçekten saf ve soylu olanlar içindir yalnızca!

A. Hitler

Bir tek aydın istemiyorum.

A. Hitler

(Propaganda'nın) asıl işlevi anlaması: kit olan ve verilen bilgiyi kavramaları için zamana gereksinme duyan kitleleri inandırmaktır; bir düşünceyi kafalarına ancak sürekli yineleyerek kazıyabilirsiniz. Bir propaganda mesajındaki her arşöz aynı sonuçları uygulamalıdır. Kuşkusuz, slogan değişik yollarla ve birkaç açıdan örneklenmeli, ama insan dönüp dolayış hep aynı formülün doğruluğuna inanmalıdır.

A. Hitler

İrkçi bir Devletle somutlaşmış olan ırkçı düşünce en sonunda daha soylu bir çağı da beraberinde getirmelidir. Bu çağda insanlar artık üretmek için ve soylu köpekler ve allar ve kediler yetiştirmek için fazla bir çaba göstermeyeceklerdir, ama insan ırkı kendi tümesini düzeltmeye çalışacaktır. Bu bir sınıf için sessizlik ve feragat çağı olacaktır, diğerleri ise bütün insan yetilerini verecekler ve neşe içinde ölümlerine bulunacaklardır.

A. Hitler

Bu anda hepimizi biraraya getiren mucizeyi nasıl duyuramayız? Sizler bir insanın sesini bir kez duydunuz ve bu sizi yüreğinizden vurdu, sizi uyandırdı ve hepiniz bu sesin peşinden gittiniz. Sahibini görmeden yıllarca izlediniz bu sesi, yalnızca bir ses duydunuz ve peşinden gittiniz. Beni hepinizi göremiyorsunuz, ben de herbirinizi göremiyorum. Ama sizi duyumsuyorum, siz de beni! Biz küçük insanları yüce yapan, biz yoksul insanları varıl kılan, biz kararsız, bedbin ve korkak insanları cesur ve kararlı yapan, biz kör gezginlerin gözünü açan, biraraya getiren ulusumuza olan inancımızdır!.. Şimdi hep biraradayız. Şimdi Almanya bizi! Führer'iniz olmak harika birşey benim için.

A. Hitler

Nereli olduğunu kimse bilemez. Belki bir prensin sarayında doğdu, belki de bir gündelikçinin kulübesinde. Ama şunu herkes iyi bilir: Führer'dir o. Herkes övgüler yağıdır ona. Ve işte böyle bir günde o ilan edecek kendini. Almanya'nın çektiği acıları bugün yüreklerimizde duyan bizler özlemle bekliyoruz onu; öyle ki, binlerce, yüzbinlerce beyin onu resmediyor, milyonlarca ses onun adını haykırıyor. Lek bir vücut olmuş Alman ruhu onu arıyor.

Kurt Hesse, 1922

Bu kora giysilerimizi görünce midesi bulanan çok kişi var Almanya'da, biliyorum; bunu anlayabiliyoruz.

Heinrich Himmler

Birini öldürmek gerçekten farketmez bizim için

H. Himmler

Slavlar bize çalışacaklar. Onlara gereksinmemiz kalmadığında ölebilirler Slav doğurganlığı iyi değil. Ne kadar doğum kontrol hapı kullanır ya da kürtaja baş vururlarsa, o kadar iyi olur. Eğitim tehlikelidir. Oyalanmaları için dini bırakacağız onlara. Yalnızca kesinlikle gerekli olan ihtiyaçları karşılanacak. Biz sahibiz, önce biz geliriz.

Martin Bormann, 19 Ağustos 1942

Beni tümüyle normalim. Yahudileri yoketme işiyle uğraşırken bile normal bir aile yaşantısı sürdürdüm.

Rudolf Hess

Hitler gibi birini en çok gereksindiği anda doğumması Almanya'nın capcanlı olduğunun bir kanıtıdır.

Houston Steward Chamberlain

17.000 kişinin kurşuna dizildiğin duyduğumuzda tiksini memelimiz.

Hans Frank

Hitler, 30 Nisan 1945 günü, sığınağında kendini öldürdüğü zaman, savaş yaklaşık 38 milyon insanı yaşamdan almış bulunuyordu. Bugün daha iyi kavranıyorki, Hitler, birahane de durdurulmuş olsaydı, ya da önlenemez bir yükseliş önlenseydi, bir başka anlatımla, yığınlara faşizm bilinci tam olarak ulaştırılmış ve faşizme karşı savaşım zamanında verilebilmiş olsaydı, insanlık, milyonlarca canı ve değer koruyabilmiş olacaktı.

Bu nedendir ki, faşizmi bilmek, tanımak, bu bilinci yığınsal güce dönüştürmek, günümüz insanının temel sorunu olma özelliğini canlı tutuyor.

1

Faşizm nedir? Birinci Dünya Savaşının etkisinde, faşizmin ideolojisi oluşturulmaya ve yer yer etkinliği artmaya başlarken, bu sorunun yanıtı da aranmaya başlanır. Savaşın yenik çıkmış, ama tekelci-kapitalizm dönemini yaşayan İtalya ve Almanya'da, demokratik yöntemlerin yerini, giderek, zorba, baskıcı, kandökücü yeni bir yöntemin alması başlaması, bir başka deyişle, faşizmin biçimlenmesi ve kıkırdaklaşması, faşizmi konusundaki araştırmaların geliştirilmesine temel oluşturur.

Üçüncü Enternasyonde iki farklı görüş ortaya çıkar. Bunlardan biri, kaynağını, Marx ve Engels'in Louis Bonaparte tahlilinden alan ve bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuran görüştür.

Marx ve Engels, Fransa'yı, burjuvazinin artık yönetemediği, proletaryanın ise henüz yönetecek yetenekte olmadığı bir dönemde, Louis Bonaparte'in, "burjuvazinin sosyal egemenliğini, onun siyasal egemenliğine son vererek" kurtardığını yazmışlardır.

Bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuran görüşe göre, burjuvazinin ulusal yönetime yeteneğini yitirmiş ve bu yeteneği işçi sınıfının henüz elde edecek düzeye ulaşmamış olması, devlet aygıtına (bürokrasiye), bu sınıflar üzerinde bir serbestlik kazandırmış, ve bürokrasi, bu sınıflar üzerinde baskı uygulayabilen "özerk" bir güce dönüşmüştür.

Fransa'da, kendini "tek başına proletaryadan güçsüz hisseden" burjuvazi, 1848'de, işçileri birbirine düşürmek için, çoğunluğu lumpenproletaryadan gelen, her biri bin kişilik 24 gezgin muhafız taburu oluşturmuştu. 1849'da, Bonaparte, Paris lumpenproletaryasını, 10 Aralık Demegünde örgütledi. 10 Aralık Demegünün gövdesini oluşturan "kokuşmuş serüvenciler, başıboş seraziler, zindandan çıkmış forsalar, hursuzlar, yankesiciler, kumarbazlar, pezevenkler, genelev kabadayları, hamallar, paçavracılar", yani "deha çok gedici entrikaların paralı aleti olmaya hazır" "ne olduğu belirsiz, çürümüş, kararsız bir yığın"m, Bonaparte'in sokak gücünü oluşturmaya; yaşayış tarzları, çıkarları, kılıçlıklarının benzeşmesi bakımından "bir sınıf meydana getiren", ama aralarında, "hiçbir ortaklık, hiç bir

ulusal bağ, hiç bir siyasal örgütlenme yaratmadığı ölçüde" bir sınıf meydana getirmeyen Fransız köylülüğünün (18 Brumaire, s.77-78, 132), gene Bonaparte'in kitle desteğini oluşturması, bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kurularının, faşizmi, bir çeşit "küçük burjuva diktatörlüğü olarak nitelendirmelerine de neden olur.

Faşizmin bonapartçı yorumu, malların emperyalizme dolayısıyla emperyalizmi faşizmden dışlayan bir görüş olarak; tekel-öncesi kapitalizm ile tekelci-kapitalizm evrelerini, dolayısıyla toplumsal gelişmenin tarihsel evrelerini gözardı ederek, tekelci-kapitalizm evresine özgü bir ideolojiyi, tekel-öncesi kapitalizmin ni-

tellikleriyle açıklayan bir görüş olarak; mali-sermayenin ideolojisinin ve çıkarlarının bir iktidar biçimi olan faşizmi, faşizmin kitle desteğini sağladığı sınıf ve katmanların (kır ve kentküçük-buvazisinin, yarıproleter ve lumpenproleter unsurlarının) çıkarlarının ve özelemlerinin bir iktidar biçimi olarak açıklayarak, olgunun sınıfsal özünü ve "ikilyüzülüğü" gözardı eden bir görüş olarak; ve ensonu, yığınların anti-faşist savaşımını, emperyalizme karşı niteliğinden yalıtın bir görüş olarak eleştirilir.

II

Faşizm tarihsel bir kategoridir. Toplumsal gelişmenin belirli bir dö-

neminde ortaya çıkmıştır. Şu var ki, toplumsal gelişmenin zorunlu bir iktidar aşaması değildir. Tekelci aşamasında, kapitalizmin, üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline geldiği evrede, tarihsel misyonu ekonomik gelişmenin yolunu açmak olan ileri güçleri durdurmayı amaçlayan güçlerin, zora ve zorbalığa dayalı yönetim biçimidir. İleri güçlerin, ekonomik gelişmenin önündeki engelleri aşabilmeleri, onların yığınsal güçlerine, bilinç düzeylerine, örgütlenme biçimlerine, savaşım yeteneklerine bağlıdır. Bu güç, bilinç, örgüt ve yetenek, yeterli düzeyde olmadığında, buna karşılık, ekonomik gelişmenin yolunun tıkandığı, bunalımın ağırlaştığı za-

man ve yerde, faşizmin iktidar olma koşulları (zorunluluğu değil) ortaya çıkar.

Bir başka anlatımla, faşizm, burjuvazinin, ülkeyi, burjuva demokratik yöntemlerle yönetemediği zaman, burjuva demokratik yöntemlere son vermesi, ekonomik temelde, tekel-öncesi kapitalizmden rekabet döneminden), tekelci-kapitalizm dönemine geçilmiş olmasını öngörür ve siyasal iktidar, tüm olarak burjuvazinin elinden, burjuvazinin en güçlü kesiminin eline geçer.

Siyasal iktidarın, tüm olarak burjuvazinin elinden, bir kesim olarak tekelci-burjuvazinin eline geçmesiyle, egemenlik altına alanların niceliğindeki daralmaya, egemenlik altına alınamayanların niceliğinde bir genişleme eşlik eder. Egemenlik altına alanların niceliğinde daralma, onların özgürlüklerinde genişlemeye; buna karşılık, egemenlik altına alınamayanların niceliğindeki genişleme, onların özgürlüklerinde daralmaya temel oluşturur. Bir başka deyişle, iktidarın bir sınıftan, bu sınıfın nicelik bakımından küçük bir katmanının eline geçmesi, bu katman için (tekelci burjuvazi için) özgürlüklerden dolayı bir genişleme sağlarsa, geniş yığınlar üzerindeki zor da o denli artar.

III

Emperyalist sistem içersinde ve emperyalist aşamada bir ülke olan Almanya'da, burjuvazi, içerde, ancak, emek-gücü ve hammadde fiyatını, bir başka deyişle işçi ücretleri ile tarımsal ürünlerin fiyat artışı, sınıal ürünlerin fiyat artışının altında tutabildiği ölçüde, kâr oranını yükseltebilmektedir. Bunun engelleri, işçi sınıfının iktisadi savaşım araçları, sendika, grev, toplu sözleşme; ve köylülüğün iktisadi savaşım araçları dönüşen genel oydur. Bu demokra-

tik araçlar aracılığıyla, yaratıkları değerden aldıkları payı arttırabilirler, dolaylı olarak da, bu araçlar (haklar), sermayenin kâr oranını sınırlayan demokratik baskı aygıtlarını oluştururlar.

Emekçi sınıf ve katmanların burjuva demokratik hakları, ancak demokratik olmayan yöntemlerle engellenebilir ve yok edilebilir. Yalnızca işçi sınıfının ve köylülüğün değil, onların çıkarlarını savunan yazarların, bilim adamlarının demokratik hakları da, demokratik olmayan yöntemlerle baskı altına alınabilir, varlıklarına son verilebilir.

Nitekim, Hitler, 1 Mayıs 1934'te işçi bayramını kutlamak için sendika liderlerini Berlin'e davet ettiği günlerde, SA'lar, Almanya'nın her yanındaki sendikaları basmış, ilerigelenlerini kamplara kapatarak işkence yapmışlardır. Hitler'in yarıdıcısı Ley, işçilerin haklarına dokunulmayacağına yemin ettikten birkaç hafta sonra, Hitler, bir yasa çıkartarak, toplu sözleşme ve grevleri yasakladı, daha sonra da, sendikaları ve işçi sınıfının öteki örgütlerini yoketti.

Anlaşılr ki, faşizm, mali sermayenin ortalamaya kârta yetinemediği, buna karşılık, içerde üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline geldiği bunalım döneminde, başta işçisini olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve katmanların demokratik haklarını, demokratik olmayan yöntemlerle engellediği, ortadan kaldırdığı bir dönemdir. "Emperyalizmi bilmeden, faşizmi tanıyamayız" (Togliatti). Yani, faşizm, gelişme aşamasındaki serbest rekabet kapitalizminin ekonomik özelliklerinden değil, bizzat emperyalizmin ekonomik özelliklerinden kaynaklanır.

IV

Kuşku yok ki, faşizm, tek başına "azaml kâr" sorunuyla tam olarak açıklanamaz. Kapitalizmin, üre-

tici güçlerin engeli haline gelmesi ve devrimci seçeneğin bu bunalım ortamında güçlenmesinin mali-sermaye açısından uyandırdığı sorunlar, Hitler'e iktidar yolunu açan, önemli etmenler oldular.

İlk emperyalist paylaşım savaşından yenik çıkan Almanya, sömürgeci olmayan, ama özünde emperyalist bir ülke olarak varlığını korumak için, yeni ve ucuz hammadde kaynaklarına, emek-gücünün daha ucuz olduğu sermaye ihraç alanlarına, gereklenme duyuyordu. Bir yandan ekonomik bunalımdan çıkabilmesi, yeni hammadde kaynakları bulması, yeni meta pazarlarına, yeni sermaye ihraç alanlarına sahip olmasına bağlıydı; öte yandan ülke içersinde demokrat ve devrimci gelişmeyi bastırabilmesi demokrasi ve devrimin ülkeleziini faşistleştirmeyle olanaklıydı. Daha önce, Avrupa'nın sömürgeleziini, Avrupa dışında paylaşma savaşından yenik çıkmıştı, ve şimdi, Avrupa'yı Almanyalılaştırarak, Avrupa'nın sömürgeleziini ele geçirmek, Alman faşizminin tek seçeneği olarak gündeme geliyordu.

Alman faşizminin iktidara uzanan çizgisindeki çıkışlar ve inişler irdelendiğinde, bu iniş ve çıkışların temelinde, kapitalizmin bunalımının bellirleyici etkisi görülür. Hitler'in kurduğu Saldırı Birliği (SA'lar), Birinci Dünya Savaşının bunalımının yarattığı toplumsal tortuyu emerek büyümüş, 1923-28 geçiş dönemi, bu büyümeyi pürsütmüş, ama hiç bir zaman bitirmemiştir. 1929 ekonomik bunalımıyla birlikte, Almanya'da üretim dört yıl içersinde yarıyarıya düşmüş, milyonlarca işçi işten atılmış, binlerce küçük işyeri kapanmıştı. Bunalım, işçi sınıfının büyük ölçüde tüketmiş, köylülüğün yoksul katmanlarının yıkıma sürüklenmiş, lumpenproletaryanın saflarını kabartmıştı. Hitler, sayıları giderek artan lumpenproletaryayı, yeniden faşizmin silahlı gücü altında toplamaya tam da bu bunalım döneminde hız verdi. Para ile tutulmuş katiller çetesinden, sokak seraserlerinden oluşan Saldırı Birliğiyle (SA'larla) iktidara ilerleyen Hitler, gene büyük bölümünü yoksul yığınların saflarından emdiği çocuk yaşta gençleri faşist ideolojile eğitip disipline ederek Güvenlik Örgütünü (SS'leri) oluşturdu.

Emperyalist aşamada bulunan, ama dış pazardan ve sömürgeci yoksun Almanya'da iç bunalım, dünya ekonomik bunalımıyla katlandığı dönemde, ilerici ve demokratik gelişme, burjuvazinin üst kesimini, iki seçeneğe arasına kapıyordu; ya ülkenin demokratikleşmesi doğrultusundaki gelişmelere razı olmak, ya da demokratik hakların, zor kullanılarak baskı altına alınması, bunu izleyerek tüm demokrat hakların kaldırılmasına doğru -geri-

Faşizmin çeriye doğru ilerlemesi, doğal ki, düz bir yol izlemez. İlerici ve demokratların toplumu ilericiye devindirmekte oldukları bir anda, toplumu geriye çeken güçlerle karşılaşması, toplumsal yaşamın hemen bütün

alanlarında çatışma başlatır. Burjuva demokratik devlet aygıtı, demokratik örgütleri ve hakları ya yasal olmayan yolla, yani zorla başvurarak çalışamaz duruma getirecek; ya da bunu yasal/tüzel bir temele oturtmak için burjuva demokratik yöntemlerden vazgeçecektir.

V

Kuşku yok ki, Alman faşizmi, faşizmin genel özelliklerini taşımakla birlikte, sokağın, iktidarın, devletin faşistleştirilmesi gibi, ekonominin faşist savaş ekonomisine dönüşürülerek faşistleştirilmesi de, kendine özgü bir yol izledi.

Mali-sermayenin en şoven, en kandökücü, en emperyalist kesiminin açık terörcü diktatörlüğünü oluşturmak için, lumpenproletaryadan yararlanılması, faşizmin, bir çeşit lumpenproletaryaya diktatörlüğü olduğu anlamına gelebileceği gibi; faşizmin, kendisine, küçük-burjuvazi içersinde bir kitle tabanı oluşturması da, faşizmin, bir çeşit küçük-burjuva diktatörlüğü olduğu anlamına gelmez.

Avrupa'nın sömürgeleziinin, Avrupa'nın Almanyalışmasıyla ele geçirilebilmesi, ilkin, Alman halkının geniş kesimini savaşa psikolojik olarak hazırlamasına bağlıdır. Yığınları, özellikle de yoksullaşmakta olan kâr ve keni küçük-burjuvazisini, böyle bir savaşa hazırlamak için, faşizm, onun tarihsel olarak olumsuz gerici duygularını, Alman zihnin öteki ırklardan üstün olduğu duygusunu, diltirmeye ve geliştirmeye önem verdiği. Mali-sermayenin en emperyalist unsurlarının amacını, gerici küçük-burjuva ideolojilerini yığınal gice dönüştürmekle gerçekleştirebilirdi. Faşizmin, mali sermayenin çıkarlarını amaçlayan bir yönetim biçimi olması ile gene faşizmin, gerici küçük-burjuva ideolojileri "kullanması", faşizmin ikizliliğini simgeler. Faşizm her yerde ve her zaman ikizli oldu. Her yerde, özellikle gerici küçük-burjuva ideolojileri diltirerek, toplumun geri kalanı unsurlarından kendine kitle tabanı oluşturmaya önemlisi, ve hemen her yerde, çıkarlarını temsil ettiği sınıfın ideolojisini, yığınlardan gizlemiştir.

Alman faşizminin sınırları içersinde kalarak, faşizmin bazı özelliklerinde değindiğim yazımı bitirirken, ilk noklaya daha değinmek gereğini duyuyorum:

Biri: Faşizmin yazgısıyla ilgili. Faşizm, toplumun iktisadi gelişmesine karşı olan bir zor yöntemidir. "İktisadi evrim, istisnasız ve acımasız kendi yolunu açar" ve "savaşım, her zaman siyasal iktidarı yıkımla sonuçlanır" (Anti-Dühring, s. 300). Kırk yıl önce, 8 Mayıs 1945'te, bir, tarihsel olarak kanıtlandı.

Öteki: Almanya'da, faşizme karşı güçlü bir savaşım verildiği içindir ki, faşizm çokdaha acımasız, çok daha kandökücü oldu. Bugün, faşizmin ilk yeniliğinin 40. yılında, faşizme karşı savaşım vermiş, demokrasileri canlarını vererek savunmuş olanların çocuklarının, onların inanç ve düşüncelerini bugün de paylaşan Almanların, böyle bir geçmişten "gurur" duymak haklarıdır.

II Dünya savaşı, insanlığın yazılı tarihini tüm çağları boyunca yasadığı, belki de en büyük vahşet olarak anılır. Kuşkusuz hemen herkesin zihninde bu canıyı haklı çaracak nitelikte düşünceler oluşmuştur. En azından, savaşın binlerce, milyonlarca ölüm, yok olan kentler ve sefalet olduğu, aradan insan düzeyinde ifade edilebilmekte. Bu düşünceleri bugün böylesine yaygın kılan, insancıl değerler arasında savaş karşıtı olmayı en başa koyduran, bu büyük deneyim olsa gerek.

Savaşın cephelerde götürdüklerini betimlemek olanak dışı. Bu konuda verilecek birkaç rakam bile vahşetin eriştiği boyutu ortaya koymaya yeter; tüm savaş süresince yok edilen insan sayısı 50 milyonu bulmaktadır. Bu sayının ülkelere göre ortalama dağılımı ise şöyledir: Almanya 6 milyon, Sovyetler Birliği 20 milyon, Polonya 6 milyon, Japonya 2 milyon, ABD 300 bin, Avusturya 400 bin, İngiltere 500 bin, Çekoslovakya 430 bin, Yugoslya 1 milyon 600 bin, Fransa 550 bin, İtalya 450 bin, Macaristan 430 bin, Romanya 460 bin, Çin 1,5 milyon, Belçika 90 bin, Bulgaristan 30 bin, Hollanda 210 bin ve diğer ülkelerde 3 milyon kayıp yanı sıra 6 milyon civarında yahudi ve çingene de toplu olarak yok edildi.

Bu sayıların içinde hemen göze çarpan, Almanya'nın 6 milyon kaybına karşılık Sovyetler Birliği'nin 20 milyon ve Polonya'nın 6 milyon kayıp vermiş olmalarıdır. Bu sayılardan savaşın en şiddetli yaşandığı cephelerin Sovyet cepheleri olduğu sonucu çıkabilirdi gibi, Almanya'nın işgal ettiği topraklardaki Nazi vahşetini de görebilmek mümkün. Örneğin, işgal altındaki Belorosl-

SAYILAR ve BÜYÜK SAVAŞ

Fatih Hunar

ya'da toplam insan nüfusunun dörtte biri katledilmiştir. Birçok yerleşim bölgesi bütünüyle yok edilmiştir. Polotsk'ta 150 bin, Gomel'de 100 bin, Vitebsk'de 90 bin Sovyet vatandaşı toplu olarak yok edildi. Bu bölgede 700 köy ve kasaba halkıyla birlikte yok edildi. İşgal altındaki diğer topraklarda da durum farklı değil.

II Dünya Savaşı'nın vahşetine ilişkin diğer bir örnek de toplama kamplarıdır. Nazilerin toplama kamplarında 6 milyon civarında yahudi ve çingene ile, 4 milyona yakın savaş esiri yok edildi. Bu kamplarda yirmi değişik ulustan insanlar, kimilerinde sayıları 70 bine varan gruplar halinde yaşamaya zorlan-

mıştır. Adından en çok söz edilen kamplar şunlardır: Polonya'da Majdanek, Auschwitz, Gross-Rosen, Birkenau, Stuthof; Almanya'da Dachau, Buchenwald, Oranienburg, Dora, Sachsenhausen, Bergen-Belsen, Ravensbrück, Neu-Bremm, Neuengamme; Bohemya'da Theresienstadt, Flossenbürg; Hollanda'da Osnabrück, Esterwegen; Avusturya'da Mauthausen; Alsas'ta Natzweiler, Shirmeck ve Baltık ülkelerinde Kaunas ile Riga.

Bunca vahşete karşın Nazizm, cephelerde ve cephe gerilerinde sonunu hazırlayan güçlü direnişlerle karşılaştı. Bütün yıldırma ve yoketme hareketleri, karşısında antifaşist direniş cepheleri buldu. Her

ne kadar zaferin koşulları ve direniş hareketleri ayrı bir inceleme konusu olsa da direniş hareketlerinin başarı ve zaferine olan katkısı konusunda bir iki veriden söz etmek yeterli olacaktır: Partizanların ve direnişçilerin verdikleri cephe gerisi savaşta 20 bin düşman treni, 10 bin civarında lokomotif, 110 bin civarında araç, 12 bin tren yolu, köprü vs. ve 1,5 milyona yakın düşman askeri imha edildi. Bu güçlerin düşmanın iletişim hatlarına karşı gittikleri sabotajlar Anglo-Amerikan bava saldırılarından 5 kat daha etkili oldu.

Savaşın sonunun yaklaşması, diğer bir deyişle Nazizm'in yenilişinin ortaya çıkması pek çok ülkede direniş hareketlerinin öncülüğünde tüm ulusal güçleri harekete geçirdi. Bu güçler ulusal bağımsızlık ve insanca bir yaşam için ülkelerini işgal eden Nazilere karşı ya da Nazizm'in kukluluğunu sürdürmüş kendi gerici-faşist iktidarlarına karşı seferber oldular. Bu hareketlere, Almanlar'ın erlin'e kadar siren Kızıl Ordu güçlerinin de büyük katkısı do undu. Bu süreç içinde, on ülke özgürlüğüne yeniden kavuşuyor, toplam nüfusu yüzönüç milyona varan beşyüzdeyi kent ve kasaba işgalden kurtarılmış oluyordu. İkinci Dünya Savaşı ve Nazizm'in iktidarı ile geçen tüm süreç çok ağır faturlarla ödendi. Nazizme karşı kazanılan zafer tek başına bu faturların karşılığı olarak düşünülemez. Bir deneyim ister yaşamımsı olsun ister kırk yıl geride kalsın, ancak bir sonuca ulaştığında anı olmaktan çıkar, geleceğe dönük canlı bir yönelim olur. Yaşamakta olan sürecin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığında, geleceğin tek güvencesi, bu canlı yönelimin içinde barındıran aktif kitlelerin, barışa, özgürlüğe ve sosyal eşitliğe sahip çıkma savaşımıdır.

Geleneksel silâhlarla ve kalemiyle düşmana karşı savaşan antifaşist yazar, Naziler tahtlarından indirilmiş bile olsalar, düşüncelere yerleşmeyi sürdürmek için yollar aradılar. Sürece, savaşın düşmanın askeri alanda yenilmesiyse bitmeyeceğini bilmek zorundadır. Savaşta düşmanı bitirilemezse bize ne denli pahalıya patlarsa, faşist düşüncesi biçimlerinin ellerinde silâh, faşizmle karşılanıyormuş gibi insanlara bile bulaşabilme olasılığına önem vermek de hepimize o denli pahalıya patlayabilir.

Anna Seghers
(Gerçekçiliğin Evrensel Mirası'ndan)

SÖZÜMÜ SAKINMADAN KONUŞMAYA HAKKIM VAR

İki yıldır bu zalim, güç savaşta çarpışıyoruz. Biliyorsunuz, düşmanın ilerlemesini durdurduk ve onları geri attık. Ama herbizimizin bu savaş nedeniyle çe tiğil güçlükleri belki yeterince bilmiyorsunuz. Ve ben, dostlarımızı bunu bilmesini isterim.

(...)
Hatırlamamız, topraklarımızın geniş bölgeleri ve binlerce, binlerce insanımız düşman tarafından, tarihteki en zalim düşman tarafından ele geçildi. Eski kayalar Hunların, Moğalların ve diğer vahşi kabilelerin kanlı saldırılarından sözeder. Bunların hepsi, bize karşı Alman nazilerinin gıltılı mezarlık karşısında sömük kahr. Köylerin ve evlerin yerle bir edildiğini gördüm -bunlar benim yurttaşlarımın, kitaplarımın, katramanlarımın evleriydi ve yetimler, başını sokacak damı bulamayan insanlar gördüm, korkunç sakatlıklarıyla vücutlar ve bacak olmuş binlerce hayat gördüm. Bütün bunlar, ilkelimize çılgın iktidarların emirlerini uygulayan Hitlerler tarafından getirildi.

Hitlerizm dünyadaki tüm ilkeliler için aynı kaderi hazırlıyor sizin ülkeniz, sizin eviniz ve sizin hayatınız için de.

(...)
Halkımıza ve halınıza ölümüne bir nefret duyan, güçlü kurnaz bir düşmanla karşı karşıyayız. İnsan bu savaştan ellerine kan bulamadan çıkamaz. Savaş, kan ve ter istiyor. Eğer bu inkâr edilirse, bedeli iki katlı olacaktır. Siz, yakınlarınızın kanım evinizin eşliğinde henüz görmediniz. Ben gördüm, bunun için sizin böyle sözünü sakınmadan konuşmaya hakkım var.

1943
(Yazarın Sorumluluğu-
Amerikalı Dostlara Mektup'tan)

Mihail Solohov

Buralar ikinci dünya savaşından kalma yerler. Bakımlı. Yüksek ve görkemli çam ağaçlarının arasında uzun ince bir yol. Yolum kenarlarında çakıl taşları. Uzun ince bir yol. Bir süre yolun ortasında duruyor, uzaklara bakıyorum. Yolum sağında, biraz ilerde, büyük bir mermer. Üzerindeki yazılar: "Burada, faşist katliama uğrayan 65.000 Sovyet askeri yatmaktadır!"

Almanyanın Batı yakasında, (Westfalya), Bielefeld ile Paderborn arasındaki Stukenbrock'tayız. Burayı bulabilmek için in cin olmak gerek. Hele bir de yabancıysanız. Sizi buraya getiren tek bir tabela var koskoca anayolda. Sanki burayı, dünyadan saklamışlar. Tabelada ise şunlar yazılı: "Savaş kurbanları Mezarlığı." Yanıltma ilk olarak tabeladaki yazıdan başlıyor Doğrusu, "Sovyet Askerleri Mezarlığı."

Almanya'da her matem gününde, ikinci dünya savaşında ruslar tarafından esir alınmış kaç bin alman askerinin Sibiry'a'da öldürüldüğü gazete ve dergilere yansır, yansılır. Oysa, hiç kimse, ikinci dünya savaşında Nazi Almanyasında üç milyon Sovyet askerinin nasıl katledildiğini anımsamaz, anımsatmaz bile. Bu yazıda amacımız, bu ügunc olayı olabildiğince işlemek.

Almanya'da bugün bile çeşitli devlet kurumlarının yüksek kademelerinde eski nazi artıkları yerlerini koruyorlar. Dahası ellerinden geldiğince yeni çalışmalar yapıyorlar ve eski olayları (Nazi Almanyası ve katledilen insanlar) savunma ve bazı suçlamaları reddetmek eylemlerini de yürütüyorlar. Hem de rahatça. Ve alman parlamantosunu tüm bu çalışmalara sanki kulaklarını tıkamış görmemezlikten geliyor. Tabii bazı olayları değil. Örnek olarak Hoffmann olayı. Ama konuyu fazla uzatmadan başladığımız yere dönelim.

Stukenbrock. O zamanın cehennemi. Bugün bile insan eti kokuyor. Savaş esirler, kampı, numara: 326. O günkü Alman parlamantosuna göre "yoketme kampı" değildi. tek kişilik hücreler, gaz ve işkence odaları yoktu orada.

Oysa gerçek hiç de öyle değildi. Orası cehennemin öteki adıyla. 7000 sovyet askeri ilk olarak, 7 temmuz 1941 de geldiler esir olarak. Başlangıçta gökyüzünü görüyorlardı. Geceleri güneş batarken güneşin kızılığını. İlk günlerde ise işkence ve çalışmalar başladı. Ağır koşullar altında çalıştıran Sovyet askerleri "dağ delme, maden, tarım" işlerinde çok kötü koşullar altında çalıştırılıyorlardı. Bu çalışma temposundan Sovyet askerlerinin çoğunluğu nasiblerini aldılar. Bütün dışışiler, kimisi kendini öldürdü; kimisi hastalandı, kimileri kurşuna dizildi, kimileri asıldı.

Günlük yiyecekleri 200 gram sıyah eknek, bir tas çorba (içinde ne ararsanız olan), yarım litre kahve.

Kurşuna dizilenler, asılanlar, büküşçe açılmış çukurlara dolduru-

HIÇ UNUTULMAMASI GEREKEN BİR MEZARLIK

Gökhan Demirci

lup üzerleri çimento ile kapabilmıştı. Çukurların içinde orta büyüklükteki bir kenti doldurabilecek kadar insan vardı.

2 Nisan 1945 de amerikan askerleri Almanya'ya girdiklerinde, Stukenbrock'taki Sovyet esirleri kamp bekçilerini etkisiz hale getirmişlerdi. Tüm bunlardan üç ay

sonra da yaşamayı başaramamış Sovyet esirleri anayurtlarına döndüler.

Ve Stukenbrock'taki olaylar unutuldu. Tam bir sessizliğe gömüldü. 60'lı yıllarda aralarında papazlar, avukatlar, (JUSOS) Genç Sosyalistler ve komünistlerin bulunduğu topluluk tarafından başlatılan "Stunkenbrock için Çiçekler" kampanyasıyla tekrar adı duyulmaya başlandı.

Ve her yılın 1 Eylül'ünde kamp anma toplantıları için ilericiler tarafından tika baze doldurulmaya başlandı. Burası Almanya'da öldürülen üç milyondan fazla Sovyet askerinin anıldığı tek "Mezarlık" olarak kaldı.

1941 kışında kamp ağzına kadar doluydu. Kampta anlatılanlara göre o kış 16.000'nin üzerinde Sovyet askerleri esir tutuluyordu. Ölülerken

lerin kardeşçe paylaşılmasını örgütlemeyi başarmışlardı.

Sovyet askerlerinin barakalarından birinde hizmet için veilmiş alman tutuklu Fritz Bringmann'ın 1981 de yayınladığı "KZ.Neuengamme" isimli kitapta Sovyet askerlerinin gelişini şöyle anlatıyor:

"...Bütün tutuklular konuşma alanına getirilmişti. Yapılacak olan konuşmayı dinleyeceklerdi. Çevirmen tarafından Sovyet askerlerine barakalardaki tehlikeler anlatıldı. Barakalardaki tahkurlarından ve çeşitli mikropardan korunmaları için devamlı olarak yıkanmalarının gerekli olduğu vurgulandı. Bunun için konuşma alanında herkesin soyunması gerekiyordu. Soyundular Soyunurlarken kendilerine sert bir dille:

"Elbiseleinizli koyduğunuz yeri iyice belleyin. Daha sonra aramak için vakit kaybetmeyin." denildi.

Ve kapıları kapandı. Gökyüzü de. Bringmann devam ediyor:

"...Alandaki tutuklular, duvarların arkasından gelen çığlıkları tam olarak duyabiliyorlardı. Kapılar kapalı olsa da. Çığlıkların sona ermesi için on dakika geçmesi gerekiyordu. Sonra uzun bir sessizlik başlıyordu ta ki kapılar açılınca kadar kapıları açılıyor ve cesetler taşınıyordu. Odadaki göz dağıldıkları cesetler el arabaları taşıyor, imha yerlerine götürülüyorlardı. Cesetleri tek tek taşımak mümkün değildi, çünkü gazdan ve odadan kurtulmak için birbirlerini ezmışler, kollar bacaklar birbirlerine geçmiş, kramp halindeydiler..."

Alman savaş endüstrisi milyonlarca ucuz işgücüne ihtiyaç duyuyordu, yani kölelere. 1941 mayısın son günlerindeki rakamlara göre tarımda 431.000 sanayide 300.000 işgücüne ihtiyacı vardı.

Birinci dünya savaşında 1,4 milyon rus askeri almanların esiriydiler. Bunların % 5,4 ü ölmüştü. İkinci dünya savaşında ise 5,4 milyon Sovyet askeri esir alınmışlardı. Bunların ise % 58,7 i öldürülmüştü. Bunun tersi, ikinci dünya savaşında Sovyetler tarafından esir alınan alman askerlerinin toplamı 3,15 milyondur. Bu sayının 35,2 ile 37,4 kadar ölmüştü. (Sayılar Konkret: nisan 84)

Henrich Böll, 1980 yılında bir söyleşide, Alman gençliğine, nazi katliam depolarının yalnızca Majdanek ve Auschwitz, Dachau'dan ibaret olmadıklarını, onbinlerce Sovyet esirinin öldürüldüğü Stukenbrock'un da anıtan isimlerin arasına katılması, öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştı.

Oysa, bu güne kadar okul kitaplarındaki dokümanlarda Stukenbrock'un adına rastlanmamakta. Diğer dokümanlar ise çözüme terk edilmişler. Taziklar ve olayları yakından yaşayanlar ise yavaş yavaş ölmektedir.

Almanya'daki mezarlıklar kanunu, mezar taşlarının üzerindeki bilgilerin doğru olması gerektiği konusunda bir zorunluluk koymuştur. Oysa, bu zorunluluk Stukenbrock'taki "Savaş Esirleri Mezarlığı"nda geçerli değildir. ●

40-45 şiirleri

Hürriyet

Okul defterlerime
Sırma ağaçlara
Kumlar karlar üstüne
Yazarım adını

Okunmuş yapraklara
Bembeyaz sayfalara
Taş kan kâğıt veya kül
Yazarım adını

Yıldızlı tasvirlerle
Toplara tüfeklere
Kıralların tacına
Yazarım adını

Ormanlara ve çöle
Yuvalara çiğdeme
Çin çin çocuk sesine
Yazarım adını

En güzel gecelere
Günün ak ekmeğine
Nişanlı mevsimlere
Yazarım adını

Gök kırpıntılarına
Güneş küfü havuza
Ay dırısı göllere
Yazarım adını

Tarlalara ve ufka
Kuşların kanadına
Gölge değirmenine
Yazarım adını

Fecrin her soluğuna
Denize vapurlara
Azgın dağın üstüne
Yazarım adını

Bulutun yosununa
Kasrının terine
Tatsız kaba yağmura
Yazarım adını

Parlayan şekillere
Renklerin canlarına
Fizilî gerçek üstüne
Yazarım adını

Uyanmış patikaya
Serilip giden yola
Hançahınc meydanlara
Yazarım adını

Yanan lamba üstüne
Sönen lamba üstüne
Birleşmiş evlerime
Yazarım adını

İki parça meyvaya
Odama ve aynaya
Boş kabuk yatağıma
Yazarım adını

Obur köpekçigime
Dimdik kulaklarına
Acemi pençesine
Yazarım adını

Kapının eşğine
Kabıma kacağıma
İçimdeki aleve
Yazarım adını

Camların oyununa
Uyanık dudaklara
Sukutun ötesine
Yazarım adını

Yıkılmış evlerime
Sönmüş fenerlerime
Derdimin duvarına
Yazarım adını

Arzu duymaz yokluğa
Çırcıplak yalnızlığa
Ölüm basamağına
Yazarım adını

Geri gelen sağlığa
Kaybolan tehlikeye
Hatırasız ümide
Yazarım adını

Bir tek sözün şevkiyle
Dönüyorum hayata
Senin için doğmuşum
Seni haykırmaya

Hürriyet

PAUL ELUARD

Türkçesi: M. Cevdet Anday
Orhan Veli Kanık

Ajans

Radyoda bir hüzzam şarkı var
dışarda sümbül havası.
"halbuki şimdi uzak ufuklara kar yağıyor."

Daha evvel ajans dinledik,
zincirlerini şakırdatarak geçti esaret
alev raylar üzerinden demir arabalarla.

Toprak gebeydi,
toprak çocukları: Dostlar,
kiminde orak, kiminde balta
—buğday kokan avuçları kan içinde—
emeklerini yığın yığın, başak başak
harman yerinde bırakarak
döğüstüler en ön safta.

Döğüstüler ve öldüler.

Sonra hürriyet
—yaralı ceylanlar gibi—
ve sulh
—anam sütü kadar
yüzünde ne bir kin, ne bir infial düştü yollara.

Yollar uzun, menzil ırak
ayakları kanyor, yalnayak!

Bir şarkıdır bu
sulh ve hürriyet dedigin

ağzı dolusu söylenir
Bir şarkıdır bu
kalu belâdan beri söyl
kurtlar dilinde, kuşlar

Ben, onunla büyüdüm
onunla yürüdüm
onun için büyüttüm bu
onun için ölebilirim.

Demir bu şarkıyla döv
Bu şarkıyla yürür gemi
ve bir temmuz öğlesin
mola verdiği zaman or
bu şarkıyla ayan iç er.
Bu şarkıyla geç er
semasından insanların
boşaltıp rahmetini kün

Dostlar,
dostların dostları;
bu bâbda ne söylesek a

Bir şarkıdır bu
kan ve ölümle yazılmış
unutulmaz!

Yürüyüş, 9.1.1943

M.NİYAZİ AKIN

Kardeşlik Acıları

Yıllar var ki sizleri düşünüyorum:
Yanan şehirlerim,
Dışmanla ekmek veren tarlalarım
Teknelerim, ocaklarım, öğretmenlerim!
Ve sizleri:
Caddeler, tarlalar, fakülteler,
Nehir boyları, şehirler, ordular
Aşklarım, hünerlerim, sefaletlerim!

Ellerime ateş düştü
Yüreğime, gövdeime, kollarıma.
Biliyorum ey demokrasi!
Bütün şairlerin ölü
Barikatların susar
Ve yanar da limanların, iskelelerin
Zafer gülleri sensiz açmaz
Boyle bir macerada.

Kardeş, kardeş!
Alış tutan ellerini kesmedim,
Tanklarımla tarhlarını ezmedim.
Ben kendi halimle müthiş kişi
Ben sevice, sert ve delişmen...
Ve hürlik kardeşlik çirasını
Kendi hissemce götüren insan.
Biliyorum bu dünyada
El değmedigimiz, nice doyumlu,
Sıcak, ölümsüz ve kederli şeyler vardır.
Biliyorum bu dünyada
Gökyüzü ve denizyüzü
Cümle çiçek ve cümle yemişler vardır
Biliyorum bu dünyada
Yalnız ve "yalnız insanlar
Yani kardeşler vardır."

Beni şehir şehir beni,
Beni köy kent beni
Beni usul, beni yolca götür
Kardeşlik treni!
Ağır yaralılar taşıyorum
İnci mesin kollarım, ayaklarım, ellerim.
Işıklı gündüzlere gitmeliyim
Acılar, darağaçları, kelepçe demirleri!
Bayram şenliklerine,
Demokrasi şenliklerine gitmeliyim
Uğruna şır yazdan, döğüşülen, ölünen insanlar!
Yeter değil bana
Zaferlerin,
Yallardır gece hücumlarına
Sokak savaşlarına katlandım.

(Ant, 1.5.1945)

ENVER GÖKCE

Cepheye Giden Bu Tramvay

Buz gibi demirin rengi,
Körlenmiş ufuk, katı, vay!
Gezer bu tramvay cephreyi,
Cepheye gider bu tramvay.
Üç kat kontrplak, pencere yerine,
Olsun arkadaş, ne farkeder.
İnsanlar öşür öşür «eliyorlar içeriye
Geç kalmak istemiyor gibiler.
İşte yaşlı bir işçi gidiyor
Dökümaneye, zırhını işlemeye
Gecesinde gündüzüne katıyor
İlerliyor düşmanlarımız üstüne.
Ve işte uyusmuş kalmış ninem
Tartımından gündünün uyukluyor.
Tankçı bir torunu var
Üç-beş sigaranın keyfine varıyor.
Ve üçüzler-üç evcimen kız-
Tıkış tıkış oturuyorlar,
Çene çalışıyorlar Rahibe ile
Ve alay doktoruyla.

El bombası beline bağlı
Bir partizan oturuyor
Upuzun, yakışıklı, sakallı,
Tabancası elinde hazır duruyor.
Ailesini görmeye gelmiş
Ve buhar banyosunda terlemeye,
Birlikte eetirmiş arkadaşı Sandy'i
Alman miğferi bir de!
Yola koyulacak sabah yeniden

Yoğun, göz kamaştıran kar arasından,
İzini sürecek sığmağının
Üç kez lanetli dışmanın,
Ve ateş kusacak silahından
Son vermeye hırlıklarına Nazi köpeklerinin!

Otururken biz, «öz kurpar «ee er duraklar
Cepheye gidiyor bu tramvay.
Bir dirhem tayınları ellerinde kadınlar,
Ve pazen bir battaniye içinde bir çocuk
Görüyor musun, köşeden «eri dönüyorlar,
Bak onlara (hepsi yeni, hayret!)
Unutma-unutmayacaksın, biliyorum-
Ateşle ve gök gürültüsüyle vaftiz edildin sen, vay,
Cepheye gider bu tramvay.
Sevgili çocuk! Memleketin yıkıntılar içinde,
Ve aydınlık geleceğin için,
Yenileniyor dünyamız, bunun için,
Bu kavganın icindesin sen işte!

Kasım 1941

VERA INBER

Türkçesi: Yusuf Cemali

"Faşistlerin toplantısı var eski kara Avrupa'da. Fransa'nın Ulusal Cephesi, Toulouse'da önderleri Le Pen başkanlığında boy gösteriyor. Hoparlörlerden rock müziği yedi göğü inletirken Kuzey Afrikalılar, ışıksız köşelere kaçıyorlar korku içinde. Kokusu ve sesi ile 'sokaktaki adam' burada bulunan ve de işsiz. Her yer, iç renkli, klâsik faşizm simgesi bayrakla kaplı. Tek bir haykırış yürekleri deliyor: 'Umutlu bir gelecek!'"

Taksi şöförü, köprüden öteye sürmek istemiyor. Soğuk mart rüzgârı altında, deri ceketli ve asker postallı gençlerin ve adamların eşliğinde Pont du Garigliano'yu yünüyerek geçmek zorundayız. İzmirli, ışıktan çizgiler oluşturarak altımızdaki suya düşüyorlar ve ben, fransızca ilk ders kitabındaki şu sözleri anımsıyorum "Fransa, Avrupa'nın bir parçasıdır. Dört büyük nehir ile bölünmüştür: La Seine, la Garonne, le Rhone ve Le Saone..."

Altımızdaki Garon nehri; kış sonunun kavadralarını pisliği ve kokusu ile sürüküyor. Nehrin kıyısında, çingeneler ve kuzey afrikalıların çalıştığı Luna Park var. Bu insanlar, şimdi kulakları tırmalayan rock müziğinin altında, sahne ışıklarının ardına çekilmiş durumdadır. Çünkü Parc des Expositions'un girişinde -aynen Rhone da ve Lyon'daki Saone'de olduğu gibi- insan akıntıları birleşiyorlar, yüksek sesi ve gözdağı verici bir sel haline dönüşüyorlar. Fransa'nın Ulusal Cephesi'ni (F N) oluşturuyoruz; büyük salondaki toplantıya gitmekteyiz ve yabancılara sevmiyoruz! Önderimiz Jean-Marie Le Pen bizi bekliyor.

Eski kara avrupa'da faşistlerin toplantısına gidiyoruz diye düşünüyorum kasa önündeki kuyrukta bekletken -giriş ücretli serim toplantısı!-. Fransa'nın sefil, yoksul ve yorgun insanları geliyor; dükkanlarını komünistlerin gelip ellerinden alacaklarını sanan küçük dükkan sahipleri -tütüncüler, çalışan araplarca kenara itilen barcılar, yolların bitmez tükenmez skintısından bir ara alan kamyon şöförleri ve yirmi yıl önce Cezayir ve Tınus'dan kaçmış olan "kara ayaklar" ordusu... İntikam hırsıyla dolu, Cephe'nin verdiği son umuda sıkı sıkıya sarılı ve enerjiden patlar haide. Dudaklardaki sigaralar ateşlenmiş fitiller gibi.

Le Stadium'daki görüntü aktı alır gibi değil. Sporun sahne düzeni, müziğin görüntüsü ve dev hoparlörleri, göz kamaştırıcı spot ışıkları amerikanlaştırılmış seçim toplantısı ile karışmış. İzleyicilerin korkunç gırtlıksal, beton zeminde çıkan iskemle sesleri ile birleşiyor. Her yerde, o üç renkli bayrak var, faşizmin klâsik simgesi. Ve o yürek parçalayıcı slogan: **UMUTLU BİR GELECEK!**

YAŞAYAN GÜÇ

Hepimiz faşistlerden söz ediyoruz ama toplantılarda gitmiyoruz.

Fransa'da 1985 Modeli Faşizm...

LE PEN YÜREĞE NİŞAN ALIYOR

Gidin. Herşey aynen bilindiği gibi, ya da o eski belgesel filmde gördüklerimiz gibi. Yalnız daha güçlü ve gerçek. Burada, sesleri ve kokuları, parfümleri, terleri, golvaz sigaraları ve işyerleri ile her an lafı geçen mutfaklarından bir kırkayak gibi çeşitli yakınmaları, tutkuları ile gerçek insanlar otunuyor. Parola verildiği anda eyleme geçmeye hazır yaşıyan güç kaynıyor ve çevresini çarşıyor. İşte o zaman Fransa, avrupa'nın bir parçası olacak ve avrupa tiyrececek!

Senaryo oldukça klâsik: Amerikan ekonomisinin ezici egemenliği altında toplumsal sorunların gün gibi ortada olan bir ülke. Rövanş duygusu ve aşağılık kompleks ile sürdürülen bir ulusculuk. Bunun karşısında düşman olarak gösterilen büyük bir göçmen proletaryası. Sosyalistlerin yüzüstü bırakmalarına karşı büyük öfke, aynen eski sağa karşı duyulan kırgınlık gibi. Günün dev propaganda makinasını destek alarak, sessizce aşağıdan yukarı çıkan "yıldız". (85'deki yüzde 10'luk bölge seçimlerinden, 1984 Avrupa parlamentosu seçimlerindeki yüzde 15'lik başarı arasında yükselen.)

Arabayı geniş çevirmeden önce

taksi şöförü, sosyâlist, "İtiraf etmek gerekir ki Le Pen büyük bir sorunu formüle ediyor," diyor, "20 yıl sonra nasıl bir Fransa istediğimizi."

ZAFER İŞARETİ

Karşı koyacak olan, fazla ince düşünmemeli, teorilere de kendini savunmamalı. Gerçek burada oturuyor. Birkaç aday ile sahneye çıkınları varsa da buradaki büyük sermaye değil. Burada, o unlu "sokaktaki adam" oturuyor (Dario Fo'nun değişiyile, evine gitmek istemeyen adam.) Yanında küçük mantosu ile kansa, saçları kazıtılmış "deri kafası" ile oğlu var. Kendini emekçi ve dürtüstü ama anlaşılabilir ve kullanılmış olarak algılayan insanlar... Le Pen onların yüreğine nişan alıyor, ama yalnız yüreğine!

Oysa ben kulaklarına inanamıyorum. Apansız hoparlörden oluşan tepeler haykırma başlıyor: Va, pensiero su ali dorati... Üç, altın kanatlardaki düşüncelerim! Spot ışıkları arka kaptıya çevriliyor ve içeri, frak giymiş, papyon takmış olarak önder giriyor; ellerini Cephe'nin zafer işaretini olan "V" şeklinde havaya kaldırmış olarak. Kitle bayrakları sallıyor ve "Mah-kamların Korosu"na katılıyor:

Ey sen peygamberlerin altından harbi

sessizce esalı kalan ve bize

varamayan

burak tellerindeki anıtar kıpırdanarak söz etsin bize o örökmeli vıllardan!

Halk iskemlelerin arkalıklarına tırmıyor, ağılıyor ve Constantine ile Cezayir demek olan "Viti-miş Vatan"ın türküsünü söylüyor. Nihayet konuşma olanağı çıkınca Le Pen, havayı kızıştırmak için elinden geleni yapıyor. Tipik bir sağcı söylevi: konu ve içerik boş; toplumsal ve ırkçı nefret sözcükleri; intikam ve rövanş alma duygularını körükleyen sözler. Salt toplumun kurumlarına değil, Toulouse belediye başkanı ve Jean-Paul Sartre gibi (belli ki yine tutucuları deli ediyor) toplum içinde yükselmiş kişilere de saldırıyor.

Aynı zamanda, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve kadın değerini küçük düşürücü sözlerden ötürü yargı organlarına olanak tanımamak için, sırasıyla yaşlı bir vietnamhıy, başı öne eğik bir Cezayirli harklı askerini ve Pirenier'den sözünü sakınmayan bir devlet görevlisi tezyeyl sahneye çıkarıyor. Salondaki yürüme yerlerinde srekli olarak tarafdarlı oluşuyor ve atmosferin yatışmamasını sağlıyor. Biri benim alkışlamadığımı görüyor ve ellerini burnunun önünde şiddetle çarpıyor. Ortam çekilmez hale geliyor artık.

1985 MODELİ FAŞİZM!

Bir çeşit bitiş olarak Le Pen, "yabancıları Fransa'dan süpürüp çıkarı" Jeanne d'Arc'dan söz ediyor ve benim için artık gitme vakti gelmiş oluyor. Dışarda, parmaklıkların önünde bembeyaz yüzük, Beatles-gözi bir öğrenci, en az bir düzine meşin ceketli ile çevrilmiş olarak duruyor.

- İçeri girip, Le Pen'in ırkçı sözlerini yanıtlamak istiyorum, diyor kararı bir şekilde.

- Kıçı boklu bir provakatörün yeri yok burada, diye hurlıyor oğlanlardan biri. Biz seni lâyık olduğun deliğe sokmayı biliriz!

Aniden aramızdan bir deftekafa fırlıyor ve öğrencinin başına elindeki copla korkunç bir darbe indiriyor. Öğrenci bir ses bu. Sallanıyor ama düşmüyor, geri dönüp karanlığa doğru gidiyor. Çeşitli oğlanlardan oluşan kümeler, koşup öğrencinin yolunu kesmeye gidiyorlar. Yanımızda motonü çalışan bir polis arabası var. İçerden bir polis başını uzatıyor ve eli coplu oğlana gülererek "Je t'ai vu! Je t'ai vu!" diyor. Yaptıklarını gördüm...

Üç gün sonra Le Pen, bölge seçimlerinde yüzde 8.7 oy alıyor ve Fransa'daki sağ ile sol arasındaki tam yizde farkını kapatıyor. Ulusal Cephe, artık gözününe alınması gereken politik bir faktör diye yazıyor bizim gazetenin muhabiri. Aynen. Burada biz de açık konuşalım: Bu gördüğümüz, 1985 model faşizm. Bu kez fransızca konuşuyor.

Dagens Nyheter, 28.3.1985

Türkçesi: YARIN ÇEVİRLİ KURULU

Bir da'ia olmaması için neler yapılması gerektiği, savaşın en sıcak günlerinde barışçı insanların ve toplumların kafalarında dönüp durmaya başlamıştı. Bu tutku, giderek savaşın sonunun görüldüğü günlerde iyice büyüdü. İnsanlar, 8 Mayıs günü meydanlarda, sokaklarda dans edip şarkı söylerken, bir daha böylesine bir yıkıma asla izin vermeyeceklerini de haykırıyorlardı.

Olamadı, savaşın hemen ardından savaş içinde atılan tohumların filizlenip büyümesi en azından engellendi. Ortak tutku giderek yerini, belirli bir çevreden gelen soğuk rüzgarlara bıraktı. Artık bir daha olmaması tutkusu ulusların bütününe değil, barışçı güçlednce yaşatılmalı olmuştuk. Oysa ki, 1942'de bir araya gelen 26 devletin yetkililerinin yayınladıkları "Birleşmiş Uluslar Bildirgesi" ne büyük umutlara neden olmuştu. Hem de nazilerin tüm hzlarıyla avrupada, afrikada, asyada dehşet saçmayı sürdürdükleri günlerde. 1944'de savaşın sonucunun artık görüldüğü bir tarihle SSCB, ABD, İngiltere ve Çin tarafından savaş sonrasında insanlığın sorunlarının barış içinde çözülmesine yardım edecek bir uluslararası örgütün kurulmasının kararlaştırılması ve 1945'de Yalta'da bir araya gelen SSCB, ABD ve İngiltere'nin en üst yetkililerinin bir ortak anayasa

hazırlanmasının onaylandığını tüm dünyaya duyurmaları ne büyük umutları ortaya çıkarmıştı.

26 Haziran 1945'de, o yılın 1 Martına kadar, nazi Almanyasına ve Japonya'ya savaş açmış olan 50 ülkenin katılımı ve 24 Ekim'de de SSCB, ABD, Çin, İngiltere, Fransa'nın onayıyla, anayasanın yitirilmiş girmesiyle birlikte BM kurulmuş oluyordu. 111 maddeden oluşan anayasa, insanların barış içinde özgürlüklerinin güvenceye alınması ve daha mutlu ve insana yaraşır bir gelecek vaadediyordu.

Olamadı. 1949 yılında ABD, Kanada, İzlanda, İngiltere, Fransa Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Danimarka, İtalya, Portekiz devlet yetkilileri bir araya geldiler ve Kuzey Atlantik Paktı'nı kurduklarını açıkladılar. "...Milletlerin demokrasi ilkeleriyle, fert hürriyetleri ve hukukun hükümlerini üzerine kurulu hürriyetlerini, müşterek miraslarını, medeniyetlerini korumaya..." karar verdiklerini açıkladılar. Herhangi birisinde ortaya çıkacak ekonomi politik değişime karşı durmaya, bu yöndeki aykırılıkları gidermeye kararlı olduklarını açıkladılar. "Fert hürriyetleri" temelinde, "fertlerin", devletlerinin ekonomi politikasına NATO'nun cizdışl dışında bir yön vermeye haklarının olmayaacağını açıkladılar. Açıklama yalnızca bu kadar da değildi. Dünyanın

"geleceğini tehdit" eden diğer sistemlere karşı da "savunma" halindeki olma gereği karar altına alınıyordu. Ardından diğer sistem içinde yeralan ülkelerin benzer örgütlenmeyi gerçekleştinmeleri geldi.

Oysa, insanlar, ülkelerinin nazi almanyasına ve faşizme karşı oluşturdukları cephenin, dünyanın barış içinde ilerlemesini getireceğini düşünmüyorduk. Savaşın hemen ardından toplumların çeşitli kesimleri bu amaçlarla uluslararası örgütlenmelere gidiyor, barışçı ve insanlığın ilerlemesinden yana bildirimler yayınlıyorlardı. Londra'da, "barış, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve eşitlik uğrunda çalışan ve bu uğurda birleşen" dünya gençleri Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu'nu (WFDY), aynı amaçlara öğrenci ve eğitim sorunlarını da ekleyerek Uluslararası Öğrenci Birliği'ni (IUS) kadın hareketinin mirasından yola çıkarak Uluslararası Demokratik Kadın Federasyonu'nu (WDF), işçilerin tek bir çatı altında sistem farkı gözetmeksizin toplanmasını amaçlayarak Dünya Sendikalar Federasyonu'nu ve dünya barışının kalıcılığını devlet politikalarından bağışmazlaştırarak insanların ortak çabaları biçimine getirmeyi amaçlayarak Dünya Barış Konseyi'ni kurduklar.

Uluslararası toplantılar birbirini izledi. Hergün dünyanın bir başka yerinde, özellikle avrupanın nazilerce yıkılmış kentlerinde, çeşitli toplum gruplarının uluslararası toplantılar yapıldı. Bunlardan yeni yeni ama aynı amaçlarda birlikler doğdu. Avrupa yepyeni bir Avrupa olma yolunda barış güçlerininin uçtuğu bir kıta oluyordu.

Olamadı. Bir uluslararası örgütün Barış Konseyi'nin, Londra'da yapılacak toplantısına Londra hükümeti vize koydu. Kimi delegelerin ülkeye giremeyeceklerini açıkladı. Bu harışçı insanlık için büyük bir darbeydi. Ama kısa sürede anlaşıldı ki, gelip geçici bir "yanlışlık" değil, soğuk savaş rüzgarlarının estirilmeye başlanmasıydı bu olay. İnsanlık bir kez daha acılar içine sokuhiyordu. ABD'de Mc Carthy tarafından başlatılan, gerçekleştire devlet politikasının içte uygulanışı olan "komünizm karşı" savaş adı altında barışa karşı açılan savaşın dalgaları tüm dünyaya yayıldı.

Artık iki ayrı düşünce, iki ayrı kamp sözkonusuydu. Birincisinde, savaş yıllarından adım adım başlayan barış utkusu için dünyanın her yerinden bir araya gelen insanlar, toplumlar ve ülkeler yer alıyordu. İkincisinde, 1949'da temeli atılan kampın yöneticileri, savaşın ekonomik yarar sağlayan sanayi komplekslerinin tekelcileri ve faşizmin amaçlarını, "Hitler'in anısını" yaşatmaya andiçen neo-faşizm yarıyordu. Akan zaman içinde de bu üçlü, demokrasiyi hak etmediği, onu yaşatamayacağı inancında oldukları geri kalmış ülkelere karşı "yeni sömürgecilik" tezleriyle açıklanan saldırılarını başlattı. O ülkelerdeki yandaşları eliyle ülke yönetimlerini değiştirdi, kendisine yakın bulduğu yönetimleri tümünden uydulaştırdı.

Karşı direnişin yaşandığı topluluklara da neo-faşizm yöntemleriyle saldırdı.

Ama durmayan zaman, savaş his-tensinin ve faşizm özlemlerinin kendi ülkelerinin de geleceğini sarsmaya başladığını gösteriyordu. Fransa'da, Federal Almanya'da, neo-faşist gruplar güç kazanıyor, yakın zamana kadar onları açıktan kollayan güçleri de hedefler konuma getiriyorlardı. Aralık 1980 başlarında faşizm yalnızca geri katmış toplumların değil, ilerî batı toplumlarının da başında güncel bir tehdit oluşturmaya konuma gelmişti.

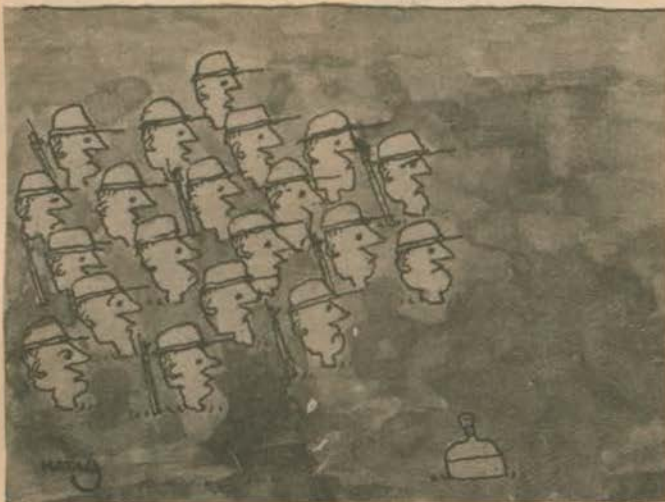
Diğer yandan yerel düzeyde tutulabileceği düşüncesiyle önceleri klasik silahlarla yaptırılan savaşlar da, silah tekelleri için yeterli olmadı duruma geliyordu. Nükleer bir savaşın da yerel düzeyde tutulacağını doktrinleri hazırlanıyor, insanlık sonu olmayacak bir noktaya doğru hızla çekiliyordu.

İşte savaş sonundan, 1945'den 1985'e gelininceye kadar dünyanın ve insanlığın geçirdiği "evrim"in kısa bir tarihi. Artık 1942'lerin özlemleri belki de unutuldu. 1945'lerin hareketliliği de yok. Ama çok daha netleşen uluslararası konumda insanlığı yeniden bir toplumsavaş çılgınlığına sokmayacak çok temelli güçler var. Ve gelecek, 1942'lerin, 1945'lerin özlemleri doğrultusunda biçimlenecek.

1945'İN 1985 TUTAN ÖZLE

'E IŞIK MI

Mehmet İzer

6 Kasım 1983 Genel Seçimlerinden kısa bir süre sonra, o sıralar 450 bin satan, şimdilerde 150 binin altına düşen 'bir gazetesinin Ankara bürosunda, İstanbul merkezden gelen bir yönetici, büro çalışanları ile düzenlediği toplantıda şunları söyler:

"Arkadaşlar, gazetemiz artık iktidara karşı muhalefet yapmayacaktır. Muhalefet yapı yapı toplumdaki gerilimi artırıyoruz. Sonra da her 10 yılda bir askeri müdahale, sık sık ara rejimler geliyor. Sonunda olan demokrasiye oluyor. Yani anlayacağınız, zülfüye dokunan habercilere fazla girmeyelim..."

Bu dahtiyane buluşla böylece, o toplantıda bulunanlar, müdahalelerin "gerçek" nedenini öğrenmiş oldular(!) Demek ki Şili başta olmak üzere kimi güney amerika ülkelerinde, ya da örneğin Pakistan da gazeteler yerli yersiz muhalefet yapmanın dozunu kaçırmışlardı. Öte yandan demek ki örneğin Avrupa ülkelerinde basın aklını başına almış, iktidarın hoşuna gitmeyen yayınlardan uzak durmuş ve "sivil toplum" yapısını kurmuşlardı.

Yukarıda belirtildiği toplantıdan bir ay kadar sonra da aynı gazetesinin Ankara bürosunun ekonomî muhalefetine, İstanbul'daki yönetici telefonla şu talimatı verir:

"X'ciğim, Türkiye'de ekonomik durumun iyiye gittiğini içeren bir haber yazıp yarına kadar geçersen iyi olur. Birinci sayfadan kullanmak istiyoruz..."

Muhabir ise telefona verdiği yanıtlı, eldeki ekonomik verilerin böyle bir haber yazılmasına olanak vermediğini, enflasyonun toplumun geniş kesimini olumsuz etkilediğini, büyük sanayiciler dışında birçok orta sınıyıcı ve esnafın da didişatın şikayetçi olduğunu anlatmaya çalıştı. Ve bu "sıparış" haberi verilen süre içinde yazamadı ya da yazmadı...

İki gün sonra gazetesinin manşeti şöyleydi: "Türkiye bölgelerinde en huzurlu ülkesi". Bu masa başı haberrinde İran-Irak savaşının her gün binlerce insanın canına mal olduğu, Lübnan'ın Suriye ve İsrail arasındaki çarpışmaların alanı haline geldiği vurgulanıyordu. Böylece "mutlu ve huzurlu" bir ülke tanımı yapılmış, iktidarın başarısı da vurgulanmış oluyordu. Basın da toplumsal görevini yerine getiriyordu(!)

3.5 milyon işsiz, 12 bin lira asgari ücretle çalışan, peçoğu sigortasız binlerce işçi, yüzde 55-60 enflasyona karşı Yüksek İktisat Kurulu'na yüzde 25 brüt zamnamalıklık edilen önemli "ölümü" örgütlü toplu sözleşme, grev haklarından yoksun 2 milyon işçi, seçimlere sokulmayan, örgütlenmelerine kısıtlama getirilen siyasi partiler, işlevlerini yerine getiremeyen dernekler, düşünce ve basın özgürlüğünü ortadan kaldıran yeni yasal hükümler ve cezaevlerinde 100 bine yakın insan bulunan bölgeler "en huzurlu ve mutlu" ülkesi böylece manşet haberiyle Türkiye insanına ve dünya kamuoyuna ilan edilmiş oluyor. Okuyucu da buna "sanılıyor ki" inaniyor.

Bu anlatılan örnek sadece bir ga-

Basında Okuyucu Kaybının Toplumsal Nedenleri

Ahmet Abakay

zetenin yaptığı iş değil. Hemen tüm gazetelerin izlediği yol bu oldu. Örneği veren gazete sadece bir prototip.

Bir toplumun temel yapısında, ekonomik ilişkilerde çirine başlanınca doğaldır ki bu, siyasal ilişkiler, kültür ve sanata, spora ve basına da yansayacaktır. Ülkenizde yaşanan süreç de bu.

Yurt çapında yayın yapan büyük tirajlı basın organlarının yöneticilerinin gündemlerindeki ana maddeyi büyük okuyucu kayıplarının nasıl oleneceği konusu oluşturuyor. Tiranin nasıl artırılacağı artık "sorun" olmaktan neredeyse çıkmış, her geçen gün azalma gösteren okuyucunun kaçışının nasıl oleneceği kafaları yormaktadır.

Bâbîâlî'de her üç beş ayda bir gazetelerin üst yönetimlen değişmekte, bir gazetesinin yönetim ekibi bir başka gazeteye "kurtarıcı" olarak çağrılmakta, bir süre sonra o yeni kişiler "derde çare" bulamayınca tasfiye edilerek bir başka ekip gelmekte, tasfiyeye uğrayan ekip, bu kez kaçan okuyucuyu yakalamak üzere bir başka gazeteye "taze kan" niyetine çağrılmaktadır. Sonunda, "bozulup yeniden düzilelim" örneği herşey yeniden başlamakta, kısır döngü süpür gitmektedir.

Baskı tekniği bakımından Türk basını batı teknolojisiinden gende değil. Hatta ilende bile sayılmaktadır. Dağıtım açısından tekeli başının fazlaca bir sorunu yok. İki büyük dağıtım şirketi bu gazetelerin sabahın erken saatlerinde okuyucuya genellikle ulaştırabilmektedirler.

Şimdi akla bir soru gelebilir. Mükemmel bir teknolojiyle, zamanında yaratılan bir ürün neden piyasada alıcı bulmakta güçlük çekiyor. Neden okuyucu sürekli aldığı ürünü artık almaz oluyor?

Bunun nedeni iddia edildiği gibi salt gazetelerin fiyat artışı olamaz. Okuyucu kaybının bizce nedeni, bir milyonu aşan insanların gazetelerini topluca terketmelerinin gerçek nedeni, gazetelerin yayın politikalarında meydana gelen kişilik deformasyonudur.

Gazetelerin okuyucu kaybının bu denli büyük düşüşler gösternesinin 6 kasım genel seçimlerinden sonra hız kazanması dikkat çekicidir.

Yeni dönem başlarken kurulan siyasi partiler ve çalışmasını aralıksız sürdüren Türk-İş gibi birçok kuruluş herşey yeniden başlanacağından, tanımı pek yapılmayan "yepyeni bir düzen"den çokça söz ettiler.

"Türkiye'de siyasal ve sendikal birikim ve mirasları reddetme, yok sayma yolunu seçtiler. Kendilerini tarihi geçişlerinden soyutlanmayı yeğlediler. Sonunda daha kurulluşlarının üçüncü beşinci aylarında gerçek anlamda tabansız kaldıklarını gördüler. Siyasal bunalımlara girdiler. Türk-İş ise iktidarı bir organ olma konumunu pekiştirerek işçiler aleyhine gelişen olaylar karşısında "çaresizliğini" zımnen ilan etti.

Türk basını bütün bu gelişmelerin dışında kalmadı. Türk basınının bu aşamada yapabileceği iki şey vardı, ya bu çarpık gelişmeye kendisini monte edecek ya da geniş kitlelerin çıkarlarına ters, bu olumsuz gelişmeyi teşhir ederek karşı çıkacak, demokrasiyi içten savunacaktı. Türk basını birinci yolu seçti. Ve diğer parti, kurum ve kuruluşlar gibi kendisini bunalımın göbeğinde buldu.

Zedelenen, yok edilen düşünce ve basın özgürlüğünü savunmanın kendi dışındaki kuruluşların göreviyi gibi değeriendir.

Son dört yılda gaz teci ve yazarlar için verilen kesinleşmiş mahkumiyet kararları toplam 316 yıl 4 ay 20 gün. Bunun 184 yıl 4 ay 15 günü gazetelerin yazışmaları müdürlerine ait (Basın 80-84, (GİD yayınları). Bu rakam Türk basınında hiç de önemsenmedi. Bu haberler ya birçok gazetede yeraldı ya da ara sayfalar da tek sütunluk haberler olarak geçirildi.

İstanbul'da yayınlanan 8 gazete 17 kez kapatıldı ve 1980-1984 yıllarını kapsayan 4 yıllık sürede yayın yapmadığı gün sayısı 300 güne yaklaştı.

Bu durum gazetelerin izlemek, düşündürmek bir yana, kapatılan gazete-

tenin okuyucusunu "çalarım" hesabıyla gizli bir sevinç bile yarattı. "Ehhalde şurada anlaşmak gerekiyor. Herşey yeniden başlamak, demokrasiyi kurulumak başka şey, nereye ulaşacağı bilinmeyen "yepyeni bir düzen" ise çok başka şey. Bu iki kavram birbirine biniçli olarak karıştırılmak isteniyor.

Sivil sıkıyönetim özlemi, gevaz muvazalı sendikal hareket, kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden, ancak fazlaca deşifre olmaması militanlara terfedilmesi, iktidarların emrinde özerkliği yokedilen üniversiteler ve TRT. İşte adına "yepyeni düzen" dedikleri ve kimilerinin cüretle savunabildikleri "düzenin ana ilkeleri. "Demokrasiye yeniden dönmek" ya da demokrasiyi kurulumak adeta dil sürçmesi olarak dile getiriliyor.

O halde, gerek basınının, gerek basın kuruluşları başta olmak üzere bu ülkede yaşayan herkesin savunması gereken "o" anlamda "yepyeni bir düzen" değil, demokrasiyi tüm kurumlarıyla yaşama sokmak olmalıdır.

Demokratinin karşıtı olarak geliştirilen "yepyeni" düzen stratejisi tekeli basının yayın politikalarına egemen oluncu, basında "kişilik deformasyonu" bu noktada ortaya çıkmış oldu.

6 kasım seçimleri sürecinde, bir partinin iktidara gelme olasılığını besapayarak o partinin açık sözlülüğü yapan kimi gazeteler, 7 kasım da yanlış ala oynadıklarını anlayıp 48 saat içerisinde iktidara gelen partinin yayın organı haline dönüştüler. Böylesine hızlı kişilik değişikliği, o gazetelerin yayın politikalarını belirleyen yöneticiler için hiç riş şartıcı olmayabilir. Onlar kendilerini aklayacak yüzlerce gerekçe bulabılır. Ancak bu tutum, zaman geliyor okuyucu "şoke" edebilir; şaşırtabilir. Okuyucu bu davranışgerekçe bulamıyor. Yapabileceği şey kendisine yeni bir gazete bulabilmektir. Gazetelerin hemen tümü aynı yayın politikasını izliyorsa okuyucu kendisine gazete de bulamaz oluyor. Okuyucu, gazetesinin yayın politikalarını belirleyenler kadar kolay, gönlünü verdikleri siyasal ve fencil-kal birikimlerini, demokrasi özlemlerini terketmiyorlar, tarihsel miraslarını konumakta kendilerini görevli sayılabılıyorlar.

Varılan nokta şunu gösteriyor ki, okuyucu düşüncesine yakın bulduğu yayın organının kendisine "oyun oynamasını" dönerek değil, kişilikli bir yayın politikası izlemesini, en önemlisi de demokrasi nam ternel ilkelerinin savunubnasını istiyor.

Okuyucu ile varılan gönül anlaşmasının tek tarafı olarak bozulması hulinde ise, okuyucunun (intikamı demeyelim ama) tutumu acımasız olabilir.

Birbirini tanımayan milyonu aşkın insanın, kısa süre içerisinde gazetelerini topluca terkederek, kadurle le başbaşa bırakmasını başkaca bir anlama olabilir mi?

*Çağdaş Gazeteciler Demegi Genel Başkanı

Tuhaf günler yaşıyoruz. Tuhaf sözcüğü nitelemeye yetersiz ama yine de açıklayabiliyor. 1961 anayasasını gören gençlik bu günleri anlamakta güçlük çeker. Çünkü, herşey bir yana hukuku görmüştü. Aşmaya çalışmakla birlikte, en alt sınır olarak onun yarattığı güvenceleri tatmıştı. Ayırdına varmayanlar bile nesnel olarak bu güvenceden yararlanmışlardı. 60'lı yılların bir sözü bu durumu çok güzel açıklıyordu: "Bu memlekette anayasa var!" 80'li yılların gençliğiye teditirgin, güvenaiz. Çünkü keyfiliği yaşıyor. Hemen hepsi "yepyeni" yasalara bile bakıp, işte bu yasalarla yönetiliyoruz diye miyor. Keyfilik ve vatandaş/topluluğa göre çifte norm uygulaması stüzüp gidiyor.

"Hayali ihracat" adı verilen ve başında açıldan hırızlık biçiminde anılan bir olay yıllardır döne döne yaşanabiliyor. Yapan kuruluşların adları devlet sırnının adı olan "gizli" damgasını yiyor. Aynı dönemde kimi aydınlar bir kültür şirketi kurmak istiyorlar. "Olay" oluyor. Tercüman gazetesi "solcu aydınlar şirketleşiyor" diyerek veriyor olayı. Ve kuruluş gerçekleştirilemiyor. Keyfilik, yasaları aşıyor.

Aynı gazete 21 Nisan tarihinde DYP'nin kongresini anlatıyor, görevlilerin gözleri ve kulakları önünde "Bayar'ın, Menderes'in, Demirel'in izindeyiz diyenlere birşey yapılamıyor" diye hoşnutlukla "olay" özetliyor. olaydan deisler çıkıyor. yapay yasaların yaşamayacağını savunuyor. Yerden göğe hakkı var, ama keyfilik yasayı yine aşıyor. Bu "olay" hoşgörüsü karşılarken benzeri olaylar en şiddetli tepkileri göğüslemek zorunda kalıyor.

Başın "hiir", istediğini yazar, ay-nen 21 Nisan tarihli Tercüman gibi. Ama vatandaşın bir parçasında içişlerine ilişkin salınan köpekleri, ABD pasaportlu askerler yazmıyor. Ya da Cüneyt Anker'in deyişle yazmıyor. Ama "olay" yaşıyor. Sonuç bilinmiyor. Keyfilik yasaları yine aşmış, yasalar yurttaşların haklarını yaşamaya geçirememişlerdir.

Dilekçe veren kimi yurttaşların anayasal hakları uygun görülüyor. Yine bir "olay" yaşıyor. Bir yıl önce, beş yıl önce gazetelere birer sayfa verilen "ilanlar" anımsanmıyor. İlanları veren TUSİAD, Efes, Tübborg bir yana diğerleri bir yana ayrıyor. Seçmenler, parlamentolarını TBMM'den ziyaret ediyor. Eden 14 genç gece evlerinden gözaltına alınıyor. Yasalarda yazılı olan dernek kurma hakları için çalışan öğrencilere rektör "veto" kullanıyor. hiçbir yasa da olmayan bir "takdir hakkıyla." Olaylar çoğalıyor. Keyfilik, yasaları sürekli çiğniyor. Hem de hemen hepsi "yepyeni" olan yasaları.

Oysa ki, keyfilikle demokrasinin bağdaştığını insanlık yaşamış mı? Bu gün demokrasiye giden yolda en ağır engel keyfiliktir. Sorulabilir: Verili hukuk eksikliği uygulanma bunadaki demokrasi mi olacak? Yanıt bise ve nettir, hayır. Bu yanıtın gerekçelerini tartışmak ise ayrı bir yazın konusunu olabilir. Net olan şudur: gelişkin kurumları ile gerçek bir demokrasiye ulaşabilme için bu günkü hukuk aşılmalıdır. O halde sorun başka bir biçimde de anlatılabilir. Bu günkü hukukun aşılması için, bu günkü hukukun oluşturduğu güvencelerin çiğnenmesine karşı çıkılmalıdır.

Yasalar, doğayla ve toplumun gelişmesiyle uyum içinde olduğunca insanlara yararlıdır. Ama buna

NEZİH DANYAL

Demokrasiye Giden Yol

Selim Demirci

ulaşılması için de, uyumsuz olsa da hukukun çiğnenmemesi gerekir. Çiğnenmemesi için çablaşmak gerekir. Yasaların getirdiği güvencelerin eksikliği yaşamaya geçmesi, geçiilmesi gerekir. Güvencelerin yokluğu korkuları, korkular güvencelerin yaşamaya geçirilmesi için yapılması gerekenlerin yapılmasını getirir. Bunlar yapılamadan, yapılmadan da daha gelişkin güvenceleri istemek, kolları bağlayıp oturmak değil midir?

Hukuk ne kadar baskıcı olursa olsun, iktidara sınır çizer. Yurttaşlarıyla devletin ilişkilerinin yapısına göre belirli sınırlar çizerek düzenler. Keyfilikse anırsız bir yetki demektir. Hukukun yaşadığı örnekte, güvenceler var, karşılıklı olarak nelelerin yapıp yapılamayacağı belirli. İkinci örnekteyse bunlar yok, yani güvence yok. Yerini korkuya bırakmış. Kitlelerin hareketliliği yokolmuş. Yeni dengeler beklemek, yani beğenilmeyenin aşılmasını ummak boşuna.

Anlatılmak isteneni en kolay anlayacak olanlar TC üniversitelerinde öğrencilik yapanlardır. Öğrenciler demeklelini kuramıyorlar. Teditirgin yüzünden kuramıyorlar. Düzgünlük yasalarından değil keyfiliktir. Yasa, demek kuran öğrenci okulundan atılır demiyor. Yasa, demek kuran öğrenci göz altına alınır da demiyor. Ve belki de bunların hiç biri olmuyor. Fakat öğrenci, olacak endişesini üstünden atamıyor. Çünkü öğrenci yazın ilk bölümünde örneği verilen keyfilikle tanışıyor. Keyfilikğin etkisi suskunluk oluyor. Suskunluk ise keyfiligi besliyor.

Ama, bu tablo da yavaş yavaş değişiyor. Korku aşıyor, hukukun güvencelerini yaşamaya geçirme için çıkışlar gerçekleşiyor.

Hukukun keyfiligi ezmesi çetin bir kavgaya ister. Buysa, politik yelpazenin her kesiminden yankı bulur. Politik bilinçlenmenin en alt basamaklarında olanlardan bile yaygın destek görülür. İşte keyfilikçe karşı yasal haklarını savunanların gerçek gücü buradadır. Bu gücün ayırdına olmayanlar ise keyfilikçe kader olarak algılıyorlar.

Bugünlerin belirli bir yaklaşımı var. Yapılacak birşey olmadıkça savunuluyor, seçimler bekleniyor. Buna bağlı olarak da erken seçim savunuluyor. Keyfilikğin iktidara başı açılsından doğru, aşılması için bekleme yönündense çok yanlış bir yaklaşım. Erken bir seçimle keyfilikğin aşılması, hukukun yaşamaya geçmesi için ivme kazanmakla haklı bir beklentidir. Keyfilik iktidar sorununa bağımlı düşünülüyor. Yerden göğe haklı bir düşünce. Şimdi yapılacak birşeyin olmadığı ise yerden göğe yanlış.

Keyfilikçi kendisine sorun eden her kişi için, bu günün koşullarında erken bir seçim hakkı beklentidir.

Ulkeyi parlamentonun yetkileri ne dayanarak yönetme karakterini ağırlıklı barındıran güçlerin parlamentoda yer alması keyfilikçi anırlar. Çünkü halkın oyuna dayalı parlamento yetkisiyle yönetmek, yasaları yönetmek demektir. Halkın oyu ile oluşturmuş parlamento, toplumun keyfi bir iradeyle yönetildiği organ değildir. Halkın oyuna dayanan parlamentolarda esas olan yasaları yönetmek demektir. İşte bunun için, halkın politik istemlerini doğrudan yansıtan bir parlamento yapısını getireceği için, erken seçim demokrasinin kazanılması sürecinde olumlu olacaktır. Bu, doğaldır ki, toplumun ve gençliğin isteğine uygun bir gelişmedir.

Ama bununla birlikte unutulmamalıdır ki, en basitleştirilmiş toplumun bilim ders kitapları bile girişlerine "çağdaş toplum örgütlü toplumdur" diye yazarlar. Yani grup çıkarları çevresinde örgütlenmemiş, tek tek bireyler toplama durumunda bir toplumun seçimlerde oluşturduğu parlamento da ayakları havada bir kurum olmak durumunda. Buna ek olarak, günün nesnel koşullarında yapılacak seçimlerle yenilenecek parlamentonun toplumun tüm politik eğilimlerinin yansımaları olarak olmadığı da akla tutulmalıdır. Bunlar, keyfilikğin üzerine gidilmesinde ve yasaların toplumun gelişme yasalarıyla uyumlu biçime getirilmesi için yapılacak çalışmalarda yeterli girişkenlik ve cesaretin gösterilemeyeceğinin ön belirtirlerdir. Bu ön belirtirlerin olumsuz sonuçlarının olabildiğince aza indirilmesi, kitlelerin demokratik istemleri doğrultusunda yasal haklarına sahip çıkarak yürüttükleri mücadeleye bağlıdır. Bir diğer deyişle yapılacak erken seçimlerle oluşacak parlamentonun demokrasinin kazanılması sürecinde etkin ve olmasa gereken bir organ olması kitlelerin bu sonuca ulaşma arzusu ve çabasına; buysa bugünden yasal hakların kullanılabilmesiyle oluşacak örgütlü ve bilinçli bir toplum oluşturmaya bağlıdır.

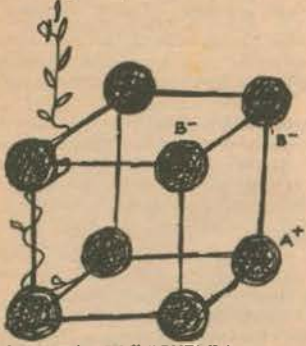
Bu yolda, yasal hakların kullanılmasında keyfi engeller sürekli ve eksilmeyen biçimde çıkmaya devam edebilir. Görünürde hiçbir başarı elde edilemez. Bilinmelidir ki, bu durum bu hakların kullanılabilmesi için çalışmayı anlamazlaştırır. Ertelemeleri hakkı çıkarmaz. Çünkü, bu durum görünümde bir görünüşün altındaysa, çabalarıyla sürekli değişen ve gelişen bir toplum yer almaktadır.

3- İNSAN TARİHİNİN İLK BÖLÜMÜ HALA DOĞA TARİHİ İLE KARIŞMIŞ DURUMDADIR

Primatlar, evrim sürecinde, canlıların gelişiminde önemli bir sıçramayı, yeni bir niteliği sergilerler. Hemen hemen her koşulda varlığını sürdürebilecek kadar çok yönlü yetenekler geliştirmişlerdir.

Hayvanlar dünyasında belli yaşam biçimlerine tek yönlü uyum yerine, çok yönlü uyum gösterebilen ve bu sayede dünyanın hemen hemen her yerinde ve ikliminde yaşamlarını sürdürebilen bu yaratıklar; doğa ile girdikleri bir çok yönlü ilişkileri sonucu bedensel gelişim ve değişimlere uğramışlardır. Bacaklar, kollar, eller, işaret ve baş parmakları ileri düzende gelişmeye başladı.

Evrim düzeyleri geliştikçe; kafa yuvarlaklaşmaya, gözler yanlardan öne doğru kaymaya ve hacmini görmeye başlamaya, beynin kafa boşluğundaki yeri artmaya, çenele-
rin büyüklükleri küçülmeye, yavruların ana karnında kaldıkları süre ve doğum sonrası yavrunun bakımı uzamaya başlamıştır. Yaşadıkları çevreye göre bedenini duruş biçimleri ve ayakların durumu da uyum göstermiştir. Zaman zaman dik yürüme ve ön ayakların uzaması görülmeye başlandı.

Çizimler : MURAT ÖZMENEK

Değişen dış doğa koşullarına göre maymunların gelişimi çeşitli yönlere oluşmaya başlamış, bunların bir kısmından Makak, Gibon gibi gerçek maymunlar gelişirken, başka bir kısmından da Şempanze, Goril gibi insanın maymunları ve giderek daha ileriki dönemlerde bunlarla ortak atadan insanlar oluştu.

4- EVRİM ZİNCİRİNİN EN ÖNEMLİ HALKASI: İNSANLAR

Tarih yazının ortaya çıkmasıyla başladı ve yazının bulunmasından önceki dönemleri PREHİSTORY (tarih öncesi) deyimi ile karşılamak genel geçer bir kural olmuştur.

Tarih öncesi dönemler yaklaşık olarak insanın ilk ortaya çıkışıyla, günümüzden 7000 yıl öncesi-ne kadarki zaman dilimini kapsar. Bu dönemde oluşan "insanlara" "hominid"ler, 'insan benzeri yaratık' ya da daha uygun bir deyişle insanınmsılar demek gerekir.

EVRENİN EVRİMİ

Horizid'in- İnsanimsıların evrim çizelisi içerisinde; küçük beyinleri olan ve dikey duran Australopit-bekines, orta pleistosen çağında 1100-750 cm³ büyüklüğünde beyni bulunan Pithekanthropus ve Pekin yakınlarında ki Çu-ku-tien mağarasında bulunan Sinantropus sayılabilir.

İnsansıların temel besinleri ot, kök ve yabani meyvelerdir. Değişen doğa koşullarında ise etobur, hatta av hayvanları kıldığı zamanlarda yamyam olabilmişlerdir.

Vahşi hayvanlar saldırdıklarında ellerine geçirdikleri taş ve sopalarla korunur ve geceyi; ağaç, tepelerinde, nehir kenarlarında, mağara kovuklarında geçirirlerdi.

Dördüncü zaman da ortaya çıkan Pithekanthropus ya da kısa deyişle Homo Erektus'lar döneminde (yaklaşık 2,5 milyon yıl önce) bitki ve hayvanlar aleminde büyük değişiklikler görülür. Çünkü bu dönem Buzullar dönemidir ve buzullar kutuplardan inerek bütün kıtayı kaplamıştır.

Yaşamak zorunda kaldıkları yeni doğa koşullarında; ön ayaklar kollaşmaya, pençeler elleşmeye ve en önemlisi baş parmağın oluşmaya başlamasıyla yeni besinleri de değişti. Daha kolay çiğnenenlerle beslenme sonucu çiğneme işlevini gören organların kafada tuttukları alanlar azaldı, buna karşılık beyin daha hızlı büyüme olanağı buldu.

Bitkilerin buzullar altında kalması sonucunda, insanimsılar beslenmek için 'alet' geliştirmek zorundaydı ve gözlem-deneş sonucu basit aletler geliştirebildi (en basit alet'i geliştirebilmek bile bir kaç nesil içinde oluyordu).

Bu devrin en önemli olayı ateş'in bulunmasıdır. Ateşi keşfetti ve zaman içinde onu kullanmayı da öğrendi; ısındı, gece yaşantısının getirdiği korkuyu yendi, yırtıcı hayvanlara yem olmaktan, mağarasının ağzına yaktığı ateşle kurtuldu, mağarada yaşamayı "alışkanlık" haline getirdi. Beslenmesine ateşin de girilmesiyle, bedensel değişiklikleri hızlandı.

Yeni dış koşullara kendini uydu-
ran insanılar, rastgele kullandıkları taş-sopa gibi geçici aletlerini giderek daha fazla kullanır hale geldiler.

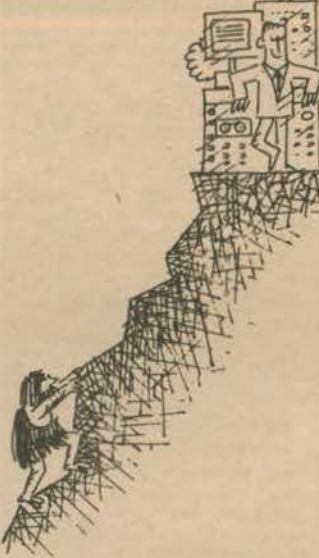
Avlanma sırasında zorunlu olarak kullanılan "ses"ler, toplulukların homojen bir yapıya kavuşmasıyla,

"kalıplaşmaya" başladı ve dil bir toplumsal zorunluluk olarak insanların yaşamlarına girneye başladı.

Yaklaşık 180 bin yıl önce Ortapaleolitik devirde mağaralara yerleşmiş, "konforlu" hayat süren Neanderthal insanı ortaya çıktı. Homo Sapiens'ten farklı olan bu mağara adamının beyni bu günkü kadar olmakla birlikte, kaşın yerinde kas-ket siperi gibi iri bir alın kemiği vardı. Boyu kısa, adaleli ve dişleri son derece keskinleşmişti.

Neanderthal insanı kendini buzul iklimi altında yaşamaya uydurmuş, yapısı bu koşullarda yaşayacak şekilde uzmanlaşmış ve bu koşulların ortadan kalkmasıyla da Neanderthal'ler yok olmuşlardır.

Neanderthal insanından önceki insanimsılar, diniler halinde dolaşırlardı. Sürünün içindekiler zaman zaman değiştiğinden doğan yavrularını babalarının, süti içinde kalma zorunlulukları da yoktu. Yavrunun gelişip-büyümesi için anne yeterliydi.

Neanderthal ise, tek başına avlanmanın zorluğunu keşfetmişti. Birlikte avlanır, birlikte paylaşır, birlikte yaşıyorlardı. Üstelik ateşi yakmayı da öğrenmişti.

Kaba görünümlerinin altında son derece "ince"lik yatan bu insanimsılar, öbillerini törenle ve av araçlarıyla birlikte gömerlerdi. Mağaralarının duvarlarına da, av hay-

vanları çoklukla olmak üzere doğadaki nesnelerin resimlerini son derece ustalıkla çizerlerdi.

Ve günümüzden yaklaşık 40 bin yıl önce, bir başka buzul devri başlar, bu dönemde yeni bir insan türü ortaya çıkar: Homo sapiens.

Dış görünüşleriyle tıpkı bize benzeyen bu insanlar ilk kez Ortadoğu'da görüldüler ve buradan dünyaya yayıldılar.

Cerebrinimlerini doğadan karşılayan insanimsılar, üretim'e geçmeleriyle hayvanlık basamağından, insan basamağına yükselerek, doğada en mükemmel yaratık durumuna geçmiş oluyordu. Ve artık insanlık tarihi, doğa tarihi'nden, bu dönemde ayrılmaya ve kendi başına var olmaya başlıyordu.

İnsanlar taşı işleyerek keskinleştirilen aletler geliştirdiler. Avlanma sırasında tuzakların yanı sıra ok ve yay da kullandılar. Bunların yanı sıra, zıpkın ve kemikten yapılmış okta-
rıya da balıklık yapıyorlardı. Ceniş mağaralarda veya ağaç dallarından kemik ve postlar yardımıyla yaptıkları evlerde yaşıyorlardı. Cinsiyete, yaşa ve beceriyeye göre her topluluk üyesine görevler veriyorlardı.

Buzul devrinde av hayvanları kitlaşınca, avlanmanın bereketli geçmesi için törenler yapılmaya başlandı ve bu törenler giderek bu insanların hayatına yerleşti. Bu törenleri yönetenler kutsal kişilik kazandılar ve çalışmadan üretilenden pay almaya ve toplulukları yönetmeye başladılar (buzların erimesi ve av hayvanlarının bollaşmasıyla bu "sınıf" gözden düşüldü).

Bu devirde Avrupa'ya ve Bering boğazından geçerek Alaskaya ulaşan insanlar, Amerikaya'da göç ettiler.

Bu dönem son buzulun da Kuzey'e çıkmasıyla sona erdi. İklim, bitki örtüsü ve hayvanlar değişikliğe uğradı; iri memelilerin nesillerinin tükenmesiyle, insanlar, yeni besin kaynakları aramaya ve farklı yaşam biçimleri bulmaya yöneldiler.

Mezopotamya bölgesine yerleşenler, veya daha öncede yerleşmiş bulunanlar, Tarımcılığa da yasantılarında yer vermeye başladılar. Ve giderek tarım burada yaşayanların temel uğraşısı oldu. Tarım yerleşik düzeni de beraberinde getiriyordu ve sulak nehir ve vadilerin yanından başlayarak şehirler kuruldu, şehirler arası ticaret başladı. İlk uygarlıkların temelleri böylece atılmaya başlamıştı.

5. SINIFSIZ TOPLUMDAN SINIFLI TOPLUMA

Bitkileri toplama ve avlanma, ilkel toplulukta bulunan insanların tüketim ilişkilerinin dayandığı temel ve tek bir üretim biçimine yer veriyordu: ortaklaşa müllüyet.

Sınıfsız ve insanın başka insanlara sömürüşünün bulunmadığı bu toplum biçimi binlerce yıl bu niteliğini korudu.

Yeni üretim tekniklerinin gelişmesiyle (toprağın saba ile sürülmesi) ortaklaşa iş yapmanın gerekleri de kalmadı ve ataerkl aileler ortaklaşa üretim yerine, kendi mallarını üret-

üzer ve özel mülkiyet sanneye çıktı.

Özel mülkiyet ailenin mallarını mizas yoluyla birbirine geçirirken, gün geldi insan üzerinde de özel mülkiyeti ortaya çıkardı: kölelik.

Köleci toplum kendi içinde; her çeşit mülkiyetten yoksun kölelerle, üretim aracının ve kölelerin sahibi olan efendiler diye ikiye bölmeye başladı.

Üretici güçlerin ilerlemesi, en kesin ve en son noktasında, üretim ilişkilerinin nitelikli sorununa üretim araçlarının kimin elinde bulunduğu sorununa dayandı ve toplum, insanlık tarihinde ilk kez, üretim alet ve araçlarına sahip olmayanlara göre sınıflara bölündü.

Toplumlarda özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla yönetimi ve silahlı güçleri zenginler ve nüfuzlu kişiler ele geçirdi ve bu konumlarını da ancak bir baskı örgütü aracılığıyla sürdürdüler:Devlet.

İnsanlık tarihinde yaklaşık 4 bin yıllık bir "ara" dönemi kapsayacak insanlığın sınıflı toplumlar tarihi böylece başladı.

6. SONSÖZ

İnsanlık Tarihi; basit bir amino asitten, bu günkü karmaşık organizmasına ulaşması, oldukça uzun süreçler ve milyarlarca emeğin nitelik ve niteliksel birikimleriyle oluşmuştur.

Maddenin evr mine baktığımızda basit yapılanmalardan, daha karmaşık ama daha nitelikli yapılanmalara doğru sürekli bir ilerlemenin, gelişmenin söz konusu olduğunu gözlemliyoruz. Basit amino asit zincirlerinden, çok karmaşık organizmaya ge-

çen insan ve tek başına yaşayan hayvandan, toplumsal yaşamı yaratan insanlık, bize hep; maddenin organik-biyolojik devriminin, toplumsal devimini ne dönüşlüğünü gösterir. Doğa da saptanan sürekli değişim ve dönüşüm süreçleri kuşkusuz hep aynı doğru ya da çember üzerinde tek düze gitmezler; niteliksel birikimleri ve niteliksel aşamaları içerirler.

Evrenimizin pek çok köşesinde de yaşamın olduğuna inanıyoruz ama, bu "canlı"nın bize benzemesi diye bir koşulumuz yok. Çünkü, "insan" denen canlı; belli bir şartlar bileşkesinin "bir kez"lik ürünüdür. Aynı şartlar ister yer küremizde, isterse evrenimizin her hangi bir yerinde tekrar sağlansa bile, sonuç bu günkü yer küremize benzemeyecek ve bu günkü görünümüyle de insan denen toplumsal yaratık bulunmayacaktır.

YARIN İstanbul Araştırma Bürosu

Bilim ve Tekniğin çeşitli sayıları
Serol TEBER/İnsanın İnsanlaşması-Üçüncü Kitabevi
Serol TEBER/Devranlarımızın Kökeni-Sonun Yayınları
Carl SAGAN/Kozmos-Alın Kışaklar
George GAMOW/Güneş Diye Bir Yıldız-Yazko
J.D. BERNAL/Materyalist Bilimci Tarihi-1/2 Sosyal Yayınları
Server TANILLI/Uygarlık Tarihi - Say
Server TANILLI/Yüzyılların Gerçeği ve Mirası - Say
Gordon CHILDE/Tarihte Neler Oldu - Alan Yayınları
Gordon CHILDE/Kendini Yaratan İnsan-Yarlık
Andre RIBARD/İnsanlığın Tarihi - Say

şiir penceresi

Şiirin Kökenini Aramak

Ozan, yani şiiri yaratan özne, kendisini, algılanabilen/ kavranabilen bir nesnede gerçekleşmeğe yöneltken içsel bir zorunluluk duyar; yaratırken bütünü ele geçirmeğe çabalar, toplumsal yabancılaşmanın/parçalanmışlığın özneye zorla kabul ettirdiği sınırları aşmağa yönelir: içinde yer aldığı belirli tarihsel koşullar iç' de yaşama ilişkin bütün belirtileri dile getirmeğe çalışır. Ozan, gerçekliği imge ile dile getirir, tekbaşına gördüğünü herkesçe görülebilecek duruma sokar. Şiir dünyayı imgesel olarak göstermenin bir parçası, bir bilme aracı, toplumsal bir işlektir. Şiir, insanoglunun dünyayı değiştirme ve doğayı egemenliği altına almadaki bilincin yaratılmasına katkıda bulunur.

Şiir, insan etkinliğinin özelleşmiş bir ürünüdür. Bir insan etkinliği ürün olarak toplumsal ve tarihseldir. Şiirin kökeni araştırılırken öncelikle şu sorulara yanıt vermek zorunludur: İnsanoglu böyle bir bildirim (şiirsel bildirim) niçin ve ne zaman gerekçesini duymuştur? Böyle bir gerekçesini karşılama yeteneğini insan nereden almıştır?

Gereksinme ile yetenek arasındaki karşılıklı bağıntının burada büyük önemi vardır. Çünkü sanatsal-şiirsel yaratımda bulunma yeteneği yalnızca belirli bir beceriyi, yapabilme gücünü değil, ama herşeyden önce kendine özgü bir yatkınlığı, yetiyi içine alır. Yani, bir insan yazı yazmayı, şarkı söylemeyi, çizgi çizmeyi kendi becerisi-ne göre öğrenebilir. Ancak, dünyanın imgesel olarak algılanışı, imgesel olarak düşünme insana öğretilmez. Yani, şiirin ortaya çıkabilmesi için, insanoglunun mutlaka belli araçlarla iş görmeyi öğrenmesi ve onların yardımıyla gözle görülür/doğal gerçekliği sese dökmesi ya da birtakım sesler türetmesi yetmiyordu; bunun yanı sıra, gerçekliği sanatsal-şiirsel-imgesel olarak algılayabilme yeteneğini kendinde oluşturma da zorunluydu. (Emek-Dil-İmgesel Düşünme İlişkisi: İnsan doğayı etkiler ve değiştirirken kendi doğasını da değiştirir, yeteneklerini geliştirir.)

Peki, nasıl olmuştur da insan bilincinin bu özel yapısı, yani sanatsal-şiirsel-imgesel düşünce gelişmiştir? Hiç kuşkusuz, imgesel düşünce yeteneği doğa vergisi değildir. Çünkü sanatsal-şiirsel-imgesel şekilde bir kayıt, doğrudan doğruya görülen ya da işitsel bir algı olmayıp, insan bilincine duyumların işlenmesinin karmaşık sürecinin bir sonucudur. Genelde sanat, özde şiir, toplumda nesnel olarak oluşagelen değerler sistemi bilgisini edinmenin şekli ve tarzı olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü, toplumsal ilişkilerin pekişmesi ve bu ilişkilerin amaçlı şekilde biçimleniş, içinde ilkel toplum insanının yaklaşabileceği, biricik manevi bildirimi taşıyan, koruyan ve insandan insana, kuşaktan kuşağa bu bildirimi aktaracak olan nesnelerin yaratılmasını gerektiriyordu. Dünyayla, toplumsal düzenlilik içinde ilişkinin, insanın kendi doğasının ve varlığının toplumsal değerinin bildirimiydi bu.

İnsanda imgesel düşünce ile genelde sanat, özde şiir etkinliği, insanın kendi çokkusal tepkilerinin bilincine varabilmesi ve butepkilerin taşıdığı önemi kavrayabilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu, insanın yeteneği ölçüsünde oluşur, gelişir. En eski ezgilerin toplumsal ezgiler oluşu bir rastlantı değildir. Çünkü bu ezgilerde, bilincinde olunan ve dile getirilen öz, tek kişin rastlantısal ve salt bireysel olan yaşantısı değil, toplumsal bakımdan değer taşıyan ve gerekli olan duyguları ile ruhsal durumlarıdır. Ancak, ortaklaşa toplumsal yaşantıya bağlı, herkesin doğayla ortak savaşını ortaya koyan çokkusal tepkiler kalıcı ve zorunlu bir ar taşıyabilirdi.

Ne var ki, tekbaşına 'imgesel düşünce' şiir demek değildir. İmgesel düşünce, kendini nesnelleştirdiği zaman, sözcük ve seslerle biçimlendirildiği zaman şiir olur. Bu yapıyla, yinelersek, şiir yaratımı imgesel bir düşünce olduğu kadar, kılışsal bir etkinlikler de.

● YARIN

BİLİM ve SANAT

MAYIS 85 (53.) SAYISINDA

İkinci Dünya Savaşının Yıkıntıları
SAVAŞ TUZAGINDAN BARİŞ ÇAĞINA

Bu bölümdeki yazılarıyla

Sargut Şölçün, Güney Gönenç, Gürhan Uçkan, Afşar Timuçin,
Şahin Yenisehirlioğlu, Nergis Algün, Mehmet Ünal,
İç politika yazılarıyla

Aziz Nesin, Rauf Nasuhoğlu, Güney Dinç, Rüştü Şahin, İsmail
Akman, Sabahattin Şen/ Sabahattin Şen,
Sanat ve sinema yazılarıyla,

Nurkut İnan, Erkut Tanrıseven, Haldun Armağan, Tuğrul
İnal, Rıza Arat

Dış politika yazılarıyla,

Hasan Esat Işık, Kaya Umur,

Kitaplar/Server Tanilli/ İlber Ortaylı

Çizgileriyle/Nezih Danyal, Ferruh Doğan, Hatay Dumlupınar

Adres: Sümer Sk. 36/1-A Kızılay-ANKARA

Tel: 30 28 16

Abone: Yıllık 2200, altı aylık 1200 lira

Yurtdışı Yıllık 40 DM

İMECE
AYLIK SANAT ve KÜLTÜR DERGİSİ

Yazışma Yönetim Adresi: Hükmet Işık Caddesi, Volkan Sitesi Kat: 1

SİVAS

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rante.org>

MUSA EROĞLU

“Kendi kendini yenileyen teknik olayında, halk kendi kültürünü arayacaktır.”

YARIN ■ Dilerseniz müzik söyleşilerin'in değışmez konusıyla başlayalım. Arabesk için çok şey yapıldı. Söylendi. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Musa Eroğlu ■ 1950'ler, radyonun saat 9'da kapandığı devirdi. Bu saatte Arap radyoları kapanmıyordu. İnsanlar yayın aradıkça merak uyandıran bur arap yayınlarıyla karşılaştılar. Bazı kişiler de buralarda yayınlanan müziklere türkçe söz yazmayı aletttiler. O sıralarda TRT de batı hayranlığına kapılarını açıp bu tür müzikleri yasakladı. Yaşaga karşı rıyarlılığımız da bu tür müziğin ilgi görmesine yolaçtı.

■ Arabeskin değeri bulamada çarpık gelişme ve kişinin toplumdan soyutlanıp bireyselliğe itilmesi rol oynamadı mı?

■ Bu, toplumun ekonomik yapısıyla yanyanadır, hesap meselesidir. Toplumun bir kesiminin bunalarını var, örneğin işsiz kalmış ya da bir yığın problemi vardır. Arabesk, bütün bunları yan yana getirip kadercilikle önlenecekmiş gibi kişiyi toplumsallıktan bireyselliğe terlatıta kişi kendinden yozlaştır. Örnekleterek, taktsine bindiğimizde Sivaslı şöfor yaşam koşullarının amansızlığından sözeder öte yandan da arabesk kasetini dinlemeden edemez. Ekonominin bozukluğu yüzünden o hale düştüğünü anlayamaz. Bu yanlış hesap, arabeskle çözülecek olay değil. Ardından ne yazık ki bireysellik gelişiyor.

suçlamasına ne yanıt verilebilir?

■ Bu tür bir görüşü kınıyorum. Halk müziğinde bir ilkelilik görülüyorsa buna karşı savaşmak gerekir. Bir bina yapıldıktan sonra üzerinde oynanmaz. Ama halk müziği böyle değildir. Önce müziğin inceliklerini, detaylarını anlatan icracıları yetiştirir. Okullar açılır. Bugün SSCB'de yalnızca Azerbeycan müziğini öğreten 19 konservatuar var. Buna karşılık Türkiye'de halkın gelenek gelenekleriyle ilgili tek bir konservatuar var.

■ Buradaki tanıyıp tanıyamadaki ölçüt, TRT'nin sumus biçimi olabilir mi?

■ Evet. Halk müziği TRT dışında tanınmıyor. Bugün müzik dünyasında bağlamanın çalamayacağı müzik şekli tanımıyorum. Ama, bağlamanın dört-dörtlük icra ettiği bir ezgiyi balı çalgıları çalabilir mi, bilmiyorum. Sadece "sıt içtim dilim yandı"yı dinlemesinler "Zeybekleri" dinlesinler. Piyanoyla, trombonla çalsınlar. biz de dinleyip sevelim.

■ O halde bağlamada çokseslilik vardır diyebilir miyiz?

■ Amatörce çalanların bağlama düzeni bile 'la, re, mi' akortundan oluşur. Bu düzene yukarıdan aşağıya bir kez vuruş yaptığınızda bile çıkan sese tek sesli demek mümkün değil. Gene TRT'ye geliyoruz. Bunlar yayınlanmadığı için halk da haberdar değil. Yavuz Top gibi, Arif Sağ gibi elindeki sazı tanımış bir çok arkadaşınız var. Bunların icra yanlış olur. TRT bunlara daha geniş olanaklar tanırsa çıkırlara iyi olur.

■ Size göre halk müziğinin geleceği ve gelişmesi nasıl tamamlanacak?

■ Halk müziği okulları yalnızca İstanbul'da değil, en az dört ilde kurulmalıdır. Böylece kendi kültürümüzü kendimiz geliştirebiliriz. Bir çoban kavalına bakıyorsun, ekonomi kavak almış 32 tane enstrüman yapmış. Biz bunları geliştirememişiz. Batı müziğiyle aramızdaki fark, si bemol ve mi bemol iki çeyrek ses kullanmak. Onu kaldırıp atamayız. Çünkü en az iki bin yıllık kültür birikimi vardır. Natural sesleiden oluşan beş bin ezgimiz var. Bunlar batı sazlarıyla çalınacak ölüde ama tndense oralara gidiilmiyor. Halk müziğinin gelişmesi için halk oyunlarında da iyi sanatçılar yetişmesi gerekir. Fakat yayın organları ve denetim n engeli yüzünden sesi çıkmıyor.

■ TRT'nin kendine hastyönemi var. TRT'nin halk müziği icraatı son derece yetersizdir. Bir batı müziği, sanat müziği parçası olduğunla sunucu hemen falancanın besesi, falancanın güfesi, falancanın düzenlemesi" diye sayıyor. Oysa halk müziğinde sadece türküler dinleyeceksiniz" diyerek, neyi anlattığını, neden anlattığını söylemiyor. Sanıyorum bu belirli bir kesimin insiyatifi ile oluyor. Toplumun faaliyet eksikliğiyle bu anlam eksiklikleri bir araya gelince türküler 'saçma sapan' diye değeriendiriliyor.

■ Halk müziği için bazı kesimlerden gelen çağdışı

FERHAN ŞENSOY

“Eğer tiyatro bir araçsa daha çok insana seslenmesi gerekiyor.”

■ Ortaoyuncuları batı tiyatrosu ile doğu tiyatrosu arasında bir köprü oluşturma çabasıdadır, diyebilir misiniz? Ortaoyuncuları nasıl ortaya çıktı?

■ Geçmişte türk tiyatrosunda zaman zaman böyle çabalara rastlanmıştı. Ben de böyle bir çalışmaya bir taraftan katkıda bulunmaya çalışıyorum. Yoksa aynı bir ekol yaratılmış iddiasında değilim, olmadım da. Tiyatro eğitimimi avrupada batı tiyatrosu üzerinde yapmana karşın burada, ortaoyununa batı tiyatrosundan bir takım öğeler katarak ortaya birşeyler çıkardım. Ancak Batılı evrensel ölçüler olduğuna korumak telaşıyla. Daha doğrusu şöyle oldu, ortaoyuncularının kuruluşu: Ben daha önce oyun yazdım verdim A tiyatrosuna. "Bunu seyirci anlamaz" diye oyunu kuşa çevirdiler. Başka bir tiyatroya verdim, yine aynı şeyler oldu. Anlatırlar mı, anlamazlar mı diye anlamak için ben tiyatro kurdum. Buradan çıktı ortaoyuncular.

■ Türkiye'de son yıllarda yaygın olarak epik tiyatrodan sözeditiyor, ortaoyununda da epik öğeler olduğu görüşüne katılıyor musunuz?

■ Tahii, epik öğeler dediğimiz şey Brecht'in doğu tiyatrosundan -Çin tiyatrosundan, zaman zaman Japon Kabuki tiyatrosundan, esinlenerek kaldığı, uyguladığı şeylerdir. Ekotic olduğu için onlardan almış, Türk tiyatrosunu bilmiyormuş ya da burası yakın gelmiş ilgisizlenmiş ortaoyunuyla. Benzer şeyler ort oyununda

da vardır, Karagözde de vardır. Adam hoop bir yuvarlak döner aradan bir gün geçmiş olur. Sonra epik espri bizim ortaoyunumuzda ve tuluatımızda çok vardır. birden salona dönüp, salondaki izleyicilere tiyatrodan olduklarını hatırlatan, biz burada tiyatro yapıyoruz, gibi yapıyoruz tavnıdır, ortaoyununun öaindeki tavnı. Efendim, hoşgeldiniz. bu akşam size şunu oynayacağız der, komik çıkar suretini aldığınız oyun der, size şimdiki bunu yapacağız der, siz bakın der.Onu için ben bir zamanlar şunu düşündüm. Biz hep batı tiyatrosundan geri kalmışız ya da bizde öyle bir düşünce gelişmiş, şu kadar yıl gerideyiz, her konuda olduğu gibi. Epik konusunabaktığımızda bazen de ileniyiz demek ki. Batı tiyatrosuna sonra epik tiyatro gelmiş, bizde onlardan önce varmış, ancak teori haline getirilmemiş, bir Brecht' ten epik tiyatro öğretilikten sonra bunların bizde de olduğu anlaşılmış.

■ Siz tiyatronuzda epik yöntemi benimsiyor musunuz?

■ Brecht'i seviyorum tiyatro yazarı olarak. Brecht çahşması da yaptım. Brecht'çiler pek sevmediler ama ben iddia ediyorum ki Brecht hayatla olsaydı, görseydi bir tek benimkini severdi. Onlarınkine bayılmazdı. Yani bizim Brechtlerimiz biraz somurtuk oluyor. Oysa Brecht mizah yazardı. Brecht de çok sinirlenirdi buna. Brecht espi yazıyorsa, buna gülünmeyecek demiyor

Konuşan : Mehmet Cücel

böyle bir şey yok. Brecht'i dünyanın neyesinde seyredersen seyret reaksiyon alır, bızde yoktur, ayıptır, gülünmez Brecht'i seyrederken. Biz 'Anna'nın Yedi Ana Günahı'nda bunu kırmaya çalıştık. Kırdık, kıramadık, beğenemeyen oldu, beğenmeyen oldu. Öyle bir epik tiyatro man-yağı değilim ben, ama epik tiyatrodan da yararlanıyorum, uyumsuz tiyatrodan da yararlanıyorum, free theatre dediğimiz özgür tiyatrodan da, yani çağımızın akımların dan yararlanıyorum.

□ Bazıları Ferhan da hep aynı espri-ler, oradan buradan bişeyler yamalıdı, bu aynı malzemeni sürekli olarak oyunlarında sahneye koyuyor, 'Şahlar da Vurulur' da zirveye çıktı, 'Hayrola Karyola' ile düşüşe geçti, diyorlar...

■ Olabilir. Yazar bir oyunda daha yukarıda olur, bir başka oyunda düşüşe geçebilir.

□ Feki kullandığınız malzeme açısından...

■ Hiç alakası yok. Onlar zannedersem çok uzaktan ve meyhanede dedikodusal boyutta incelemişler beni. Eserlerimi gelsinler, alsınlar, okusunlar, üzerinde ciddi bir araştırma yapsınlar. Şahlar bambaşka, Hayrola Karyola bambaşka, Kahraman Bakkal Süpermarkete Karşı diye bir oyunum var, o çok bambaşka. Kiralık Oyun diye bir oyun oynadım, o da boyut olarak çok başka bir oyun. Rahmetli Oktay Arayıcı Kiralık Oyunumu çok sevmiş ve çözmüştür. Ajitporp dediğimiz saldırgan tiyatro türüydü.

■ Profesyonel bir tiyatro olmak, kafanızda canlandır-duğunuz oyunu sahneye koymakta ya da sanatsal beklenti-lerinizle gerçekleştirmekte engel oluyor mu?

■ Beni engellemiyor ben aklıma gelen herşeyi yapıyorum. Ancak bir oyunun tutmasının gerekliliği var. Profesyonelliğin ötesinde, eğer bir oyunu kimse seyretmezse yapmanın bir anlamı yok. Bir oyun yapayım kimse seyretmesin ama ben istediğimi yapmış olayım diye bir şeye inanmıyorum. Yapacağım tiyatro, çünkü tiyatro izleyicisi ile varolan birşey, ne kadar çok insan görürse o kadar çok anlamı olan bir şeydir. Eğer tiyatro bir araçsa daha çok insana seslenmesi gerekiyor. Dolayısıyla profesyonel, yani gişe endişesiyle bir şey yapılmıyor. Yani oyunun ilgi çekmesi gerek ki sen bir şey anlatabilesin kitleye.

□ Bu ilgi çekme olayında sizin oyunlarınızda yer alan espri-ler epey yaygındı,

hahı neredeyse bugün bildiğimiz genel bir arabesk kültürün parçaları haline geldi-ler.

■ Arabeskçiler benim espri-lerimden birşey üretmiş ya da onları benimsemiş olabilirler. Bu bizim arabesk olduğumuzu göstermez. Arabesk tiyatro yapmıyoruz yani.

□ Bir de şanslı olan meraklısınız var. Bunu tiyatrodan alışımdan daha sık kullanıyorsunuz. Bunun herhangi bir estetik yanı var mı, yoksa seyirciyle daha iyi kontakt kurmak diye bir kaygınız mı var?

■ Ben böyle kaygılara yazmıyorum tekselimi İki tane adamı konuşturuyorsam, onları çözmem gerekiyor önce. Yazar olarak o iki adamı tanyotum ben ya da belirliyorum. Türkiye'de seks sorunu kimse tarafından halledilemediği için çok geliyor. Çünkü üçüncü replikte oraya geliyor iki adamın konuşması, buna ben karar vermiyorum. Bu adamlar veriyor. Ben onları yazıyorum. Kendimi yazmıyorum ki.

□ Nöbetçi Tiyatro nasıl geliyor?

■ Beş yıldır var. Bu tiyatro olduğu gündün beri yani. Bugün tiyatrosunun erkek oyuncu kadrosunun hepsi Nöbetçi Tiyatordan gelmiş. Onların içinden eleylek alıyoruz. Ama oraya da devamlı yeni kan geliyor. Genelikle öğrenci kesiminden bir grup gelip orada amatör tiyatro çalışması sürdürüyorlar. Her yıl bir oyun oynuyorlar.

□ Genel olarak Türk Tiyatrosunun şu anki durumunu üzerindeki düşüncelerinizi belirtir misiniz?

■ Şu an çok kozmopolit bir görüntüsü var. Türk tiyatrosunda bulur tiyatrosundan, kabare adı altında bir takım tiyatro, hatta bizi de kabare tiyatrosunun içine sokuyorlar, ki bence Türkiye'de kabare yoktur, kabare çok özel bir türdür, çok değişik örnekler var. Bunun için de umut ışığı görmüyorum. Bundan on yıl önce çok heyecanlıydım, tiyatro konusunda birşeylerin değiştiğini zannediyordum. Bana öyle gelmiş, bunun farkına vardım on yıl geçince. Bireysel olarak birtakım adamlar birşeyler deneseler de, o adamlarla birlikte olaylar bir yerde eniyip gidiyor. Yine geleneksel, kozmopolitik türk tiyatrosu devam ediyor. Eski umudum yok. Ben çabamı gösteriyorum ama, kendi tiyatromda birşeyler deniyorum.

Konuşma : Yarım İstanbul Bürosu

İkinci Dünya Savaşı'ndan EDEBİYAT ANILARI
Hasan İzzettin Dinamo
De Yayınevi,
Şubat 1984, 143 s.

Kitap Hasan İzzettin Dinamo'nun İkinci Dünya savaşındaki anlarından oluşuyor. Daha önce Yeni Ortam Gazetesi'nde yayınlanan bu anılar değişik bölümler başlıkları altında toplanmış. Bu başlıkların ilgi çekici olanlarından bazıları şunlar:

Çelik Paletleri Doğuya Doğru Dönen Faşizm, Nazilerin Yaklaşan Top Güçlülükleri ve Bir Edebiyat Dergisinin Kuruluşu, Faşizmin Korkunç Gerçeği ve Kimi Genç Şairlerin Zevalliliği, Yahya Kemal'in Gazi İçin Yazdığı Yazılar, Orhan Velinur Dergimizi Kapatıran Şiiri, Bir Nazi Köpeğinin Genç Edebiyatçıları Kullanma Çabası...

Hasan İzzettin Dinamo yapıtıyla 1940 kuşağı sanatçıları, sanat dünyasını yaşatmayı amaçlamış sanırım. Yapıtta 40 kuşağı sanatçılarıyla tanıştırıyor Dinamo aracılığıyla. Düşüncele, umutları, yaptıkları ve yapamadıklarıyla. Bunlar arasında bugüne kadar ulaşanlar olduğu gibi günümüz kuşağının tenimadıkları da var. Örnekleme gerekirse, Nurullah Ataç, Yahya Kemal, Abidin Dino, Sait Faik, Asaf Halet Çelebi, Cavit Yamaç, Murat Arıburnu'nu sayabiliriz. Dinamo bunlardan birçoğunu tek tek ele alıp anılarını anlatırken, İkinci Dünya Savaşı sırasında edebiyat dünyamızın durumunu, edebiyatçılarımızın tutumlarını, sanatçıların üzerindeki baskıları, bu baskılar karşısında yalın gerçeklerle, her şeye karşın ilerleyenleri, birbiri ardına kurulan ve kapalı denklemler, eski ve yeni edebiyatçıların arasındaki çekişmeleri de vermiş. Kitabı edebiyatla yakından ilgilenenlere, 40 kuşağı hakkında bilgi edinmek isteyenlere öneririm.

ÖNERİN HOCAOĞLU

ILYA EHRENBURG
ANILAR
Türkçesi:
Hasan Ali Ediz
Kuzey Yayınları, 1985,
288 s.

"Bana bu kitabımın birçok sayfalarını sevgi yazdırdı. Ben hayatı seviyorum. Yaşadığımda, çektiğimden hiç pişmanlık duymuyorum. Yalnız çok şey yapmadığıma, çok yazmadığıma, yeterince acı çekmediğime, sevgiye doymadığıma üzülüyorum."

Bu satırların sahibi Ilya Ehrenburg'u uzun uzadıya anlatmaya gerek var mı? "Fortuna", "Paris Düşerken", "Dipten Gelen Dalga" gibi ünlü romanlarının yanı sıra, Ehrenburg'u bu kez anılarıyla daha yakından tanıma fırsatı buluyoruz.

Ehrenburg, anılarını bitirirken, "Kitabım, çok subjektif (özel)dir, çağın tarihini vermek iddiasında değildir," diyor. Oysa kitap, "Lenin'e Karşı Karşıya", "Stalin'in İlk Defa Gördüğüm", "Stalin'in Ölümü ve Sonrası'nın yanı sıra, Aragon, Brecht, Mayakovski, Picasso, Pasternak, Babel gibi çağımızın dev sanatçıları, yazarlarından anıları içeren bölümleriyle ve daha da önemlisi yirizyülmizin başlarında sosyalist toplumun kurulup, gelişmesi ve II. Dünya Savaşında Alman faşizminin bu topluma ve insanlığa aldıracağına tanıklık eden bölüm-leriyle, belki en çok da bu işlevi yerine getiriyor.

Ehrenburg, Nazim'la anılarını anlattığı bölümde, o zaman "XX. yüzyıl" şiirinin bir alıntı yapıyor ve devam ediyor: "Bunu, oniki yıl hapisanede yat- tıkları sonra bir devrimci yazıyordu, hem de, yirmi-

sekiz yıla mahkum olduğun- nu, kalbinden de hasta bu- lunduğu bilerek yazıyordu. Bu satırları okuyunca, boğazımızda bir şeyler dü- pümlenir. Onun azak elini sıkamak ve şunları söyle- mek isteğine kapılırız: Bi- zim böylesine çok, böyle- sine temiz, dümüst cesur dostlarımız olduktan son- ra, ötekiler hayatı hiçbir zaman yenemezler."

□ KADİR ENDER

RED TÜRKÜLERİ
Şiir

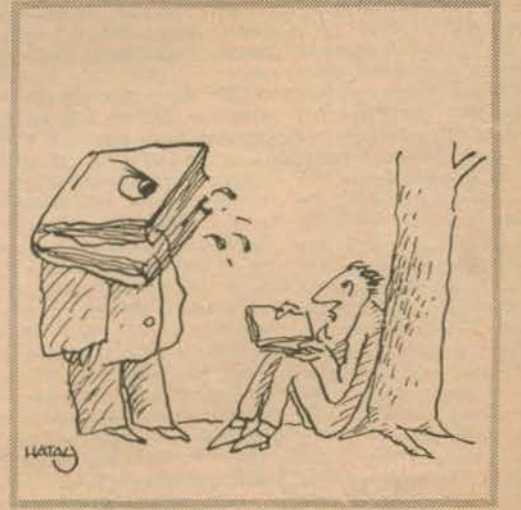
Türkçesi: Okay Gönensin
de Yayınevi
Mart/1984, 100s.

Dünyanın herhangi bir yerinde insana ve barışa karşı ne zaman sistemli, toplu bir saldırı, yoketme hareketi olmuşsa, alahın yanbaşında sanat da dav- ranmış; şiiri, romani, müzi- ği ve diğer tüm dallarıyla en kalıcı tepki-doğaa ge- reği- sanattan gelmiştir.

Red Türküleri böyle bir karşı koyuşun, direnişin örneklerinden oluşan bir şiir çevirisi. Tamamı II. Dünya savaşı sırasında, na- zi işgaline karşı yazılmış; direnen, savaşan insanlara güç ve umut kaynağı ol- muş; aralarında Eluard, Aragon, Desnos, Char gibi onların da bulunduğu 17 ozanın toplam 41 şiir yer alıyor kitapta.

Kitaptaki ozalardan bir kısmının önceki gerçek- üstüci sanat akımına bağ- lıyken, savaş ve işgal olgu- suyla gerçekçi sanata yön- elmiş olmaları, çağımızda şiirin görevi ve şiirin iş- levinin ne olması gerektiği konusunda en somut yanı- tı oluşturmaktadır. Ve Red Türküleri bu yanıtın güzel örnekleriyle doludur.

ÖSKÜRÜ ERBAŞ

Batı'daki gazeteler, Bolıy-
ya'daki kimisi başarılı kimisi
başarısız darbelerin olağan
üstü sıklık üzerine yayma-
lıdır. İstatistiklerde bu ülke
halkının zengin sanayi ülke-
lerinde anlaşılan alandan da
demokrasiye uyum sağlama-
da yetersiz olduğunu "kes-
fettiler". 30 yıldan fazla si-
redir bitmemiş bir devâm
süreçinde olan bu ülkenin
yasadıkları anımsanmadıkça
bugün Bolıyva'da neler oldu-
ğunu anlamak olamazsınız.

1952'de Bolivya'da işçiler, köylüler ve ilerici aydınlar, ülkenin en önemli ihracat ürününü tekellerinde bulunduran kalay sanayinin eli kıldından (Patino, Aramayo, ve Hoeschild) ve büyük toprak sahiplerinden iktidarı almak için güçlerini birleştirdiler. Devrim Herman Siles Zuazo ve Victor Paz Estenssoro gibi o zaman marksizme yakın ilk aydınların başını çektiği Ulusal Devrimci Hareket (MNR) tarafından yönetildi. Zuazo şimdi de Bolivya'nın başkanı ve bundan sonrası için en güçlü aday. Hiç olmazsa bu nedenden devrim hâla sürüyor.

Estenssoro, 1952'de kurulan devrimci hükümetin başı olarak, 16. yüzyıldan itibaren köleleştirilmiş ya da yok edilmiş halkın soyuna gelme köylüler toprakların iadesi ve kalay madenlerinin uluslaştırılmasını içine alan bir dizi halkçı tedbirlerin uygulanmasından sorumluydu. Hem köylüler ve hem de cumhuriyetin başkanı yardımcısı olan Juan Lechin'in liderliğindeki maden işçileri sendikası yeni rejimi tüm güçleriyle desteklediler. Yeni hükümet orduya da tasfiye etti. Birkaç yıl boyunca Bolivya'daki tek güç, yalnızca devrimi yapan işçilerin ve köylülerin milis gücüydi.

KOKAIN KRALI

O dönemde Bolivya kıtada en ileri ama en fakir ülkelerden biriydi. Madenler ulusallaştırma döneminde yağmıyordu. Dünya kalay fiyatlarının düşmesinden sonra bu durum biraz düzeldi.

ABD, alışılmadık biçimde devrime karşı 'büyük baston' yerine 'büyük tebessüm' politikasını benimsedi. 1953'te Amerikan Eximbank, Estenssoro hükümetine, kredi vollarını cömertce aktı. Ay-

nea büyük Amerikan yatırımları ve borçları ülkenin kıyı bölgesinde bir şehir olan Santa Cruz'da yoğunlaştı. Bundan sonra bütün karşı-devrimci hareketler ve 1952'de başlamış olan demokrasinin sağlanılması ya Santa-Cruz'dan önlendi ya da kesin destek aldı.

Ülkeyi 1952'den 1956'ya kadar Estenssoro ve 1956-60 arası Herman Siles Zuazo yönetti. Zuazo görevinin ilk döneminde Pentagon'dan mükemmel destek alan Bolivya ordusunu yeniden düzenlemeye çalıştıysa da bu pek olanaklı değildi.

Estadoso'nun 1960-64'deki ikinci başkanlığı süresince, burjuvazi devrim üzerindeki kontrolünü yoğunlaştırdı. Kapitalist modernizasyonun açıkça onaylanması, MNR'yi devrimci öncülük anlamında işe koyulmada da duraksattı ve ülkenin maden servetini üzerine almış devlet kurumu Bolivia Mineral Corporation (COMIBOL)'un işleyişinde işçilerin kontrolünü engelledi.

MNTE içinde sağa olan bu yönelim Zuazo'nun karışıklığına karşın Sol Ulusa Devrimi Hareketi'ni yaratmak için Estenssoro'dan kopmasına neden oldu. Ancak Demokratik Cephe'nin dağılmasıyla karşı-devrimci güçler yeniden harekete geçtiler ve bir sonraki dönemde de başkan olmayı düşündüğünü ilan eden Estenssoro, yeniden düzenlenmiş ordunun yeni güçlü adamı General Rene Barrientos tarafından devrildi.

Bolivya bundan sonra karsarsız bir dönem izledi. 1970-71 ve 1978-79 daki demokrasinin kısa egemenlikleri dışında ülkeye üç kurum egemen oldu: ABD Elçiliği, ordu ve özellikle gerici ve saldırgan politikasını bir zaman gizlemeyen 'Falange Socialiste Boliviana' yı da kapsayan, içinde farklı grupların öngüttüleri 'Santa Cruz' daki burjuvazi. Bu süre içinde 1971'de Barrientos görevden uzaklaştırıldı ve iktidarı ilericiler aştı. Bir asker (General Torres-ki sonradan Buenos Aires'te bir suikasta uğradı) ve başkent La Paz'da kurulan Devrimci Halk Meclisi arasında paylaşıldı. Ancak aynı yılın ağustos ayında La Paz ordu

ezilen bolivya

Larafının ele geçirdi ve kısa ömürlü halk rejimi kanla bastırıldı. Albay Hujjo Barzani 1978'e kadar başta kaldı. Bir süre sonra o da çekilmeye zorlandı. 1978-80 arasında iktidar, general uniforması giymiş kacakçılar ile 1964'de General Barrientos'un resmi ilanı ile başlamış, faşist askerî rejime bir son verecek genel seçimler için çalışan farklı demokratik partilerin temsilcileri arasında gidip geldi.

Nihayet 1980'de seçimler yapıldı ve Siles Zuazo başkan seçildi. Ancak Zuazo'nun iktidarı ele geçirmesi iki yıllık uzun ve kanlı bir sürenin geçmesini gerektirdi. Zuazo'nun aday olduğu Demokratik Halk Birliği (UDP) MNRL'den ayrı olarak Hristiyan Demokrat Parti (PDC) Devrimci Sol Hareket (MLR) ve Bolivya Komünist Partisi (PCB)'nden oluşuyordu. Zuazo'nun resmen işe başlamasından hemen önce orduda hala etkili konumlarını koruyan işkenceci ve kaçakçılar mafyası tarafından yeni bir darbe örgütledi ve Zuazo 80-82 arası General Garcia Meza'nın tasfisiyle uğraşmak zorunda kaldı. 10 Ekim 1982'de resmen başkan olan Zuazo'nun orduda giriştiği temizlik hareketi yine Meza rejimindeki yolsuzluklara fazlaca buluşmuş yüksek rütbeli subayların hoşuna gitmedi (Zuazo'nun kurduğu 'dinist mahkemeler' bunları temizlemekte yetersiz kalmış) ve bir komando birliği başkanlık sa-

rayımı işgal ederek Zuazo'yu tutukladı. Ancak halkın La Paz sokaklarında gelişen protestolar hareketi başarısız kaldı. Zuazo'nun otoritesinin meşruiyeti yalnız 1980 seçimlerinde aldığı oylara rağmen aynı zamanda başkan olması için ona destek veren kitle mücadelesinin iki yılı üzerine de temellidir. Zuazo her cephede mücadele vermek zorunda kalmıştır. Hükümet içinde Hristiyan Demokratlar koalisyonu bırakmakla tehdit ederlerken dışardan IMF fiyatların düşürülme ölçülerinin yerine getirilmesini dretmekteydi. Bolivya Pezo'sunun yüzde üçüyl devalüe edilmesi ülke içinde genel grevle karşılandı.

IMH'nin baskısına karşın UDP hükümeti ülkede demokrasiyi yeniden kurmak ve sağlamlaştırmak üzere tarafsız görevini üstlendi ve Zuzelo ülkesinde nüfusun acı oluşunu 'sınırlı olarak' bile kabul etmeyen ve Bolivya'ya 'ödemeler kolaylıkları'ndan söz eden IMF'ye kesin karşı çıktı. Ülkedeki sanayi ve tüccarlar Zuzelo'nu aldığı kararları uygulamayınca ülke yeni bir genel grevin eşliğine geldi. Ancak işçiler kendi demokratik hükümetlerinin anti-sosyal politikasına karşı protestolarını göstermeden önce faşist ordu subaylarına karşı demokrasi-lerini korumak zorunda olduklarını anladılar ve sendikaların yeni ve bu kez daha kararlı mücadelesi başladı. Zuzelo hükümeti COR'u eko-

nomik kararların alınmasına katılmak için hükümete direli olarak katılmaya çağırıldı. 'Sosyal barış' düşüncesi dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Boliyya'da pek başarılı olmasa da grevçiler sadıqlar.

Doğru yaklaşım, radikal ekonomik reformlara gidilmesi ile oluşabirdi, kı fiyatları kontrole zorlayacak gerekli güçleri verebilecek COB'un temsilcilerini de kapsayan hükümet kaynaklarını çok dikkatli kullanımı üzerinde çalışıyor. Bu çözüm 1952'de başlatılmış olan görevlerin bitirilmesi için devrimci cabayı yeniden başlatabilir. Bunu Bolivya toplumdaki güçler dengesi belirleyecek. Şimdi sağ saldırı halindedir. Sağ, Paz Estenssoro'nun merkez-sağ MNR'sinden, aşırı sağ Falange Boliviana ve sabık diktatör Hugo Banzer'in partisi Ulusal Demokratik Hareket (ADN) ve Santa Cruz'daki burjuvaziyi kapsayan politik güçler birliğinde görünülmektedir. ADN ve MNR birlikte senatoda çoğunluğu oluşturmuyorlar ve hükümete yeni bir saldırı başlatmak üzereler. Geçen ekimle tadar sağ, parlamentere sürüşme ile hükümeti yıpratmakla kendini tatmin etti.

İKTİDAR İÇİN MÜCADELE

Senato tarafından başlatılmış direk saldırıda, Siles Zuazo dan 1984'te görev süresinin bitmesi dolayısıyla çekilmesi çağrısında bulunuldu. Gerçekten Zuazo 1980'de seçildi, fakat Sağ ufak bir ayrıntıyı yitmemiştir, şöyle ki Zuazo hemen görevi almamıştı, çünkü iktidar 'narkotik diktatör' Gardia Meza tarafından ele geçirilmişti. Onun görevi Bolivya halkının kokain tüccarlarını tahattan indirmesinden sonra başladı. Zuazo açlık grevine giderek harika bir adım attı, ancak bu, onun güçsüz olmasından dolayı, yalnızca sağ-kanat saldırısına karşı koymanın sembolik bir yolu olarak gösterilebilir.

UDP koalisyonu içinde, MLR lideri ve başkan yardımcısı Jaime Paz Zamora seçim çağrısı duymak istediklerini ima ediyordu. Yine o, başkan adayları olarak ortaya çıkacak. 14 Aralık'ta sonuçta Zuazo birkaç taraftan gelen baskıya boyun eğerek, 16 Haziran 1985'te seçimlerin yapılmasına izin veren kararnamesi imzaladı. Bugünlerde yarışta üç aday var: Victor Paz Estenssoro, Ihuo Banzer ve Jaime Paz Zamora.

JOÃO GARTIM AFRICASIA,
SUBAT-85

Türkçesi: ERTAN YILMAZ

Öğrenci Dernekleri İçin Adım Adım Hep Birlikte

Geçtiğimiz günlerde Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğrencileri dernek kurmak üzere başvurdular. Bu gösteriyor ki dernekleşme üzerinde tartışılan bir düşünce olmaktan çıktı. Konu üzerine somut adımlar atılmaya başlandı. Yarın İzmir Bürosu Üniversite Mühendislik Fakültesi öğrencileri ile dernek kurma çalışmaları konusunda kısa bir görüşme yaptı.

□ Sizce neden bir öğrenci derneği gerekli? Bu konudaki çıkış noktası neydi?

■ Gülay- Öğrencilerin okul yönetiminde söz sahibi olmalarının her türlü yolu engellenmiş durumda. Dernek öğrencilerin kendi hak ve çıkarlarını koruyabilmelerinin bir aracı. Ayrıca özerk üniversite öğrenci, öğretim üyesi ve çalışanların katılımını gerektirir. Bu anlamda gerekli

■ Orhan-Ortada bir iletişimimsizlik var. Sosyal-kültürel çalışmalar ise çok az bir kesimin iletişimini sağlıyor. Ayrıca bu tür etkinlikler okul yönetimine katılmanın bir aracı değil.

■ Timur-Çağdaş bir toplumda, etkin olarak söz sahibi olmamız gerekir.

□ Peki nasıl bir öğrenci derneği düşündünüz?

■ Orhan-Derneğin sınırları aslında yasada somut olarak belirtilmiş.

■ Gülay- Hepimizin ortak sorunları, çıkarları var. Bu anlamda çözümler de ortak. Dernek büyük bir kitleyi barındırması oluyor böylece.

□ Derneğin demokratikliği konusunda düşünceleriniz?

■ Gülay- 80 sonrası gençliği, çok edilgin, kendi güncel sorunlarını bile gündeme getirmeye çekimiyor. Bunun aşmak gerekir. Demokratik bir yapı oluşturmak temel hedefimiz.

■ Timur- Üyeler kendi sorunlarına sahip çıktıklarında önemli bir adım atılmış olacaktır. Bunun için üyelerin bilinçlenmeleri ve çalışmaları gerekir.

■ Gülay-Kitleleşme önemli bir sorunumuz. Bürokratik işlerin yoğunluğundan bununla tam ilgilenemeli.

□ Olayın gelişim sürecinden söz edersiniz?

■ Gülay- 2 aydır bu soruna uğraşıyoruz. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinin girişimi bizi çok etkiledi. Başlamak için önce yasa edinmek gerekli. Yasada önemli değişiklikler var. Çelişkili birçok yavınlar ve avukatlar aracılığıyla çözümlenmeye çalışıyoruz.

■ Orhan-Ancak avukatlar konudan çok uzak. Çoğu zaman durumu biz anlattık.

■ Gülay- Avukatların önerisi üzerine İzmir Emniyet Müdürlüğü Dernekler Masasına gittik. Oradan başvuru için gerekli bilgileri öğrendik. Yasayla uygulama çok farklı. Ya da dört nüsha tüzük istenirken Emniyet Müdürlüğünden 8 nüsha istedikler. Dernek merkezi olarak yer bulmada çok zorlandık. Ne için tutulacağını duyunca vaz geçenler oldu. Çalışmalarımızı sürdürürken çok çetireli çevreler vaz geçirmeye çalıştılar. Öğütler verdiler. Tüzüğü yazan daktilocu bile kaygılarını belirtti.

Mali sorunlar da var tabi. Başvurumuza hala yanıt gelmediği halde dernek merkezinin kirasını ödiyoruz. Bu sürede yaptığımız harcamaların dernek defterine geçip geçmeyeceği konusunda bir açıklık yok.

□ Öğrencilerin dernek konusunda ki yaklaşımları nasıl?

■ Orhan- Konuştuğumuz öğrenci sayısı fazla değil. Ancak çevremizdekilere aldık, yaklaşımları olumlu oldu. İlginci öğrencilerin büyük çoğunluğu dernek olmanın yasal olduğunu bilmiyor. Açıklayınca ise genelde olumlu bakıyorlar.

■ Gülay- Bu sınırlı ortamda fazla bir şey yapılamayacağını söyleyenler de oldu.

■ Timur- Ancak bizce belirli zamanları beklemek hayalcilik olur. Vermeyecekler diye istememek çok yanlış olur.

□ Şu aşamadan sonra sizce ne yapılmalı?

■ Timur- Önce olayı yaygınlaştırmak ve sahip çıkılmasını sağlamak gerekir, ki sonradan bunun demokratik olarak vansıması sağlansın.

□ Diğer öğrencilere öneriniz neler?

■ Gülay- Dernek işi başlangıçta düş gibi geliyordu. Ancak AT Hukuk Fakültesi bunu somutlaştırdı. Henüz başvuru kabul edilmese de bu bir kazanımdır tüm öğrenciler için. Üniversite öğrencileri büyük sorunlarla yükütlü ve dernek olayı bunları çözömlenmesinde önemli bir araç olacaktır.

■ Orhan- Bu konuda bir çok sorun çıkabiliyor elbet ancak arkadaşlara yılmamalarını öneriyoruz.

Dilekçelerimizin Dosyamızda Saklanması

Öğrencilerin sorunlarının, toplumun geneldeki sorunlarından ayrılmadığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Sorun yalnızca yurt, beslenme, kitap vb. ile sınırlı kalmıyor. Örneğin bir dilekçe verme konusunda karşılaşılan tepkiler bile üniversite yapısının ne-rele vardiğini gösteriyor. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı Fırat Öztan'ın dersinde yaptığı bir açıklama bunun en son ve acı örneğidir. "... sorunlarımızı aktaran dilekçeleri hepimiz vermiyoruz. Bir tane getirin yeter. Bilin ki, vermiş olduğunuz dilekçeler dosyalarınızda saklanmaktadır."

Anayasanın 74. maddesi, "Vatan-dışlar kendileri veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ne yazılı ile başvurma hakkına sahiptir."

Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Bu hakları kullanımla bilimi kanun ile düzenlenir." demektir.

Dişüncüce, "dilekçelerin dosyada saklanması"nın anayasayla da ve daha-sa YÖK yönetmelikleriyle de çelişir yanı yoktur. O halde?

Demokrasinin ölçüsü, ne tek başına siyasi partilerdir ne de ecimler. Aynı zamanda verilen hakların özgürce kullanılabileceğidir de.

● gatae akay, okay nergiz, veli çaltışkan

YÖK'ün Meyvaları

Dayatılan eğitim koşulları beklenilen meyvalarını vermeye başladı. 1547 sayılı YÖK yasasının 2880/4 maddesi sonucu toplu öğrenci atılmaları gündeme geldi dayandı. 9 Eylül Üniversitesinde ağızdan ağıza dolaşan söylentilere göre 2000'in üzerinde öğrenci bir alt sınıftan ders olduğu için atılma aşamasında.

Bu kitlesel atılmalar karşısında öğrenciler ilgili, yetkili bir makam bulmak, haklarını almak için uğraşıyorlar.

Bu arada binlerce öğrenci TBMM'ne dilekçe yazıyor. Ayrıca SODEP, ANAP ve HP'ye de dilekçeler yazıp konuyla ilgilenilmesini istiyorlar.

Geçtiğimiz günlerde dört kişilik bir öğrenci heyeti Ankara'ya gitti. Ankara'da partiler ve gazetelerle görüştüler.

Atılma durumunda olmayan öğrenciler de gelecek yıl ya da daha sonraki yıl aynı duruma gelebileceklerini söylüyor ve onlar da dilekçe veriyorlar.

Ülkelerinde yalnızca tek ders için değil tüm dersler için sınav hakkı isteniyor ve varolan derslerin sınav hakkının tüm eğitim süresinde saklı tutulması gerektiği savunuluyor. Bunun için de YÖK yasasının değişmesi gerektiği belirtiliyor.

Konuştığımız öğrenci arkadaşlar ısrarla aflatını değil haklarını istediklerini vurgulamayı da unutmuyorlar.

9 Eylül Üniversitesindeki bu gelişmelerin ışığında, Ege Üniversitesi Rektörü Sermet Uğün'de Üniversitede 560 öğrencinin kaydının silindiğini açıkladı. Açıklamaya göre kayıtlı silinen öğrencilerin 157'si tek dersten, 403'ü birden fazla dersten atılma durumundadır. Ancak öğrenciler bu rakamın gerçek rakamın hayli altında olduğunu söylüyorlar.

Bu arada atılan öğrencilerin meslek okullarına kayıt yaptırabilecekleri ya da ön lisans diploması alabilecekleri belirtiliyor.

lyi ama bu kint avulacak?

YARIN İzmir Bürosu

Türkçe Dersleri ve Türkçe

Diyanet'te Eğitim Fakültesi'nde okulları "Türkçe" dersinin kitabından bir bölümü aşağıya aktarıyoruz. Bu alıntıyı bir arkadaşının mektubundan aktararak ileten Ali Özeli'nin duyurduğuna, yryinlayarak katlıyoruz.

"Ey kanaatsever hıralı ve iktisadse ve haksız sevakı-fil insan, kattiyen bilki, kanaat ticacerli bir şükrandır; hars harearetli bir küfrandır. Ve iktisad, nimeçe güzel ve menfaatlı bir ihtiramdır. İsrar ise nimeçe çirkin ve zararlı bir istihşafıdır. Eğer aklın varsa kanaata alış ve rıza-yı çalış. Tahammül etmezsen ya sahur de ve sabır iste haklına razı ol teşhki etme. Kimden kime şekva ettiğini bil sus. Herhalde şekva et-mek istersen; nefsin 'cenab'ı hakka şekva el' cünkü kusur ondadır."

Derslerin kısa teksirlerle ezberletildiği bir dönemde, yazının teksir edilirken, sonrasında da okuma güçlüğüyle okurumuzca el yazması kağıda aktarılan kelimele-rin yanlış yazılabileceğini de baştan kabul ederek yayınlıyoruz. Türkçe öğret-ni yoruz!

SBF'nde 81 Öğrencinin Kaydı Siliniyor.

1984-1985 öğretim yılı Kış dönemi sonunda, okul yönetim kurulu 11.4.85 gün, 85-16 sayılı kararı ile 81 öğrencinin okulla ilişkilerini keane karar almış bulunuyor. Bu öğrencilerin çok büyük bir kısmı, almış oldukları derslerden bir ya da birkaçını 2 yılda verememiş olduklarından atılmışlardır. Daha ilk dönemde atılan bu 81 kişiye 2. dönemde ve bu gidişle önümüzdeki yıllarda da pek çok öğrencinin ekleneceği kesindir. Ayrıca, bugün atılma durumunda olup da, bu listede adı bulunmayan öğrenciler bulunmaktadır.

Bugünlerde bütün fakülte ve yüksek okullarda, buna benzer uygulamalar görülmüyor. Bundan sonra da 'bana dokunmayan yılan bin yaşasın' diyebilecek kimse de kalmaması görünüyor. Demokratik Üniversite için, okullarından uzaklaştırılmış olsun olmasın, tüm öğrenci ve öğretim görevlilerinin inatlı çabası gerektiğine inanıyoruz. □

İNSAN KOBAY UYGULAMASINA HAYIR!

ÜSS'DE NELER OLDU?

Üniversite sınavlarında eşitsizlik denince, apayrı koşullarda yetiştirilen gençlerin aynı eğitimi görmüşçesine aynı sınavı girmeleri düşündürür. Ne var ki İzmir'e ÜSS'na girmek için Mardin'den gelen gençlerin yaşadıkları olay, eşitsizliğin sınav koşullarına yansıtılışının çarpıcı bir örneğini ortaya koydu. Olay Mardin'li bir arkadaşımızdan aktarıyoruz:

"Sınav başladıktan beş on dakika sonra bilmediğim bir nedenle birkaç görevli tarafından çağırıldım. Benim anava girecek gerçek kişi olmadığımı iddia ettiler. Kimlik, nüfus cüzdanı ve ehliyetimi gösterdiğim halde yine inanmadılar. Benimle ilgili tüm bilgileri not aldılar. Ardından parmak izimi aldılar. Bu arada zaman aleyhime işliyordu. Yarım saat oyalandırdıktan sonra büyük bir moral bozukluğu içinde tekrar soruların başına geçtim. Ama artık kolay olan soruları bile zorlaştırdılar.

Sınav bitiminde eve geldiğimde iki erkek kardeşimin ve beş altı Mardin'li arkadaşının aynı şekilde parmaklarının mürekkepli olduğunu gördüm. Onlara da aynı şey yapılmıştı. Ertesi gün tüm Mardin'li arkadaşlarımla bu olayla karşılaştıklarını öğrendim. Bu uygulamada ne amaç olursa olsun anava giren herkes eşit haklara sahip olmalıdır, ve bizi mürekkepli parmaklarla eve göndermeye kimse haklı yoktur. ÜSYM merkezinden bu konuda açıklama bekliyoruz."

A.Ü. FEN FAKÜLTESİ'NDE ÇELİŞİK UYGULAMALAR

Bizler Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi 4. sınıf Biyoloji bölümü öğrencileriyiz. Dersler seçmeli ve kredi usulü ile alındığından alacağımız dersleri "Ders kayıt formu"na yazıp Danışman hocalarımıza onaylatıp idare işlerine teslim etmek zorundayız. Okulumuzun ilk günlerinde getirilen kredi sınırlaması kaldırıldı. Bizler bu zamana kadar en azından 3-4 kez form satın alarak değişiklikler yapmak zorunda kaldık. 3. hafta derslere sanki okulumuz ilk açılmış gibi devam etmeye başladık. (Bu arada 2. haftadan beri yapılan derslerden de devamımız sayıldı.)

18 Mart 85'te Biyoloji Bölümü Yönetim kurulu yeniden toplandı. Alınan karar, ilk haftaki uygulamaya yeniden dönüldüğü idi. Bu durumda 4. sınıf dersini bırakıp düşük kodlu ders almayla zorlandık. Üstelik mazunîyet dersi olan 400 kodlu ders birtakırlıp bizlere otomatik olarak 1 yıl uzatıldı. Bunları dekan, dekan yardımcısına, bölüm başkanına ve diğer ilgililere duyurduğumuzda, ne olacak gelecek yıl tekrar gelirsiniz," gibi oldukça rahat yanıtlar aldık. Üstelik fakülte yönetmeliği Fakülte kapsamındaki diğer bölümlerde oldukça değişik uygulanıyor. Matematik fizik gibi diğer bölümlerde öğrencilerin 20'nin üzerinde 23, 25, 27 vb. kredi alırken için bizler böyle bir uygulamaya tabi tutulduk. Bizler son karara göre ders bırakma zorunluluğu ile karşılaşınca formlarımız Bölüm Başkanı ve diğer ilgililer gözetiminde yeniden düzenlendi. Yani onlar öncelikle bize 400 kodlu dersleri bıraktırdılar. Fakat bazı arkadaşlarımıza bölüm başkanı, kendi dersini bırakmamak için kredi sınırını aşarak formları onayladı.

Diğer yandan maddi olarak tüm öğrenciler ve aileleri büyük bir zorluğa itildi. Çünkü okul uzadıgı zaman harç olarak alınan para %50 zamlandı. Öğrenci 1 yılda 2 yıl süresince Ankara'da okuyabilmek için kalacak ve harcamalarda bulunacak. Yurtkura bağlı kurumlarda kalan öğrenciler süresi dolduğu için yurtlarda barındırılmayacak, sonuçta binlerce öğrenci maddi zorluklar yüzünden okuyamayacak.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Fakülte yönetmeliğimizin (Son haliyle) uygulanması sonucu karşılaştığımız ve karşılaşıcağımız sorunların küçük bölümünü duyurmaya çalıştık. İlti bekliyoruz.

• A. Ü. Fen Fakültesi'nden Bir grup öğrenci

Çukurova Üniversitesi'nde Örnek Bir 'Katılım' Anlayışı

Çukurova Üniversitesi'nden gelen bir mektupta, gençlik yılı ve katılım Ekesi'nin anlaşılmasıyla ilgili örnekler anlatılıyor ve soruluyordu: "Bu nasıl katılım?"

Mektubun ilgili kısmını aktarıyor ve aynı soruyu biz de soruyoruz.

"Bilindiği gibi gençlik yılı nedeniyle üniversitelerden öğrenci temsilcileri seçilerek Ankara'ya gittiler ve çeşitli görüşmeler yaparak öğrencilerin soru larını dile getirdiler. Bu temsilciler nasıl seçildi? Çünkü hiç bir öğrenci giden temsilcilerin kimin tarafından nasıl seçildiğini bilmiyor. Örneğin giden öğrencilerden biri ÇÜ İdari Bilimler Fakültesi öğrencisi ve rektörün kızı. Böylece yollarla giden öğrenciler kimli, nasıl temsil edebilirler? İkinci bir örnek de öğrenci temsilcileri seçimi. Rektörde görüşecek bu temsilcilerin seçimi öğrencilerin haberi olmadan sınıf da işmanları tarafından yapıldı. Öğrenciler itiraz ettiler. Bunun üzerine seçilen öğrencilerden bir kısmı istifa etti. Yerlerine gerçek seçimlerle temsilciler seçildi. Fakat okul yönetimleri seçimleri kabul etmedi. Temsilciler yeniden danışmanlarca seçildi."

PARALI EĞİTİM ve BİR ÇELİŞKİ

Bizler çeşitli kesimlerden gelmiş üniversite öğrencileriyiz. Yükseköğrenim gençliğinin içinde bulunduğumuz ortam açık ortadadır. Bunların başında okulumuza özgü sorunlar gelmektedir. Bu sorunların gözümü bizler için yaşamsal önemdedir. Fakülte günümüzde bu sorunların aşılması bir yana, tersine her gün çığ gibi büyümektedir.

Paralı eğitimden sağlanacak gelirle, üniversitelerde sürdürülmekte olan eğitimin kalitesinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Ancak bazı uygulamalar bizde hiçte bu izlenimi bırakmadı. Örneğin Yıldız Üniversitesi'ne ayrılan ödenekten 31 Milyon TL'nin rektörlük tarafından artırılarak(?) geri gönderilmesi, okulumuzda acil olarak çözümlenmesi beklenen sorunları örneğin yemek sorunu çözümlenmedi bırakıldı. Bizler bu 31 Milyon TL'nin rektörlük tarafından geri gönderilmesine bir anlam veremediğimiz gibi, yaşamsal önem taşıyan çeşitli sorunlarımızın çözümü için gerekli olan kaynağı, paralı eğitim uygulaması ile öğrencilerden sağlanmaya çalışılmasına da bir anlam veremedik.

Bizce gençlik yılında hedef, gençliğe yeni sorunlar çıkarmak değil, varolan sorunların çözümünü sağlamak olmalıdır.

• Yıldız Üniversitesi'nden Bir grup öğrenci

Gençlik 'Bakan' Olmak İstiyor

Gençlik yılına girdiğimiz ilk günlerde bir bakanın rüşvet aldığı gerekçesiyle istifa ettirilmesi ile Türkiye'de kanıksanmış olaylar da başlamış oluyordu. Olay başında uzun süre konu oldu ve bilginli bir biçimde kanıksanmış oldu.

1984'ün başında gündemdeki olay Gökova idi. Gökova olayında ise hükumete ters düşen adam İsmail Özdağlar.

Geçmiş yıllarda Gökova'nın Y. köyüne bir termik santral yapılmıştı. Bu santralin yapımını bir Polonya şirketi üstlenmişti. Ayrıca iki ünite de ek yapılması için anlaşmıştı. Ek yapıma olayı gündeme geldiğinde olayın yeri ve yönü değişmişti. Olay yeni bir termik santral ve yer ise Gökova olmuştu. Bu duruma karşı olan TEK Genel Müdürü istifa etmiş ve sonra Polonya şirketinin Türkiye temsilciliğine getirilmişti. Suçlamalar Polonya şirketine yöneltilince de Nökte ve Cumhuriyet Gazetesi'ne şöyle bir açıklamada bulunmuştu:

"Bizim için termik santralin iki ünite yapılması ya da yeni yatırım yapılması, santralin Y köyüne ya da Gökova'ya yapılması arasında fark yoktur. Fark Enam için vardır. Yeni santral yapılması ile ortaya çıkacak olan iki milyarlık barfiyat işinin ihalesini de Enkr üstlenmiştir." Enka'nın eski yöneticilerinden birisi de Özal'dır.

İsmail Özdağlar önceleri Okumuş Holding'in yönetici danışmanlarından biriydi. Okumuş Holding Libya'daki müteahhithlik işlerinde Enka'nın rakibi olan firmalardan biriydi ve daha sonra iflas etti.

Kara taşımıcılığında bir ihale yolsuzluğu sözkonusuuydu. Yolsuzluğa adı karşan şirket Özal'ın kardeşinin önemli derecede hissesinin olduğu bir şirketti.

Cerrahoğlu diye bir taşımıcılık şirketi daha sözkonusu: Anavatan büyük maddi destekler yapan bu şirket UM'nin tek rakibi ve UM'nin ihtarını dikkate alan Anavatan en büyük kumaylarından biri. İnsan şaşırıyor doğrusu, e güzel ilişkiler bunlar.

Bundan önce de bir takım olaylar olmuştu. Bu olayların en önemlisi Kafaoglu-Özal, Özal-Ulus Özal-Ankar çekimcileriyleydi. Her biri açıklama yapacağı söylemesine karşın "milli beraberlik" ruhu adına olayların üzerine örtü kıldı. Olaylar örtbas edilmistir, edilecektir. Bir başbakan bugün söylediğini bir sonraki gün söylemedi, diyecektir. Öyle bir yürütme ki yürütme görevini üstlenenler estiden şirketlerde yöneticilik yapmış, hisse sahibi kişilerdir, yarı da olabilecekler.

Gençlik ise olayları izliyor, belki de örnek alıyor. Herde de "Vatan Millet Sakarya" adına, büyüklerinden öğrencilerine göre hizmet edecek.

• utku Özdemir

1985 DÜNYA GENÇLİK YILINDA NE YAPMALI?

Bu yıl Dünya Gençlik Yılı. Evet ama neden gençlik bu denli gündeme geldi? Bu sorunun yanıtını 26 ülke temsilcisinden oluşan Gençlik Yılı Danışma Komitesi'nin Türkiye de dahil 27 ülkenin gözlemci olarak katıldığı 1981 yılındaki toplantısında saptadığı ilke ve önerilerinde bulunabiliriz.

Komite, katılım, gelişme ve barış ilkeleri çerçevesinde ortaya konan önerilerde, gençlerin yoksulluk ve silahlanmaya karşı olduklarını vurgulayarak; gençliğin kalkınma, eğitim ve sosyal politika konularında tabandan yukarı doğru katılımının sağlanması gerektiğini belirtiyordu.

Açıkladığına göre Gençlik Yılı ilkemizde özetle, gençliğin psikososyal sorunları, uyuşturucu ve alkol alışkanlığının tehlikeleri, inkılap tizmi vb. hakkında nutuklar ve 'hutbeler'le kutlanacak (geçişirilecek). Kökü 24 ocaklara inen bir ideolojinin bu günkü aşaması olan Özal iktidarı gençlik yılı için tavrını böylece belirlemiştir. Gençliğin demokratik, sosyal, ekonomik, kültürel, akademik vd. haklarını budadıktan sonra şimdi de Milli Gençlik Birliği adı altında tüm gençliği örgütlemek istemektedir.

Bu yüzden gençlik yılı bizim için daha bir önem kazanmaktadır. Bu verilmiş koşullarda septanan ilkelerin kapsamını genişleterek çoğuklu katılım yoluyla tam demokrasiyi sağlama konusunda üzerine düşeni yapmak durumundadır. Yoksa başkaları kuşlayacaktır bu yılıdır).

Ne yapmalı sorusunun yanıtı belirdir. Yoksulluğa, silahlanmaya vd'ne karşı barış, demokrasi, eşitlik, ulusal bağımsızlık ve kalkınma için savaşım.

oerhan özçömert

Uluslararası Gençlik Yılı için Tüm Ülkelerden Gelen Mektuplarda Gençler Ne Diyor?

Gençlik Yılı değişik gençlik gruplarının temel slogan üzerinde kendilerini anlatılabilmelerine, bunu nasıl geliştireceğine ilişkin düşüncelerini oluşturabilmeye ve bunların yaşama geçinmesini doğrudan üstlenmelerine yönelik bir çalışma olmalıdır. Gençliğin yaşam koşullarını olumlu yönde değiştirecek kısa orta ve uzun erimli programlar hazırlanmalı ve bunların uygulanması için ciddi girişimlere başlanmalıdır. Bu hazırlık ve çalışmada da genç insanlar doğrudan çalışmalıdır. Ama gençlik yılı bir yıllık bir zaman alevi, bir dizi nutuk çok az genç insana ulaşan çabalar olmalıdır.

Bir kosal olarak

KATILIM İÇİN:

Katılım, gençliğin yaşamda gerçek ve etkin olarak yerleşmesinin vazgeçilmez koşuludur. Bunun sağlanması için, "hadi" demesi de yeterli değildir. Katılım için gençliğin temsilcileri, gençlik adına konuşabilecek kesimlerden seçilmelidir ve on-

Gençlik Yılı ve Mektuplar

lar "hadi"nin gerçek temellerini hazırlamalıdır. Temsilcilerini seçilmesi için genç insanlar yetkinlerin seçim biçimleri ve yöntemleri başkısıyla dayatılmamalıdır. Gençliğin örgütlerinin bunun yolunu bulup çıkarılmasına olanak sağlanmalıdır. Daha da önemli bu yönde yapılabilecek yanlışlar da katlanılabilmeye yetkinler her düzeyde içlerine sındirebilmelidirler. Bunlar katılım ve temelli olduğu demokrasi için yetkinleşmenin vazgeçilmez yanlarıdır. Ve gerçekleştirebilmeleri için genç insanlarla birebir ve ön yargısız diyaloga girmeyi gerektirir. Unutulmamalıdır ki, yalnızca başyurmak değil, gençliğin katılımına sahip çıkmak gerekmektedir. Bun-

lar için,

Toplumsal ve ekonomik yaşamda:

Bir bütün olarak gençliğe, gerçek iş olanaklarını sağlayacak genel eğitim ve okul dışı yetkinleşme olanakları hazırlanmalıdır. Tüm genç insanların belirdi bir işte çalışabilmesi sağlanmalıdır. Bunun ön adımı olarak da, başlanıncaya kadar, gençlere namuslu, yasal ve kalıcı gelir olanakları yaratılmalıdır.

Politik ve sosyo politik yaşamda:

Genç insanların mülktaşından korunması, Yerel, bölgesel, ulusal düzeyde gençlik örgütlerinin gençliğin temsilcileri olarak benimsenmelidir ve onların

gelişimine destek olunmalıdır.

Eğitimde, eğitimin devamında ve bilgilendirme:

Eğitimde, gençlik eğitiminin öncelikli doğrultusunda reform yapılmalıdır.

Gençliğin kendi sorunlarını toplumun ortak sorunları olarak ortaya koyma hakkı tanınmalıdır.

GELİŞME İÇİN

Ulusal düzeyde:

Gençliğe destek olma ve koruma, yetiştirme ve eğitim, katılımı yaşama genç içişlik ve çiraklık, genç öğrenciler, kırsal gençlik, genç sakatlar, genç kadınlar için sunulan programlar yaşama geçirilmelidir.

Uluslararası düzeyde:

Gelişim içinde işbirliğinin sağlanması ve yabancı öğrenci kabulünde sınırlamalar kaldırılmalıdır.

BARİŞ İÇİN

Savunma politikası kutsal ve benimsenmelidir, barış ve savunma konularında eğitim ve diiznell bilgilendirme yapılmalı, militarizme karşı tavırlar korunmalı ve genç insanlara karşı hangi düzeyde olursa olsun şiddet uygulanması yasaklanmalıdır.

İsvec Gençlerinden Güzel Bir Dayanışma Örneği 'BİR GÜNLÜK EMEK OPERASYONU'

STOCKHOLM - (YARIN) İsveç'in orta ve işe dengi 480 okulundan 200 000 öğrenci, geçtiğimiz mart ayının son haftasını, Güney Afrika'da öğrencilerle dayanışma haftası olarak saptadı. Her öğrenci, en az bir günlük emeğin karşılığını, yurtlarından göçmek zorunda kalmış Güney Afrikalı öğrencileri eğiten Tanzanya Solomon Mahlangu Özgürlük Okulu'na gönderdi. Daha sonra aynı girişim, tüm İskandinav ülkelerinde yapılacak. Değişik görüşteki partilerin gençlik kollarınca da desteklenen bu eylemi, İsveç Birleşik Öğrenci Örgütleri düzenledi. Yalnız İsveç'te 10 milyon kron (1 kron = 53 TL şimdi!) toplanacağı umuluyor.

"Bir Günlük Emek Operasyonu" adıyla Güney Afrika'daki durum anlatıldı. ANC (Afrika Ulusal Kongresi) tanıtıldı. Resmen ekonomik boykot altında olmasına karşın Güney Afrika Cumhuriyeti, bir tek 1984 yılında İsveç'e 91 milyon kronluk meyva, 6.5 ml. kr. luk kö-

mür ve 655 bin kronluk data makineleri sattı. Halkın Güney Afrika mallarını almamalarının önemi, bu örneklerle anlatıldı.

İsveçli gençler, bir günlük emek karşılığı parayı çok ilginç yöntemlerle kazandılar. Sokak tiyatroları, kukla gösterileri, ellerinde kumbaralı palyaçolar, sokak çalgııları ve bir anda sokakları, durakları doldurdular. Bunlar arasında belki en ilginç, "1 krona 1 öpücük" adı altında yanağa kondurulan öpücüklerdi! Kızıl erkekli öğrenci kumeleri, dileyenin yanağına öpücük kondurdular ve karşılığını da kurusu kurusuna aldılar!

Otelcilik Okulu öğrencileri halka öğle ve akşam yemeği çıkardılar; biçki ve dikiş öğrencileri ise halkın yanlarında getirdikleri giysileri isteğe göre düzelttiler. Söz konusu olan ülkeler yeryüzünün güney ucu ile kuzey ucu gibi çok uzak iki köşesinde olsalar da uluslararası dayanışmanın gerekliliği, savaşta hayır konutu konferanslar ve "tek bir dünya" gibi sloganlarla halka sunuldu. □

12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne Doğru

Uluslararası Öğrenci Birliği IUS 1985 etkinliklerini tanıtan bir basın toplantısı düzenlendi. 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali hazırlıkları hakkında geniş bilgi verilen toplantıda uluslararası, ulusal ve yerel öğrenci birliklerinin IUS sekreterliğiyle ortak çalışmaları anlatıldı.

Festivalde 4. Uluslararası Hazırlık Komitesi IPC'nin kararlarıyla bağlantılı olarak çıkacak bir Uluslararası Öğrenci Merkezi (ISC) de yer alacak. Merkezde, öğrencilerin güncel sorunları, demokrasi, sosyal gelişme ve öğrenci haklarıyla ilgili görüşlerini içeren çalışmalar ve etkinlikler düzenlenecek.

IUS, Uluslararası Gençlik Yılı uygulamaları içinde silahlanma yarışından ayrılmak fontların yolsuzluk, açlık ve hastalıklara karşı ve eğitim sorunlarına ayrılmasını istiyor. IUS Sayret ve Amerikan dışişleri bakanları arasında düzenlenen Cenevre görüşmelerinin bu konuda önemli bir adım olduğu görüşünde. Öğrenciler de Birleşmiş Milletlerden Reagan'a seçim kampanyalarında verdiği sözlerin gerçekleştirilmesi konusunda baskı yapmasını istiyorlar.

Gençlik yılındaki ilk geniş çaplı uygulama "Özgür Dünya'nın" Uluslararası Gençlik Festivali. Nisan 1985'te Jamaika'da düzenlenen festival gençlik yılını kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan güçlere Jamaika Gençlik Bakanlığının bir katkıları olarak kabul ediliyor.

Temsilci seçiminde demokrasi olmayan bir tutum izlendiği söylentileri de gittikçe yayılıyor. Birleşmiş Milletlerin evrensel olaylara karşı tutumunu bilenler için yadırgatıcı bir şey değil bu. Ayrıca, Jamaika gibi yüzde 30 enflasyonlu, işsizlik, uyuşturucu, gençlik suçları ve fuhuş gibi ciddi sorunları olan bir ülkede festivalin masrafları hiç şüphesiz olayı satmak isteyenlere ve karşılanacak. Konferansa çağırılan ülkeler arasında El Salvador, Paraguay ve İsrail gibi "özgür ülkelerin" iktidarı yansıtan gençlik örgütlerinin temsilcileri var. Konferansı düzenleyicileri birçok ülkeden gençlik örgütlerini "anti-demokratik ve totaliter" diye etiketlediler bile! □

Almanya'da Gençliğin Getirildiği Nokta

Bu yazıyı ele almada esas amacım, bu konu üzerine dikkat çekip, bilen ya da bu konu üzerinde tecrübe sahibi olan arkadaşların bu alana eğilim daha bilimsel araştırmalar yaparak, konunun göremediği gerçek yanlarını seçilemesi ve kamu oyunun bu olgu üzerindeki duyarlı hale gelmesini sağlamasıdır.

Gelişen teknoloji ve insan emeğinin en yüce noktaya ulaştığı günümüzde bu teknolojinin insanlık yararına getirdiği veriler bir yana insanlık zararına ağırlıklı olarak kullanıldığı da bir acı gerçektir. Ben gelişen teknoloji en önemli dallarından biri olan bilgisayarlar bölümünü ele alıp bu olgudan çıkarak oyun makinelerinden ve bu dev makinelerin yerleştirildiği büyük oyun salonlarından söz etmek istiyorum.

Almanya'da 9. sınıfı bitiremeyen, bitirip meslek eğitimi yeri bulamayan, meslek eğitimi yapıp da iş yeri bulamayan gençlerin sayısal durumları istatistiklerle ortaya serilirken, bu gençlerin yüreklere acısı durumları gözardı ediliyor ve kamu oyunundan gözlenmeye çalışılıyor. Gençler Almanya'da gittikçe kötüye doğru gelişen durumlarına sahip çıkamazlar ve bu insanlara kendi sorunlarına sahip çıkmaları sağlanamaz ya da gösterilemez sorunlar bir kaos yığını olarak karşımıza dikkatektir.

Gençler boş vakitlerini oyun salonlarını doldurarak geçiriyorlar, bu oyun salonlarına yerleştirilmiş dev makineler üzerindeki ekranlardan hiç de iç açıcı olmayan, kaskaları şartlandırılan, oyun adı altında hiç de oyuna benzemeyen veriler öğreniyorlar. Bir yandan silahlanmaya ve savaş olgusuna kargı çıkan ve sokaklara dökülen, silah değil işyeri ve barış isteyen milyonlar öte yanda bu salonlarda oyuncak makinelerinde yok olma, yok etme, güç deneme, ürtin gelme teorisi üzerine oturmuş yıldızlar savaşı, atom savaşı denemeleri ve çeşitlerini öğrenmekte ve ister istemez de kendilerini bu yönde şartlandırmaktadırlar. Ben bu için sadece para kazanmak için yapıldığına inanmıyorum, para kazanmak için açık ve görülmüş yanı, asıl yanı ise benim üstüne eğildiğim bölüm ve bir de gençliği başta da belirttiğim gibi boş oyalama biçimidir.

SODEP Kadıköy İlçesi Gençlik Haftası Düzenliyor

● 18-26 Mayıs tarihleri arasında İstanbul'da Kadıköy Moda sinemasında bir gençlik haftası düzenleneceği açıklandı. 18 Mayıs günü, saat 11'de gençliğin yaşama katılımlı ve sorunları konulu bir panelle açılacak olan haftanın programı şöyle: 18 Mayıs, saat 11: Gençliğin yaşama katılımlı ve sorunları paneli (E. İnönü, Tarih Zafer Tuwaya, Aydın Aybay, Emre Kongar, Kurthan Fişek, Mithat Soysal) 19 Mayıs saat 11: H.V. Velidedeoğlu'nun onur konluğu olarak katılacağı bir söyleşi (Jülide Gülizar, İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Latife Tekin, Korel Göymen, İlhan İtilaver ve Yarin Dergisi'nden Cem Gönenç)

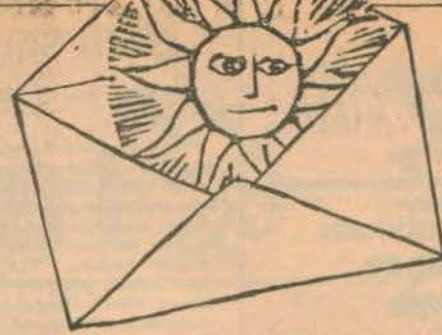
25 Mayıs saat 20: Gençlik konseri, 26 Mayıs saat 10: Gençliğin sorunları ve çözüm yolları üzerine Sodep'in düşünceleri (Güler Tanyolaç, Nail Gurban, Hızır Ekşi, Cemal Seymen, Fikret Ünlü) □

Zaten işsiz olan para bulmakta zorluk çeken bu gençlerin yapmış oldukları işleri tam açıklığı ile anlatmak gerçektir hem çok zor, hem de ahlak bakımından uygun değil, ancak değerli bir güldürü ustası bu olguları kaleme alabilir ve anlatabilir.

Büyük satış mağazalarının elektronik eşyalar satan bölümlerinde yaşları 10-16 arasında genç toplulukları herhalde görmüşsünüzdür, hiç ilgi duydunuz mu. bu gençler buralarda toplu halde ne yaparlar diye: Bilirsiniz bu bölümde satılan hiçbir eşyaya el sürmezsiniz ve yazılı olarak da uyarı da bulunurlar. Fakat değerleri 10 000 DM yi bulan bu eşyalarla gençler oynayıp dururlar, satış memurları bilirler ki bu pahalı eşyayı yani bilgisayarı makinalarını bu gençlerin alma olanağı yoktur ve onların bu makinalarla oynamalarına izin vermezler, hem de ekrana görüntü veren kasatleri koyarak. Acaba çocukları ya da gençleri sevdikleri için mi ya da gençler anne ve babalarını ikna ederlerse alabilirler diye mi? O yani olsa bile işin özü yine yukarıda anlatmaya çalıştığım öze hizmetten başka birşey değildir. Gelelim gençliği etkileme ve yozlaştırmanın hem sağlık bakımından, hem toplumsal ahlak bakımından hiç de iç açıcı olmayan bir başka biçimine. Özellikle Almanya'da her şehirde, her köşede bir seks dükkanı görürsünüz. Bu dükkanlarda şıp sex dedikleri film ve otomatlardan tutun da, canlı sex şöplere dek almış yürümüş.

Bu kabinelerde sex adı altında gençlere çok yanlış şeyler öğretiliyor, gençler buralarda gördüklerini kendi grupları arasında uygulamaları koyarak yine toplum için iyi saymadığımız gruplar türüyor ve bizler bu insanları borluyoruz asıl suçlunun kim olduğunu düşünmeden. Yürü ticaretse iyi anladık ama, bu kadarı da biraz ticaretin seçmesi olmuyor mu dersiniz Evet, içinde yaşadığımız hür kapitalist dünya ve bu dünyada yok edilmeye çalışılan gençlik. 1985 yılı Dünya Gençlik Yılı olarak ilan edildi. Hazırlıkların sürdüğünü okuyoruz. Bu yılın dünya gençliğine barış, mutluluk iş ve ekmek getirmesini ve tüm dünya gençliğine kutlu olmasını temenni ederim.

● Tahir Tunalı, miinll

Yarın'ın bugüne kadar türlü güçlüklerle karşılaştığını satın alarak çıkarttım. Abone olamadım, çünkü Anestezi teknisyeniyim. İşe yeni başlayabildim parasal sıkıntıları da yeni yeni aşabiliyorum. Daha önceleri, ayın başını, derginin gelmesini sabırsızlıkla bekleyip, ancak onbeşine, yirmisine doğru alabiliyordum. Ama baş da durmadım. Yeni okurlar, aboneler bulmaya çalıştım. Hem de, siz daha abone kampanyası açmadan Derginiz kırsal kesime ulaşmıyor. Soruyorum, alıyor musunuz diye, çoğu duymamış, kimisi'ye adını ilanlardan biliyor. İşte bunları düşünerek okurlara bir önerim var: Diyoruz ki, Yarın'ın ulaşmadığı yerlerdeki tanıdıklara, dostlara okuduğumuz dergiyi zaman yitirmeden postalayalım, onların da okumasını sağlayalım. Yarın, abone kulübü gibi, ciltler gibi, hendi yayınlarını çok düşük fiyatlara bizlere ulaştırması gibi çabalar içindeyken, bizlere de bu kadurluk bir iş düşmüyor mu?"

● Mehmet Atal, buca

Dergide yayınlanan mektuplar üzerine birşeylersöylemek istiyorum.

Haksızlık etmiş olmak istemem ama, bana böyle geliyor ki, çoğunda yakınlma ağır basıyor. Oyssa hi yapılması gereken daha farklı bana kalırsa.

Onların, bizi üniversitelerden soğutmaya, uzaklaştırmaya çalışmalarına karşın bizim yakınmanın da ötesinde üniversiteye sahip çıkmamız gerekmektedir. Onlar, üniversiteleri niteliksizleştirmek, işlevsizleştirmek istiyorlar. Öğleyse bizim buna karşı üniversiteye daha sıkı sarılmamız yitirilenleri yeniden kazandıracak çabalar içinde olmamız gerekiyor. Çünkü eğer biz bu ükkeye ve sorunlarına sahip çıkmazsak, başkaları çok iyi biçimde bunu becereceklerdir. Tarih de bunun örnekleriyle doludur.

● muammer tuna, Marmaris

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü Düzenleniyor

● Kansu'nun ölümünün yedinci yılında ailesince her yıl yinelenmek amacıyla bir şiir ödülü konuldu. "1968 Kansu Şiir Ödülü"ne 1 Şubat 85-86 arasında yayınlanan tüm şiir kitapları katılabilirler. Katılmak isteyenlerin 1 Şubat 1986'ya kadar, yaptıklarından 9 adedini İskan Kansu, İnkilap Sokak 19/4, Kızılay - Ankara adresine göndermeleri gerekiyor. Ödülün seçici kurulu, Talip Aypayın, Refik Durbaş, Bahar Gökler, İsmail Karahmetoğlu, Cahit Külebi, Uğur Mumcu, Emin Özdemir, İlhan Selçuk ve Ahmet Erhan'dan oluşuyor. □

SODEP İnönü Yazı Yarışması Düzenlendi

● İnönü'nün 101. doğum yılı nedeniyle SODEP tarafından bir yazı yarışması düzenlendi. Birinci yazıya yüz bin lira verilecek olan yarışma için Atilla Sav'ın verdiği bilgiye göre "İnönü'nün Devlet ve Demokrasi anlayışı"

konulu yazı yarışması her kесе açık. 25 sayfa geçmeyecek biçimde, belirli bir inceleme ve araştırma yapılmıyacak yazılar 31 Ağustos 1985 tarihine kadar SODEP Genel Merkezine gönderilecek. Sonuçlar da 29 Ekim 1985 tarihinde açıklanacak. □

Boğaziçi Amatör Tiyatrolar Şenliği'nin Üçüncüsü 27 Nisan-2 Haziran Arasında Düzenleniyor

● Şeniyer Halk Eğitim Merkezince, üçüncüsü düzenlenen şenliğin, gençlik yılı nedeniyle gençlik için düzenlendiği açıklandı. Merkez, tiyatro çalışmalarını da kesintisiz biçimde sürdürüyor. Sürekli oyun olan Mağazadaki Canavar'ı, Brecht'in Sezuan'ın İyi İnsanı izleyecek. Çocuk tiyatrosu alanında Molnar'ın Çocuklar'ı sahnelenmeyi sürdürüyor. □

YOL-İŞ Sendikası Kooperatifinde Yolsuzluklar

Değerli Yarın çalışanları, Ben 1982 yılı haziran ayından bu güne kadar Yol-İş Sendikası çalışanları tarafından oluşturulan bir tüketim kooperatifinde ağırtalı olmanın dışında her türlü sosyal güvenceden yoksun olarak çalışıyordum. İş Yasasının 17/2-b maddesi gereğince işten atıldıktan sonra düzmece bir tutanakla iş aktım feshedildi.

Kooperatifin kurulduğu 1978 yılından bu yana işveren çalıştırmış olduğu işçilere karşı amansız bir baskı ve yok etme operasyonuna girişmiştir. Başkan Mehmet Bamyacı mesaiye kalmak istemeyen bir işçiyi 'işine gelmiyorsa çek git..' demektedir.

Bizler işverene sürekli uyarıda bulunmamıza karşın yıllık ücretli iznimize verilmedi, verilmiyor. Oysa iş yasasının 51 maddesine göre bu uygulama yanlıştır. Bu konuda iki dilekçe çöp sepetine atılmıştır. Bazı arkadaşlar izin kullandıkları halde izin ücretleri verilmemiştir. İşveren tarafından izin kullandıklarına ilişkin yasal olmayan bir belge imzalatılmıştır. İşverenle kesin ve etkili mücadele için sendikalaşmanın doğru tavır olduğuna karar verdik ve Tez-Koop Genel Merkezinden giriş formuları istettik. Ancak adıma gelen kargo Koop. Saymanı Duran Eroğlu tarafından açılmı ve Koop. Genel Başkanı Osman Şenol (Alkol Osman) bana böyle işlere karışmanın zararlı olacağını belirtmiştir.

Her geçen gün zorlaşan yaşam koşullarına karşın işverenle ücret artışları konusundaki konuşmamız sonuç veremeyince işçiler olarak toplantı yönetim kuruluna bir dilekçe vermemiz bardağı taşıran son damla oldu. Bu davranışımız yönetim kurulundaki hiç bir talebimizi kurula iletmeyen üç kişiyi rahatsız etmiş olmalı ki her işçiyi tek tek konuşup 'gözdaki verilecek yasal iznini kullandıklarına..' ilişkin belgeler imzalatılmıştır. Benimle yaptıkları konuşmada yasal haklarımı sonuna kadar savunacağımı ve hiçbir belge imzalamayacağımı belirttim.

Kooperatifde yolsuzluklar olmaktadır. İcra Kurulu Yönetim Kuruluna doğru bilgi vermemektedir. Sayın bilgileri hiç bir zaman doğruyu anlatmamaktadır. D Reyonunun açıkları Merkez Depolardan kapatılmaktadır ve mektuplar açılıp konuşmalar dinlenmektedir. Muhasebe kayıtlarına sahte, naylon faturalar düzenlenmektedir. v.b. Bunları kendisine ilettiğim Mustafa Erdoğan bu davranışımı beni işten çıkartmakla bahane olarak kullanmıştır.

Bu olay üzerine 25 Şubat 1985'de özel eşyalarımı toplayarak işyerini terk etmem söylendi. Belge verilmeden işyerinden ayrılmayacağımı söyledim. Bu gün yaşadığı biçimde iş aktını feshedildiği için işsizim.

İşveren kazanmış görünmekle birlikte yolsuzlukların telaşından bunları kapatmak için yasal olmayan yeni düzenlemeler yapmaktadır. Bu da asıl kazanmanın bizim olduğuna göstermektedir.

Yarın'a emeği geçenlere yürekten selamlar.

• ali rıza özlürk

Etkin Sanat Merkezi'yle Söyleşi

□ Oyunun kısa bir özeti yapar mısınız?

■ G.S.Bröck-W.B.Läster'in Vatan-severleri dünya ekonomisine yön veren şirketlerden bugün ekonomiyi. Politikaya yaptığı dolaylı, dolaysız müdahalelerini anlatıyor. Müdahale biçimleri şirketin yönetim kurulu başkanı, "kâr, daha fazla kâr". İlkesi adına her yolu geçerli sayan, Martin Henderson ile insanı değerlerle kimi geçerli yolları bağdaştıramayan yardımcısı Joe'yi süreç içinde karşı karşıya getirir gibi olursa da sonunda Henderson da tekelinin çıkarlarını savunmayı sürdürür.

□ Bu oyunu seçme nedenleriniz nelerdir?

■ Bu oyunu seçmek bir görevdi dâdeta. Yalanlara karşı doğruları savunma ödevi. Oyunu seçerken toplumcu gerçekçi sanat yapıtlarından nasibini almamış 1973-1980 döneminde ortaokul sıralarında olup bu-

gün üniversite sıralarını dolduran gençliği hedefledik.

□ Etkin Sanat Merkezinin gelecek tasarımları nelerdir?

■ Türkiye'de sanat alanında en önemli boşluk demokrat toplumcu sanatçıların sağlıklı bir teorik ve pratik platforma sahip olmayışlarıdır. Burada anlatmak istediğimizi gerçek bir birliğin sağlanabilmesi için gerekli olan, önyargılardan uzak bilimsel dürüstlük ve bilimsel kuşkuculuğun temel ilkeleri edinildiği bir tartışma platformudur. İşte ancak böyle bir platform sağlıklı kurumlaşmaları ve en çok ihtiyacımız olan makro politikaları üretebilir. Biz çalışmalarımızın başından beri turnak için de de olsa bir okulaşmaya doğru adımlar atmaya çalıştık. Pratiğimizi de yukarıdaki mantığa uygun oluşturmaya uğraştık. Ne kadar başardık bilemiyoruz. Ama biliyoruz ki sosyal pratiğin terazisi hiç yanılmaz.

• YARIN İst. Bürosu

"YAŞANMIŞ HAYAT HİKAYESİ" A.Ü. HUKUK FAKÜLTESİNDE

A Ü Hukuk Fakültesi Öğrencileri, "Mulemet Ali Rıza Beyin Yaşanmış Hayat Hikayesi" adlı oyunu A.Füsun Oruç yönetmenliğinde Mart ve Nisan aylarında sahneye koydular. Oyun metni 1972 yılında Başar Sabuncu tarafından yazılmış. Üniversitelerimizin çoğunda "tiyatro" çalışmaları yapılamadığı ve desteklenmediği bir dönemde, oyunu bir grup çalışması olarak değerlendirebiliriz. Oyun, münepe memur lüptin canlandırıldığı Mulemet Ali Rıza'nın, toplumdaki en kutsal(!) değer olan para ile yaşadığı değişim üzerine kurulmuş. Metnin, bu değişimi göstermesindeki yetersizliği gerek müzik gerekse koro ile kapatılmaya çalışılmış. Akerdeon, bas gitar, elektro bağlama, ud ile ritim zoddan oluşan ve yaşadığımız kültür karmaşasını göstermeyi amaçlayan bir müzik çalışması olduğumuzu ırmalıyordu. "Bir yalınlık var"ı beynimize kazımaya çalış-

şan, sadece mesaj iletmeyi değil, seyircinin algılaması istenen şeylerin çerçevesini çizilen bir koro-yu oyun boyunca sık sık gördük. Koro hem oyun kurucu hem de iştirakçi olarak karşımıza çıkıyordu. Öylesine ki oyunu neredeyse onlar sürükliyordu.

Oyunda izleyiciye yaşatılan bir düş sahnesinin sonunda, herkes kendi aptallığının derecesini aptamla uğraşıyordu. Düş sonrası, koro altında Ali Rıza'ya değil izleyiciye şu dörtlülüğü okuyordu:

"Gerçeklerden biraz kaçıp hayale daldık
Hayalde de mutluluğu bulamadık ki
Hakikatler yordu bizi rüyaya daldık
Rüyada da mutluluğu bulamadık ki."

Amatör-Gençlik tiyatrolarının üzerinde demokles'in kılıcı gibi duran estetik ucuzluktan gerek mediko-sosyal merkezî'nin gerekse kendi özverileriyle temiz, öznel ve basit malzeme kullanarak kurtulduklarını görüyoruz. "Tiyatronun iki kolas bir heves"ten oluşmadığını kanıtlamaları çalışmanın olumlu yönlerini biriydi.

WAT İŞÇİLERİ TOPLUCA MAHKEMEYE BAŞVURUYORLAR!

• 31 Ocak 1985'de alacakları ve tazminatları ödenmeyen, iş aktileri feshedilen ve o günden beri haklarına alabilmek, tezgahlarının başına dönmek için yoğun bir mücadele içinde olan işçiler SODEP Uskudar İlçe'nin sağladığı hukuksal yardım sonucu mahkemeye başvurabiliyorlar.

İşçiler Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp ve SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü ile görüşerek sorunlarını

anlattılar. İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'dan da yardım istediler. Ayrıca aralarından seçtikleri bir temsilciyi eski Genel Müdürleri ve Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'e gönderdiler. Kaya Erdem'le görüşme olanağı bulamayan işçiler 74 imzalı bir dilekçe ile Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e başvurular. Teknik yönden deneyimli ve vafıslı işçi oldukları halde bulabildikleri inşaatlarda çalışan işçiler, mahkeme bir buçuk yıl süre de haklarını alabilmek için uğraşacaklarını bildiriyorlar.

GENÇLİK KARİKATÜR SERGİSİ ANKARA'DA AÇILDI..

o Ankara'lı bir grup genç karikatürçünün düzenlediği karma karikatür sergisi 24 Nisan günü Mülkiyeliler Birliği'nde açıldı. Sergi 4 Mayıs'a kadar açık.

Hollandalı Sanatçılar Orhan Taylan'a Resim Malzemeleri Gönderdiler

• Hollanda'da, Orhan Taylan'ın resim sanatına katkılarının hapisanede de güçlü biçimde sürdürülebilmesi için uluslararası kuruluşlar tarafından bir dayanışma çalışması başlatıldı. AIDA (Uluslararası Sanatçıların Dayanışması Hollanda kolu), FNV (Kültür Sendikası), BBK (Resamlar Sendikası) tarafından hazırlanan bir paket Sağlıkmlar cezaevi tarafından kabul edildi.

Hasan Fuat Sarı Finlandiya'da Bir Sergi Daha Açtı

• TURKU(YARIN) Türk yontucusu Hasan Fuat Sarı, 3-28 Nisan tarihleri arasında Finlandiya'nın Turku kentinde bir sergi daha açtı. 1980'den beri Finlandiya'da yaşayan sanatçı, yeni sergisinde iç boyutlu ve etkin insanların enerjilerini "biçim psikolojisi" anlayışına göre yansıtan yapıtlarını sergiliyor.

TCBAV 3. OYUN YAZMA YARIŞMASI GENÇLİK YILINA AYRILDI

• TOBAV'ca iki yıldır düzenlenen ve oyun yazarlığını özendirme amaçlayan yarışmanın üçüncüsü için yapılan açıklamada, son katılma tarihinin 29 Ekim 1985 olduğu ve birinciyi 60 bin lira ödül vereceği açıklandı. Daktiloyla yazılmsı yedşer nüsha metnin TOBAV, İnkilap Sk. 24/2 Kızılay adresine gönderilmesi gerekiyor. Seçici kurulda Metin And, İzzet Ararat, Cevat Çapan, Yücel Erten, Gencyay Gürün, Özdemir Nutku, Zeynep Oral, Sıtkı Tekmen yer alıyolar.

ÇEVRE SORUNLARI VE İNSAN FOTOGRAF YARIŞMASI

• ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümüyle AFSAD ortaklaşa bir yarışma düzenlediler. Son katılma tarihi 20 mayıs olan yarışmanın konusu olarak, "çevre sorunları ve kirliliğinin insan üzerindeki etkileri" duyuruldu. Seçici kurulunda Kemal Cengizkan, Jale Erzer, Ozan Sağdıç, Gülerman Sürcü, Engin Ural, Buğet Uzuner'in oluşturduğu yarışmanın koşulları AFSAD'dan (PK. 830, Kızılay) öğrenilebilir.

ŞİMDİ 15 YAYINEVİ

Daha önceki duyurularımızda Kitap Kulübümüzün kapsamına yeni yayınevlerini alabilmek için çalışmalarımızın sürdüğünü belirtmiştik. Bu ay çalışmalarımızın ilk sonuçlarını okurlarımızla paylaşabilmemizin sevincini yaşıyoruz. Geçen sayımızda kalıtlığını duyurduğumuz De Yayınevi'nin yanı sıra bu sayımızla Birey ve Toplum, Değişim, Kuzey, Maya, Teori, ve Yurt Yayınları da listemize eklendi. Haziran sayımızda Birey ve Toplum, Değişim, Kuzey ve Teori Yayınlarının kitap listesini yayımlayacağız. Kitap fiyatlarının arttığı bu günlerde yalnızca abone olmak karşılığında, okurlarımıza yüzde yirmibeşe varan indirimlerle kitap sağlama çalışmalarımız sürüyor. Bunu abone olarak, abone bularak ve Yarin'in tanıtımı için çaba göstererek dergimize sahip çıkan okurlarımıza karşı bir görev biliyoruz.

Abonelarımızın kitaplarını indirimli edinebilecekleri yayınevleri:

Yarin Yayınları (Yüzde 25)
Bilim ve Sanat Yayınları (Yüzde 20)
Onur Yayınları (Yüzde 20)
De Yayınevi (Yüzde 20)
Hil Yayın (Yüzde 20)
Yurt Yayınları (Yüzde 20)
Hacan Yayınları (Yüzde 20)
Maya Yayınları (Yüzde 20)
Dayanışma Yayınları (Yüzde 20)
Nitelik Yayınları (Yüzde 25)
Kuzey Yayınları (Yüzde 20)
Birey ve Toplum Yayınları (Yüzde 20)
Değişim Yayınları (Yüzde 20)
Teori Yayınları (Yüzde 20)
Mayıs Yayınları (Yüzde 20)

ABONELERİMİZE YÜZDE 35'E VARAN İNDİRİM İLE 1100 LIRA YARIN YAYINLARI TAKİM HALİNDE 1750 LIRA YERİNE 1400 LIRA

Tüm istekleriniz için 'Yarin PK 723 Kızılay-Ankara' adresine yazabilirsiniz. İsteklerinizin ederini 164860 nolu posta çeki hesabımıza yatırabileceğiniz gibi 1000 liradan az istekleriniz için posta pulu gönderebilirsiniz. Yurtiçi ödemeli ve tüm yurtdışı isteklerde posta giderleri istek tutarına eklenmelidir.

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarin'dan sürekli yanınızda taşıyacağınız bir anı olarak 300 lira. (Yarin Abone Kulübü üyelerine yüzde 20 indirimlidir.)

BEZ KAPAKLI CİLTLERİMİZ YENİDEN ÇIKTI!

Okurlarımızın yoğun ilgisi sonucu kısa sürede tükenen bez kapaklı ciltlerimiz yeniden çıktı. Bu kez takıma dördüncü aldığımız da eklendi. Ciltlerimiz kısa bir süre için:
I. Cilt (1-6) 1200 lira (KDV dahil)
II. Cilt (7-18) 2000 lira (KDV dahil)
III. Cilt (19-30) 2000 lira (KDV dahil)
IV. Cilt (31-42) 2000 lira (KDV dahil)

DE Yayınları Yüzde 20 İndirim

Gökçokuş, Can Yücel. (400)
Yeter Ki Kararmasın, Onat Kutlar. (300)
Olderot (Çaşı, Yaşamı ve Eseri), Server Tanilil. (350)
Diderot, Andre Cresson. (300)
Rahibe, Deniz Diderot. (450)
Filozaflar Düşünceleri, Deniz Diderot. (300)
Kılıçlı Paşa, Ebubekir Hazım Tepeyran. (500)
Edebiyat Anıları, Hasan İzzettin Dinamo. (400)
Tasitiradaki Ev, İhami Bekir Tez. (350)
Ahlaklıklar da Değişir, Yannis Ritsos. (350)
Red Türküleri, Okay Gönensin. (400)
Saf Silir Yoktur, Mayakovsky/Eluard/Bracht/Aragon/Neruda. (400)
Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları, Afsar Tımuçin. (900)
Estetik, Avner Ziss. (650)
Yazarın Sorumluluğu, Mihail Solonov. (400)
Gerçekçi'nin Evrensel Mirası, Anna Seghers. (450)
Hiroşima, John Hersay. (300)
Carrar Ana'nın Tüfekleri, B.Brecht-Denizae Giden Atılır, J.M.Syngé. (400)
Büyüyen Tas, Albert Camu (200)
Secmeler, Blaise Cendrars. (300)
Kursun Asker, Lubomir Levçev. (300)
Boğuntulu Sokaklar, Demir Özlü. (200)
Dostoyevski, Andre Gide. (300)
Petro Parome, Juan Rulfo. (200)
Lanetliler, Erendöz Atasö. (650)
Ufkun Oşında, Süreyya Berke. (750)
Şeytanın Altınları, Miké Tamer. (500)
Seksan Günde Dünya Gezisi, Jules Verne. (300)
Satrançta Turnuva Hazırlığı, Aleksandr Koblenz. (500)
Brilç, Charles H. Goren. (400)

Yurt Yayınları Yüzde 20 İndirim

Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931), Mete Tuncay (990)
Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1909), Zafer Toprak (990)
Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (123-1926), Çağlar Kayder. (495)
Gelişme Stratejileri ve Gelecekteki, Haldun Gülaip. (440)
Ekonomik ve Sosyal Yönelimle Türkiye'de Kentleşme, S.Kemal Kartal. (660)
Türkiye'de Nüfus Artışı (1935-1975), Frederic C.Shorter-Miroslav Macua. (550)
Köse Paşa Hanedanı, Necdet Sakaoğlu. (880)
Fiyat Mekanizması ve Makroekonomik Dengesizlikler, Yılmaz Akyüz. (2100)

YENİ ÇIKTI

GÖRÜLMÜŞTÜR Cezaevinden Mektuplar

Ülkemizde, her alieden bir oğul, bir baba ya da ana kilit altında. Ancak bu yaranın boyutları rakamlarla açıklanacak düzeyde çok esiyor. 44 ay boyunca hapishanelerden "göydülmüş" damgası yiverek Yarin'a ufasan mektuplardan yapılan derleme, sorunun bu dönemde biraz daha anlaşılabilmesine katkıda bulunmayı amaçlıyor. Sekseni aşkın mektup, bir kaç şiir ve karikatür yaşayan belgeler olarak derlendi.

VICTOR JARA Ölümsüz Şarkı

1973 darbesinde öldürülen Latin Amerika müziğinin en önde gelen isimlerinden biri olan Şilili şarkıcı Victor Jara'nın yazıları, şiir ve şarkı sözleri ile fotoğraflarının yer aldığı albümü Adnan Özer derledi ve İspanyolca asıllarından çevirdi.

2. KİTAP SERGİSİ '85

10-19 MAYIS 1985
ANKARA

• PANEL • YARIŞMA • YAZARLARLA SÖYLEŞLER

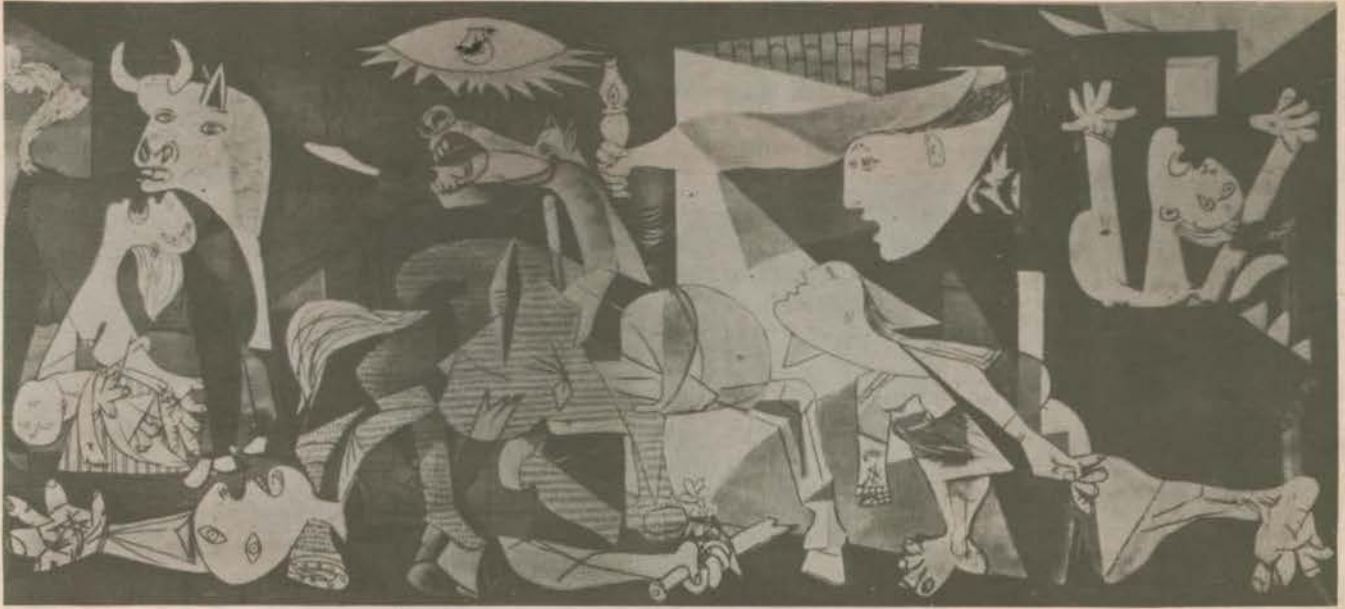
UFDTANITMA ve TİCARET MERKEZİ SERGİ SALONLARI

ULUSLARARASI FUAR DEKORASYONU ve TİCARET A.Ş.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranteey.org>

ULUSLARARASI FUAR DEKORASYONU ve TİCARET A.Ş. KAAKÖVE-ANKARA TEL: (941) 269956

guernica'dan hiroşima'ya

Mustafa Okan

1 1937...38...39...45: Neyi, neleri anımsatır bize o yıllar? Ya 26 nisan 1937, pek azımıza birşeyler söyler. Tarihin yanına bir de mekânı ekleyelim. İspanya. İspanya'da küçük bir kent: Guernica. "26 nisanın ikinci üstü. Harikulade açık bir gün, hava yumuşak ve bulutsuzdu. Aniden sirenler ötmeye başladı ve bizi bir korkudur aldı. Halk, köşeye bucağa kaçtı ve kendilerini koruyacak yer aramak için herşeyi bıraktılar. Hatta bazıları dağlara doğru koştu. Kısa bir süre sonra Guernica üzerinde yabancı bir uçak görüldü... Ve kentin merkezine üç bomba attı. Onun üzerinden çok geçmeden yedi uçak gördüm, bunları altı tane daha izliyordum ve sonra beş uçak daha geldi... Bu arada kadınlar, çocuklar ve yaşlı adamlar isabet alıp, sineler gibi yerlere dökülüyorlardı, her yerde büyük kan birikintileri görüyorduk. Tarlada tek başına duran yaşlı bir çiftçi gördük. Bir makineli tüfek yağmuru öldürdü onu."¹

2 6 nisan 1937'den 45'e dek daha yüzlerce yaşanacak bu insanlık dışı oyunun ilk sahneye koyulduğu yer oldu Guernica. Bundan sonra sekiz yıl daha sahnelendi aynı oyun. Her sahneye konulmuş bir öncekinden daha başarılı oldu, bir öncekini aratmadı. Bombalar her yeni atılışlarında hedeflerini daha iyi buldular. Kurşunlar her sıkışlarında yüreklerin daha yakınına saplandılar. Ve başarılı sahneleme dizisinin finalinde gerçekten büyük oldu. Tarih: 6 ağustos 1945. Mekan: Bu kez Guernica'dan çok uzaklarda bir yer. Hiroşima.

insanlık tarihinin minicik dilimine sığdırılan bu kıyımın boyutlarını kavramak gerçekten çok güç. Ya nedenlerini kavramak, sorumluluklarını ortaya çıkarmak? İşte sorumluluğumuz burada başlıyor. Kim tüm olanların sorumlusu? Düşen ilk bombadan, atılan ilk kurşundan bu yana kaç kez soruldu, yanıtlandı aynı soru? Kaç kez daha sorulacak, yanıtlanacak? Yaşamak ve yaşatmak istemiyorsak böyleli acıları bir kez daha, hiç aklımızdan çıkmamalı bu sorular ve bıkmadan yanıtlamalıyız her defasında. Ama nasıl? "Herşeyin sorumlusu, budur işte" gibi kestirme bir yolla değil, iyice ayrıntılandırarak

yanıtlamalıyız. İşte bu ayrıntılandırmanın karşımıza çıkardığı sorumlular listesinin bir dilimini de sanatçılar oluşturuyor. Tuvallerinde, dizelerinde, notalarında barışa yer vermeyen, onu yaşatmanın sorumluluğuna sahip olmayan tüm sanatçılar. Eger voryüzünde savaş rüzgarları esiyorsa, insan emeğinin yarattığı herşeyi yoketmeye yönelik bir kimliği varsa, işte bu noktada sanatçının sorumluluğu başlar. Ve bu, onun, yaşamın tüm alanlarına yönelik sorumluluklarından en vargeçilmez olanıdır. İnsanlarıyla birlikte olmak sorumluluğunu da ancak böyle yerine getirebilir sanatçı. "Dünyayı sarsan bu dramatik günlerde sanatçı, halkı ile birlikte ağlamak ve gülmek zorundadır..."² İşte bu sözler "sorumlu, bir sanatçı"dan duymamız gerekenler. Guernica'yı ortaya çıkaran şey de aynı sorumluluktur. Picasso'nun Guernica'da elde ettiği başarı, ya da Guernica'nın başarısı sanatçının bu sorumluluğu sahiplenmesinin görünümü olarak dikiliveriyor karşımıza. İşte diyor Guernica, savaş bul Orada öldürülen yalnızca insanlar değil, orada öldürülen uygarlık, yani insan, yani uygarlığı yaratanlar. Yani gelecek. Guernica hâlâ canlı, sesi hâlâ aynı gürültüde. Çünkü o yalnızca savaşı anlatmakla kalmıyor, barışa çağırıyor insanları. Çünkü o, Guernica'nın bombalanmasını yaşayanlar için ne anlatıyorsa Hiroşima'yı yaşayanlar için de aynı şeyleri anlatıyor.

Sanatçının tüm sorumluluğu, yapıtlarında barıştan yana olmakla bitmiyor elbette. Barış için yapılan tüm **seveşimler** da **verilmek** la; onların, her koşuldaki yılmaz destekçisi olmakla tamamlanabiliyor ancak. Sanatçının sorumluluğu işte böyleleşir net. Savaş kıskırtıcılarının, savaş tüccarlarının, ancak savaşla soluklanabilenlerin varlığı sürdükçe bu sorumluluk hiç değişmeyecek. Kırk yıl önce olduğu gibi, bundan sonra da, barışın kesin zaferi için, sanatçılar sorumluluklarının bilinci ile oluşturacaklar yapıtlarını. Bu bir görev, bir zorunluluktur!

1. Wilfried/Wegand, "Picasso" Alan Yay. 1985.

2. Aynı.